

zenekar

2007/6

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja.

XIV. évfolyam 6. szám

<http://www.hungorchestras.com/>

FOTÓ: NEUBAUER RUDOLF

- Művészeti törvény
- Kiemelkedő művészek támogatása
- Egy rádióadó, amely csak teljes műveket sugároz
- A nők helyzete a zenekarokban

„AMIT MOST TESZÜNK EGY KIÁLTÁS, EGY IMÁDSÁG: KYRIE ELEISON.” – FIGYELEMFELKELTŐ HANGVERSENY A BAZILIKÁBAN HÁROM ZENEKAR ÉS KÉT KÓRUS RÉSZVÉTELÉVEL

ZENEI KÖZÉLETÜNK

A KULTÚRPONT IRODA HÍREI

3 |

KALENDÁRIUM

4 |

A közelmúlt és a közeljövő zenei hírei, eseményei.
(Összeállította: Bilkei Éva)

Reális esély a „művészeti törvény” megszületésére

6 |

A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete hat esztendeje harcol azért, hogy megszülessen a művészeti törvény. Most végre reális esély van arra, hogyha nem is ezen a néven, de végre ennek a területnek is létrejőjön a törvényi szabályozása. Egy olyan törvénytervezet dolgoznak, amely többek között az állami finanszírozásról is rendelkezik, így tervezhetőbbé, kiszámíthatóbbá teszi az ezen a területen dolgozók munkáját. (Réfi Zsuzsanna)

Új bort új tömlőbe

8 |

Csaknem egy évig zajló felújítási munkálatok után november 17-én hivatalosan is átadták a szombathelyi Bartók Termet. A megújult épületet Kiss Péter, kancelláriaminiszter, dr. Ipkovich György, Szombathely polgármestere és Kovács Ferenc, a Vas Megyei Közigyelés elnöke közösen avatta fel, a Savaria Szimfonikus Zenekar közreműködésével. (Bilkei Éva)

A Kulturális Bizottság előtt a Magyar Rádió zenei együtteseinek ügye

11 |

Teljes volt az egyetértés a Kulturális Bizottság ülésén a közelmúltban a kormánypárti és ellenzéki képviselők között abban, hogy megoldást kell találni a Magyar Rádió (MR) zenei együtteseinek megmentésére. Az ülésen meghallgatták az MR vezetőit is. (Bilkei Éva)

Mutyi világban élünk

14 |

Nem csak a közszolgálatáságnak ártott a Magyar Rádió (MR) karcúsítása Kondor Katalin szerint, akinek meggyőződése, hogy bizonyos nemzeti intézményeket az államnak kötelessége lenne minden vita nélkül fenntartani. (Bilkei Éva)

Nyílt levél

16 |

Fenyő László nyílt levele egy elmaradt rádiós koncert ügyében

Nagy múltú együtteseink soha nem látott nehézségekkel küszködnek

17 |

November 8-án rendhagyó koncertre került sor a budapesti Szent István Bazilikában. Három zenekar és két kórus tagjai álltak össze, de nem azért, hogy valamelyik monstre előadó-apparátust igénylő művet adják elő, hanem az önként vállalkozó tagokból kialakult átlagos méretű zenekar és kórus, amelyeket Medveczky Ádám vezényelt, arra akarta felhívni a figyelmet, hogy hovatovább elviselhetetlen az, ami anyagi elvonások, személyi leépítések terén a sok évtizedes múlttal rendelkező együtteseknél történik. (Varga Péter)

A magyar zene- és táncművészet kiemelkedő előadóművészei

20 |

Első alkalommal 2007. október 16-án adták át a magyar zene- és táncművészet kiemelkedő előadóművésze címet a szakma tizenegy, kiváló képviselőjének. A díjat, amelyet hat muzsikussal, két énekes és három táncművésszel vehetett át, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete alapította. (Réfi Zsuzsanna)

KRITIKA

Szezonnyitás 2007

22 |

A Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar, a Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara, a Nemzeti Filharmonikusok, a Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus, a MÁV Szimfonikus Zenekar, a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar és a Debreceni Filharmonikus Zenekar évadnyitó hangversenyeiről. (Fittler Katalin)

ZENETÖRTÉNET

Reményi Ede hegedűművész életrajza (1. rész)

27 |

1828. január 17-én született Miskolcon a világhírű hegedűművész, Reményi Ede. A XIX. századi magyar zenekultúra utazó nagykövete volt. A kezdeményezte a nemzet lelkiismeretét megtestesítő Petőfi-szobor felállítását a pesti Duna-parton, amely-Jókai szavaival élve – „a legcsengőbb ércből van öntve: csupa hegedűszóból készült.”

(Reményi Ferenc írását közreadja Rakos Miklós)

MŰHELY

KODÁLY ZOLTÁN 125 éve született – V. rész

34 |

Egész évben tartó sorozatunk ötödik, befejező részében – további két neves szakember megszólaltatásával – talán arra is kaptunk választ, mi az oka annak, hogy hazánkban a hivatásos zenészek és a legnagyobb közönséget mozgósító előadóművészeti csoport, a „szimfonikus zenekarok” jelentős része nem ismerte még fel, hogy a fogyatkozó műértő közönség számára érthető klasszikus színpadi megjelenés, a konvencionális interpretálás nem elegendő az oktatási hiányosságok pótlására. (Szőke Cecília)

„Nőtlen” zenekarok?

38 |

A női alkalmazottak aránya a német és osztrák szimfonikus zenekarokban 0,8 és 32 százalék között ingadozik. Még mindig érvényes: minél nagyobb egy zenekar bevétele és hírneve, annál kevesebb nőt alkalmaz. A „hölgy muzsikuskok” azonban elindultak az érvényesülés útján. (Nadine Dietrich)

KITEKINTŐ

Deutsche Welle, a külföldre sugárzó rádióadó

41 |

Gerald Mertens beszélgetése Gero Schließ-szel, a Deutsche Welle programprojektek osztályának vezetőjével

HANGVERSENYNAPTÁR

43 |

REJTVÉNY

44 |

Bővebb információ valamennyi hírről: www.kulturpont.hu/zenekar

Az Európai Unió Ifjúsági Zenekara tagfelvétele 2008/2009-re

Az Európai Unió Ifjúsági Zenekara (European Union Youth Orchestra – EUYO) a 2008/2009-es évadra is várja 14 és 24 év közötti magyar zenészek jelentkezését. A tagfelvétel magyarországi ügyeit a KultúrPont Iroda intézi – 2007. december 14-ig várjuk a kitöltött jelentkezési lapokat. A meghallgatással kapcsolatos információk, a kötelező darabok és a jelentkezési lap letölthetők a KultúrPont Iroda honlapjáról.

Új EU-s mobilitási program művészeknek?

Helga Trüpel, a németországi Zöldek európai parlamenti képviselője a 2008-as költségvetés-tervezetről szóló jelentésében olyan 3 milliós kísérleti projekt elindítását javasolta, mely a művészek Európán belüli mobilitását támogatná. Trüpel tervezete nem nevezhető a művészek „Erasmus programjának”, mivel nem egy új alapot kíván létrehozni, hanem a már meglévő mobilitási struktúrák megerősítését célozza meg.

Európai Képesítési Keretrendszer: javaslat elfogadva

2007. október 25-én az Európai Parlament elfogadta az Európai Képesítési Keretrendszerre vonatkozó javaslatot. A Keretrendszert a Tanács novemberben hagyja jóvá.

Új háttéranyag: Eurobarometer-felmérés a kultúráról

Mire gondol, ha a kultúra szót hallja? Van-e közös európai kultúra? Melyek a legfontosabb védendő értékek? Ilyen és hasonló kérdésekre kereste a választ az Eurobarometer 2007 februárjában–márciusában. Az európai kulturális értékeket vizsgáló felmérés 2007 szeptemberében közzétett eredményeit összegző háttéranyag már a KultúrPont honlapján is elolvasható.

Emberarcú hangszerek – rajzpályázat gyerekeknek

Emberarcú hangszerek címmel írtak ki rajzpályázatot gyerekeknek. A Múzsza Kamarazene Egyesület és a Magyar Álla-

mi Operaház felhívásának célja a Hangszerverarázs 5. című, gyermekrajzokból álló kifestő-füzet előkészítése.

Beadási határidő: 2008. január 10.

Az NKA pályázata zenei folyóiratok megjelentetésére

A Nemzeti Kulturális Alap Zenei Szakmai Kollégiuma pályázatot írt ki 2008. január 1. és 2008. december 31. között megjelenő hagyományos és internetes zenei folyóiratok megjelentetésének támogatására. A pályázatok beérkezésének határideje: 2007. december 11.

28. világkonferencia a zeneoktatásról

2008. július 20. és 26. között rendezik meg az ISME 28. Zeneoktatási Világkonferenciáját Olaszországban.

A zeneoktatás minden területét átfogja programjaival az ISME (International Society for Music Education, Zeneoktatás Nemzetközi Szervezete) 28. világkonferenciájára, amelyet 2008. július 20. és 26. között tartanak Bolognában (Olaszország). Többek között a kutatás, a közösségi zenei tevékenységek, a kisgyermek zenei képzése, hivatásos zenészek képzése, a zene szerepe a tömegmédiában és a speciális zeneoktatás területéről hallgathatnak előadásokat a résztvevők. A konferencia mellett, hogy a zeneoktatás minden területével foglalkozik, ösztönzi a különböző területek közötti kapcsolat megteremtését is; és olyan más tudományokat is érint, mint amilyen a pedagógia, pszichológia, szociológia, zeneelmélet, filozófia, egészségügy vagy éppen az iskolai adminisztráció.

Fiatal Zeneszerzők Európai Akadémiája Aostában

2008. július 13. és 19. között rendezik meg a Fiatal Zeneszerzők Európai Akadémiáját Aostában.

A programokon a zeneszerzők a karvezetőkkel együttműködve szerezhetnek tapasztalatot a kóruszene terén, valamint szemináriumokon és műhelyeken vehetnek részt.

Jelentkezési határidő: 2008. április 30.

Az Europa Cantat 2008-as ösztöndíjai

Az Europa Cantat pályázatot hirdet 2008-as

Noël Minet ösztöndíjainak elnyerésére. Az ösztöndíj karvezetőknek és zeneszerzőknek nyújt lehetőséget zenei találkozókra és képzéseken való részvételre.

A jelentkezési határidő egybeesik annak az eseménynek a jelentkezési határidejével, melyen a pályázó részt kíván venni.

Spanyol kulturális szervezet projekthez csatlakozna

Az EU Kultúra programjában indítandó projektekhez csatlakozna spanyol szervezet könyv, film és zene témában.

Francia Zenei Évkönyv 2008

Hozzáférhető a francia amatőr és hivatásos zenészek illetve a zenei életben jelenlévő szereplők évkönyvének 21., 2008-as kiadása. Több mint 25 000 zenész, együttes, szakember adatai találhatóak itt a következő zenei stílusokból: rock, pop, fúziós zene, metál, sanzon, hip-hop, fiataloknak szóló zene, indiai, hardcore, punk, varieté, soul, ska, rap, reaggee, techno, salsa, gospel, ambient, jazz, blues, folklór, világzene.

Honlapajánló: Women in Music

A világ legnagyobb, női zeneszerzők anyagaiból (kották, könyvek, zenei és videofelvételek, festmények, fényképek) összeállított gyűjteményével a Donne in musica (Nők a zenében) nevű, olaszországi székhelyű alapítvány rendelkezik. A szervezet weboldalán bárki számára ingyenesen elérhetővé teszi több száz női alkotó adatait és portréit, köztük magyar zeneszerzőkét is.

Sond'Ar-te zeneszerzői pályázat

Zeneszerzői pályázatot hirdet a portugál Sond'Ar-te Együttes és a Miso Music. A versenyre a kamarazenét és az elektronikus zenét ötvöző, 7-20 perces műveket várnak. Jelentkezni 2000. után készült új, saját, még be nem mutatott művekkel lehet. Jelentkezési határidő: 2008. január 15.

A Schleswig-Holstein Zenei Fesztivál zenekari pályázata

Pályázatot hirdet fiatal zenészeknek a Schleswig-Holstein Zenei Fesztivál nemzetközi zenekara. A sikeres jelentkezők részt vehetnek a 2008. július 11. és augusztus 31. között zajló Zenekari Akadémián.

Jelentkezési határidő: 2008. január 4.

KÖZÖS KONCERTET ADTAK a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és a Hochschule für Musik Trossingen hallgatói és tanárai Veress Sándor zeneszerző születésének 100. évfordulóján a német városban. Az Ungarischer Akzent részeként rendezett esten a szerző szóló- és kamarazenei művei és dalai mellett Bartók, Kurtág és Ligeti-művek is elhangzottak.

TELTHÁZAS EMLÉKESTET RENDEZETT A LONDONI MAGYAR KULTURÁLIS KÖZPONT Kodály Zoltán születésének 125. évfordulója alkalmából. A rendezvényen Kőry Ágnes zenekutató Kodály Zoltánról tartott előadást, majd Kállay Ágnes (cselló) és Csillagh Katalin (zongora), a Zeneakadémia nemrég diplomázott fiatal muzsikusi adtak elő Kodály műveket. A Bartók-émlékdíjjal kitüntetett Kőry Ágnes alapította meg Londonban a Bartók Béla Intézetet, ahol különböző zenei kurzusokat tartanak gyermekeknek és amatőr muzikusoknak, emellett pedig posztgraduális képzést nyújtanak professzionális zenészeknek.

KELEMEN BARNABÁS HEGEDŰMŰVÉSZT HÍVTÁK MEG az 50. évadját ünneplő Greenwich Symphony Orchestra Virtuozitás a művészetben című szezonnyitó koncertjére, az egyesült államokbeli Connecticut államba. Mindkét hangversenyen David Gilbert vezényelt.

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ IDEI SZEZONJÁNAK ELSŐ BEMUTATÓJA Igor Stravinsky három egyfelvonásosa volt. A rókát, a Mavrát és A katona történetét egy estén adják elő a Thália Színházban kettős szereposztásban, ahogy a zenekar is kettős garnitúrában működik közre a produkcióban. Kovács János első karmester mellett Köteles Géza és Sándor Szabolcs foglalkozik a zenei interpretációval.

A BOHÉMÉLET CÍMŰ PUCCINI-MŰVEL VENDÉGSZEREPELTEK a Magyar Állami Operaház vezető művészei Kolozsváron. Mimi szerepét Tokody Ilona alakította, Musette-et Miltineou Cleo, Collint Szvétek László, Schounard-t pedig Ambrus Ákos énekelte, vezényelt Török Géza.

A NEMZETI FILHARMONIKUS ZENEKAR HANGVERSENYÉN Saint-Saëns: Állatok farsangja című darabjának narrátora volt Sir Roger Moore, a népszerű brit színész. A zenekar, amelyet tavaly decemberben éppen ő avatott az UNICEF magyarországi nagykövetségévé, harmadik éve adott koncertet a világ vezető gyermekvédelmi szervezete javára, Kocsis Zoltán vezényletével. Az esten Saint-Saëns darabján kívül egy Glinka-nyitány, valamint Ravel átdolgozásában Muszorgszkij Egy kiállítás képei című műve hangzott el.

ARANY HANGVILLA-DÍJAT NYERT AZ NFZ. A Nemzeti Filharmonikusok Bartók-lemeze nyerte el az egyik legtekintélyesebb komolyzenei havilap, a francia Diapason októberi számának díját, az Arany Hangvillát (Diapason d'or), melyet mindig a hónap legjobb CD-jének ítélnek oda.

A ZENE ÉS AZ INNOVÁCIÓ ÜNNEPE címmel a művészet és a tudomány kapcsolatának szentelt Kodály Zoltán-émlékkonferenciát tartottak szerdán Debrecenben, a Kölcsey Központban. Az eseményen Vásáry Tamás zongoraművész Kodályhoz való személyes kötődéséről beszélt, majd a Marosszéki táncokat adta elő, ugyanazt a művet, amelynek meghallgatására még a zeneakadémia hallgatójaként kérte meg mesterét, Kodály Zoltánt.

KURTÁG GYÖRGY KAFKA-TÖREDÉKEK című művét adta elő nagy sikerrel a párizsi Bastille Opera auditoriumában Keller András hegedűművész és Maria Husmann operaénekes. Az est a ProQuartet Kamarazenei Európai Központ A láthatatlanság és a csönd zenéje című programsorozatának része volt.

A PÁRIZSBAN ÉLŐ, TÖBBSZÖRÖS VERSENYDÍJAS, 28 éves magyar hegedűművész, Baráti Kristóf lépett föl a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarának koncertjén. A Mendelssohn-estet Kesselyák Gergely vezényelte.

SCHANDA BEÁTA LETT A NEMZETKÖZI ZENEI TANÁCS (INTERNATIONAL MUSIC COUNCIL) ELSŐ ALELNÖKE. Az a tény, hogy a tanács Pekingben tartott közgyűlésén a Magyar Zenei Tanácsot (MZT) képviselő Schanda Beátát választották a posztra, Victor Máté, az MZT elnöke szerint a magyar zene és a hazai szervezet tekintélyét jelzi. Az UNESCO által alapított Nemzetközi Zenei Tanács vezetőségében korábban is nagyon aktív munkát fejtettek ki neves magyar zeneművészek: Láng István zeneszerző, illetve Klenjanszky Tamás fesztiválszervező több évig tevékenykedett a szervezetben.

MAGYAR ZENEI NAPOKAT TARTOTTAK a Brüsszeli Magyar Kulturális Intézet és a város egyik rangos kulturális létesítménye, a Bozar művészeti központ közös szervezésében. A három világhírű magyar zeneművész – Bartók Béla, Kodály Zoltán, illetve a hetven éve elhunyt Huby Jenő – emléke előtt tisztelgő programsorozatnak a Bozar művészeti központ mellett a brüsszeli komolyzenei élet másik két tekintélyes intézménye, a Királyi Konzervatórium, illetve a Zenemúzeum adott otthont. A program Schiff András és a Mikrokozmosz kvartett Bartók hétvégéjével kezdődött, majd Huby emlékesttel, a Huby Társaság koncertjével folytatódott, amelyet Edle Astrub Huby: Danube Rouge című könyvének bemutatója előzött meg. A rangos magyar komolyzenei esemény záróakkordjaként Schiff András, Perényi Miklós és Perényi Eszter tartott mesterkurzust a konzervatóriumban.

ÚJABB 125 ÉVRE TERVEZNEK A BERLINI FILHARMONIKUSOK Sir Simon Rattle főzeneigazgató és karmester szerint. A világ egyik leghíresebb zenekarának vezetője az együttes megalakulásának 125. évfordulója alkalmából nyilatkozott így. A brit dirigens – aki 2002 óta az együttes zeneigazgatója – úgy fogalmazott, hogy az elmúlt évtizedekben sikert sikerre halmozó zenekar történelmi változás előtt áll: az elsődleges cél az, hogy a jövőben még inkább nyissanak a közönség felé, mivel a megváltozott helyzetben megváltozott követelményeknek kell eleget tenni.

AZ ELŐZETES VÁRAKOZÁSOKKAL ELLENTÉTBEN NEM SZÜLETETT DÖNTÉS A BAYREUTHI ÜNNEPI JÁTÉKOK JÖVŐBENI VEZETÉSÉRŐL. Hosszú szünet után ugyanis összeült az ezzel foglalkozó, Richard Wagner nevét viselő alapítvány elnöksége, hogy tárgyaljon az utódlás kérdéséről, miután a játékok jelenlegi vezetője, a világhírű német zeneszerző unokája, a 88 éves Wolfgang Wagner súlyosan beteg, s betegsége, valamint idős kora akadályozza abban, hogy a tényleges irányítást gyakorolja. Korábbi értesülések szerint az életre szóló megbízatással rendelkező Wolfgang Wagner már hónapokkal ezelőtt közölte, hogy kész lemondani a játékok irányításáról, de csakis akkor, ha teendőit második házasságából származó lánya, a 29 éves Wagner-dédunoka, Katharina Wagner veheti át, akinek azonban akadtak riválisai, mégpedig Wolfgang Wagner első házasságából származó lánya, Eva Wagner-Pasquier és Nike Wagner, Wolfgang Wagner 1966-ban elhunyt testvérének, Wieland Wagnernek a lánya.

ÁTADTÁK A GRAMOFON – KLASSZIKUS ÉS JAZZ DÍJAIT. Az idei Magyar Klasszikus Zenei Díjat kiemelkedően sikeres tevékenységéért, zenetörténeti ritkaságok felkutatásáért, nyilvános előadásáért és hanglemezeire rögzítéséért, valamint a Pleyel dupla-zongora népszerűsítéséért az Egri-Pertis Duónak ítelték. A legjobb, hazai előadók által készített klasszikus lemeznek járó díjat a Budapesti Fesztiválzenekar és a Magyar Rádió Énekkara nyerte Mahler: II. szimfóniájának felvételéért, amelyen Fischer Iván vezényelt.

A KÍNAI MAGYAR KULTURÁLIS ÉVAD EGYIK KULCSSZEREPLŐJE A LISZT FERENC ZENEMŰVÉSZETI EGYETEM. Az évad fontos eseményének ítélték meg kínai részről az akadémia tanárainak – Marton Évának, a magánének tanszak és Perényi Eszternek, a hegedű tanszak vezetőjének, valamint Devich János rektorhelyettesnek – októberi sanghaji mesterkurzusát. Az LFZE rektora november 24-én, a Sanghaji Konzervatórium fennállásának 80. évfordulója alkalmából tartandó ünnepségen várhatóan együttműködési megállapodást ír alá a kínai zenei intézmény igazgatójával.

ÉLETRE KEL A LISZT ACADEMY NETWORK. A Zeneakadémia támogatására 2001-ben létrehozott brit alapítvány megalakításában Lady Valerie Solti, a világhírű karmester özvegye is részt vett. A szervezetnél azok a tehetséges aspiránsok pályáznak, akik vagy valamelyik rangos egyetem posztgraduális képzéséhez, vagy egy neves mester melletti asszisztensi közreműködéshez szeretnének támogatást kapni. Egyelőre évente két ösztöndíjat terveznek kiadni, ha több mecénás jelentkezik, a szám növelhető.

NÉGY EREDETI STRADIVARI-HANGSZER SZÓLT A STRADIVARI QUARTETT ELSŐ, BEMUTATKOZÓ KONCERTKÖRÚTJÁN, melynek az egyik állomása a Régi Zeneakadémia lesz november 18-án. A fiatal muzikusokból álló kvartettet a Svájcban született Maja Weber csellista hívta életre. Az együttes tagjai a St. Gallen-i Habisreutinger textilgyáros házaspártól kölcsönkapott négy, kincset érő mesterhangszeren muzikálnak 2007. szeptembere, a megalakulás óta. Első svájci hangversenyek után, bemutatkozó körútjukon Budapest mellett Münchenben, Berlinben, Prágában, Eisenstadtban, Salzburgban és Bécsben is fellépnek.

SZTRÁJKOLTAK A MILÁNÓI SCALA DOLGOZÓI. A világhírű operaszínház 800 alkalmazottja, köztük 135 zenész és 107 kórustag fizetésemelést és jobb munkakörülményeket szeretett volna kivívni a munkabeszüntetéssel. A szakszervezet azért látja indokoltnak a követeléseket, mert 2001 óta 164-ről 273-ra nőtt az előadások száma. A sztrájk miatt a Scala vezetése kénytelen volt törölni Verdi Requiemjének pénteki előadását. Legutóbb két éve szüntették be a munkát a Scala dolgozói, akkor Ricardo Muti zenei igazgató ellen protestáltak. Muti később távozott is az intézmény éléről – emlékeztetett a BBC internetes hírszolgálat.

JÓTÉKONYSÁGI HANGVERSENYT ADNAK a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Bartók Béla Kollégiumának javára egykori és jelenlegi kollégistái december 2-án, a Zeneakadémián.

GYŐRI NOÉMI ÉS MADARAS GERGELY (Győri-Madaras Duó) vitte el a legjobb párosnak járó első díjat a 12. Nemzetközi Friedrich Kuhlau Fuvolaversenyen. A zeneszerzőről elnevezett versenyt két évente rendezik meg az észak-német Uelzenben. A három szekcióban száztizen indultak a díjért. A fuvoladuó kategóriában 2001 óta mos először adták ki az első helyezést.

10 ÉVES FENNÁLLÁSÁT ÜNNEPELTE 2007-BEN A ZENÉSZ EGÉSZSÉGÜGGYEL FOGLALKOZÓ SVÁJCI SZERVEZET. (Gesellschaft für Musik-Medizin) Az egyesületet Pia Bucher szólópозanista hozta létre 1997-ben, amikor muzikus pályája foglalkozási ártalom miatt megszakadt, és rádöbrent, hogy nem létezik olyan intézmény, amelyik ilyen esetben tanácsot tudna adni. A Társaság célja, interdiszciplináris együttműködés orvosok, terapeuták és muzikusok között, a zenészeket fenyegető egészségügyi ártalmak megelőzésére és orvoslására. Jubileumi konferenciájukat „Egészség a muzikus pályán. Tapasztalatok és perspektívák” címmel október 27-én a Berni Konzervatóriumban tartották, ahol nagyszerű előadást tartott Dr. Pásztor Zsuzsa, a téma ismert magyar szaktekinélve is. (További információk: www.musik-medizin.ch)

Összeállította: Bilkei Éva

Reális esély a „művészeti törvény” megszületésére

Dr. Gyimesi László bízik abban, hogy az állami finanszírozás is tervezhetővé válik

A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete hat esztendeje harcol azért, hogy megszülessen a művészeti törvény. Most végre reális esély van arra, hogyha nem is ezen a néven, de végre ennek a területnek is létrejöjjön a törvényi szabályozása. Egy olyan törvénytervezeten dolgoznak, amely többek között az állami finanszírozásról is rendelkezik, így tervezhetőbbé, kiszámíthatóbbá teszi az ezen a területen dolgozók munkáját. Az eddigi lépésekről, az őszre megszületett munkaanyagról, amely a színház-, a zene- és a táncművészet szervezeteinek működéséről, állami támogatásáról és sajátos munkajogi szabályozásáról szól, a részletes koncepció egyik kidolgozója, dr. Gyimesi László beszélt.

– A „művész-törvény” életrehívása régi terve volt a művész szakszervezetnek...

– Már 2001-ben felmerült egy ilyen szabályozás iránti igény, s ezt a mi szakszervezetünk is támogatta. Több elképzelés, tervezet is született, mi is kidolgoztunk számosat, és a tervezetek többsége, úgy vélem elég megalapozott és kielélt volt.

– Létezett valamilyen minta, amely alapján elkezdtek dolgozni, más országokban van ilyen szabályozás?

– Bár hasonló akad, mi azonban más utakon akartunk elindulni. A magyar jogrendben vannak úgynevezett szakmai törvények, amelyek a szakmai tartalmakat és szabályokat, valamint az állami kötelezettségeket rendezik. Ilyen például a közoktatási törvény. Tartalmazza többek között a szakma, az intézményrendszer működésének szabályait, s rendelkezik a dolgozók jogi helyzetéről. Viszont nem ír le finanszírozási számokat, ezek az adatok ugyanis a költségvetési törvénybe tartoznak. Az úgynevezett művészeti törvény megszületése azért nagyon lényeges, mert ezen a területen még hiányzik egy ilyen szakmai törvény. Magának a területnek a szabályozatlansága nem lenne olyan nagy baj, de ennek az a következménye, hogy a rendszer hiánya miatt minden kiszámíthatatlan és esetleges. Persze ez nem jelenti azt, hogy emiatt színházak vagy zenekarok szüntenek volna eddig meg, mégis problémát jelent, hogy nincs meg az a jogi, szakmai támasz, ahová vissza lehetne nyúlni.

– Hat éve született meg erről a törvényről az első elképzelés. Miért csak most realizálódik?

– Bár az igény erős volt, de az érvényesítéséhez nem akadt elég erőnk... A művész-

társadalom ugyanis nem látta át, miért lenne fontos számára ez a szabályozás. Nem bérkövetelésekről volt szó, hanem meglehetősen komplex elképzelésekről. A politikusok sem érdeklődtek igazán, így hiába „háztunk” mindenkivel ezzel a tervvel. De nem adtuk fel, s a 2004–2005-ös időszakban ennek a „művész-törvénynek” egy szűkített változata már a törvényhozás asztalára került. Akkor bizonyos elemeket kiemelték a javaslati körből, s a kormányzat ezekre keresett megoldásokat. S bár ennek nagyon örültünk, sajnos végül ez a kezdeményezés is hamvába holt.

– Mi volt ennek az oka?

– Az érintett szakminisztériumok – a kulturális kivételével, amely mindvégig azonosult a szabályozás szükségességének gondolatával – nem értettek egyet az elgondolásainkkal. S így az elképzeléseink közül meghatározó elemek estek ki. A tervezetünk ugyanis két fő lábbon állt, az egyik az állam és a művészeti élet viszonyára vonatkozott, hiszen kulcskérdés, hogy hogyan alakul a finanszírozási rendszer. A másik része a terület dolgozóinak munkajogi szabályozása volt. Először az első pillérünket veszítettük el, amely a jogokra, kötelezettségekre vonatkozott, aztán a másik részt, a művész jogállásra vonatkozó szabályrendszert is elvetették. Egyetlen terület maradt csupán, ahol tovább küzdhetünk az előrelépéséért, az az adózási rész volt, mert ezt külön lehetett válsztani a többitől.

– Ekkor, az önök kezdeményezésére, megszületett az ekho.

– Ez egész pontosan úgy igaz, hogy mi is az ekho-hoz hasonló javaslatot nyújtottunk be, ezért azt egyetlen szóval sem állít-

tom, hogy ez kizárólag a mi eredményünk lenne, de a megszületésében azért jócskán volt részünk. Ekkor zajlott a színlelet szerződéses körüli hercehurca, ráadásul mindez az újságíróknak is gondot jelentett, s az ő érdekérvényesítő képességük a politikusok irányába jóval erőteljesebb, mint a miénk... Az ekho évek óta eredményesen működik, és a mostani elképzelés szerint tovább bővül azoknak a jogviszonyoknak a köre, amelyre alkalmazható lesz. Annak nagyon örülünk, hogy most a kulturális minisztérium kezdeményezte a színházi (valójában előadóművészeti) törvény életre hívását, hiszen ez azt jelenti, hogy a terv mögött komoly politikai akarat húzódik meg.

– Először azonban arról volt szó, hogy a tárca a színházi területen felmerülő gondokra, problémákra keres megoldást. S ezt az új szabályrendszert ezért az első időkben színházi törvényként emlegették...

– Valóban így indult, de az már részben a minisztérium fogadókészségén, s persze a mi érvrendszerünkön is múlt, hogy a kezdeti stádiumban sikerült a kulturális kormányzatot meggyőzni arról, hogy ne csak szűken vett színházi törvény szülessen. Ma már csupán ez munkacím, hiszen valójában előadóművészeti törvényről van szó, amely a zene és a tánc világát is átfogja.

– A filmes törvény alapján kezdett neki a kialakításának?

– Nem, mert a filmtörvényt tulajdonképpen ipari törvénynek is nevezhetjük, csak maga a termék művészeti. Az előadóművészeti törvényt pedig nem beszélhetünk még teljességről, hiszen az alkotóművészek kimaradnak belőle, vagyis pon-

tosabban fogalmazva, az alkotó-művészet csak az előadó-művészetten keresztül érinti, és önállóan nem. A koncepció tervezete két nagy témát ölel fel. Az egyik az állami finanszírozás rendszere, a másik pedig a speciális munkajogi szabályozás, amelybe még a vezetői kinevezések is beletartoznak. S annyiban izgalmas az első rész, hogy az állami finanszírozási rendszer csak azokra az intézményekre, gazdasági társaságokra vonatkozik, akik be tudnak illeszkedni majd ennek a törvénynek a szabályrendszerébe. Az alapvető feltétel az, hogy készül majd egy nyilvántartás-bavételi rendszer, és csak azok a szervezetek részesülnek az állami támogatásból, akik ennek a szabályrendszerét elfogadják, és meg is felelnek azoknak a kritériumoknak, amelyeket a szabályrendszer felállít. A tervek szerint az új törvény forrásbővüléssel és adókedvezménnyel is jár. Ebből pedig azok részesülnek, akik az olyan feltételeket is teljesítik, mint például az új művek bemutatása, vagy ifjúsági előadások tartása. A filmtörvény azt mondja ki, akik megfelelnek a szabályoknak, és bizonyos kereteken belül vannak, azok adott összeget kapnak. Ezt a mi tervezetünk is tartalmazza, hiszen akadnak benne olyan standardok, amelyekhez lehet normatív támogatást rendelni. Így annak, aki belekerül a rendszerbe, kiszámíthatóvá válik a támogatottsága. S ez az állam számára is átláthatóbb lesz, így tervezhetőbbé válnak ezek a kiadások. Izgalmas tehát a konstrukció, márcsak azért is, mert ideje végre megnézni, hogy mi mennyibe kerül. Az állam azzal, hogy művészeti együtteseket tart fenn, közfeladatokat lát el. Azért költ erre a területre, hogy minden állampolgára számára hozzáférhető legyen a művészet, hogy esélyegyenlőséget teremtsen, és segítse a kulturális jogok minél szélesebb körű gyakorlását. S ezért fontos látni, hogy az egyes intézmények mire fordítják a pénzt, és mit várnak el érte. Ezt az átláthatóságot is szolgálja a nyilvántartási szabályrendszer. S persze azzal is tisztában kell lenni, hogy a támogatás egy része átmeneti, hiszen a mai magyar viszonyok mellett a nézők a tényleges jegyárat nem tudják megfizetni. Az állam ezért a pénzükhöz hozzátesz X forintot, és ez fontos funkció... S persze, számunkra, mint szakszervezet azért is lényeges, hogy ez a terület kiszámíthatóan működjön, mert olyan művészeknek, szakembereknek biztosít munkát, akik a tudásukat máshol nem nagyon kamatoztathatnák.

– *Ráadásul a mai magyar jogrendszerben sehol sincs az leírva, hogy pontosan mit nevezünk színháznak vagy szimfonikus zenekarnak.*

– Használunk fogalmakat, amelyek teljesen a levegőben lógnak. Miközben evidenciákról van szó. Ez persze azt is jelenti, hogy szakmai kérdéseket is meg kell vitatni, és ezekben döntéseket kell hozni. Meg kell ugyanis fogalmazni pontosan, hogy egy színház mikor színház. Hol a határ, ameddig az államnak támogatnia kell? Erre alkalmas a nyilvántartásba vétel. Persze, már azt is látom előre, hogy azok, akik ebbe a rendszerbe nem fognak beleférni, azok igazságtalannak tartják majd... A meghúzott határokat komoly vitákat fognak kiváltani, de a művészetszadalmnak is látnia kell, hogy igenis szükség van egy ilyen szabályozásra.

– *Önön kívül kik vettek még részt ennek a munkaanyagának az összeállításában?*

– A tervezet kapcsán rengeteg anyag érkezett be a szakmai szervezetektől a minisztériumba, s a kulturális tárca felkért egy kis létszámú munkacsoportot, hogy ezeket az anyagokat összegezze, s készítsen belőle munkaanyagot. Ennek a teamnek a munkájában részt vettek néhányan a minisztériumból is, főleg Magi Istvánt emelném ki, de színházigazgatók, Novák János és Megyeri László, Wettstein Tibor, a Madách Színház ügyvezető igazgatója és Hegedűs D. Géza színművész is bekapcsolódtak a koncepció kidolgozásába. A rengeteg papírból végül húszoldali munkaanyag készült 2007. október 1-jére, határozott jogszabályi elképzelésekkel.

– *Ezt a munkaanyagot meg is kapták a szakmai szervezetek, hogy november 9-ig véleményezzék.*

– Igen, egy hónapjuk volt rá, hogy megírják a kiegészítéseiket. Az írásban beküldött anyagokat a tárca összegzi, s ha ez megtörtént, akkor a minisztérium ismét felkér majd egy másik szakértői csoportot, hogy vesse össze a tervet a beérkezett véleményekkel. Nagy kérdés, de csak a hónap végére derül ki, hogy milyen a támogatottsága az egyes elképzeléseknek, mennyiben kell a munkaanyagon változtatni. November 20-án a parlament kulturális bizottsága tart erről nyílt napot, itt is folytatódhat a szakmai vita. Ha azonban túl sok lesz az ellenvélemény, akkor a tárca valószínűleg azt mondja majd, hogy nem kiérlelt még a helyzet egy ilyen törvényi szabályozáshoz. De ha ennek a fordítottja történik, akkor nem nyúltunk na-

gyon mellé. Egy rövid, 4-5 oldalas koncepciót mindenképpen el kellene az anyagból fogadni, és tárgyalni róla a társminisztériumokkal, hogy még decemberben a kormány, vagy legalábbis a kormánykabinet elé kerülhessen. De a végső cél az, hogy jövő márciusban ez a törvényi koncepció a parlament elé kerüljön, s döntés szülessen róla, hogy a 2009-es költségvetés már figyelembe tudja venni határozatait. Feszés menetrend, de kivitelezhetőnek tartom, nem látok ugyanis nagyon más irányba vivő gondolkodást...

– *A húszoldalas anyagban egy oldal csak a muzsikusokkal foglalkozik.*

– A zenei életben ez a tervezet csak a szimfonikus zenekarokra és a hivatásos kórusokra vonatkozik. A koncepció szerkezete olyan, hogy a színházakra vonatkozó szabályok érvényesek a többi művészeti ágra is, kivéve, ha nincs attól eltérő szabályozás az anyagban. Arra büszke is vagyok, hogy a művészeti területen a legrendezettebb munkajogi rész a zenészeké. Itt a finanszírozási kérdések az izgalmasak, mert ezek alapvetően eltérnek a színházi területre tervezetektől. Az is megnyugtató, hogy az első menetben, a számos érdekellentét ellenére, sőt mindazt vállalva a zenei terület képviselői, így a zenekari szövetség, a szakszervezet és a Zenei Tanács közös álláspontot képviselt, saját vitáit belül folytatta le, és erről a zenekarok között megállapodás is született. Az jelent ugyanis problémát, hogy a magyar szimfonikus zenekarokat a fenntartói oldalról a sokszínűség jellemzi. Nehéz ezért olyan megoldást találni, amely mindenkinek megfelel. A szakmai vita a feladatellátás és a létszámok környékén várható, hiszen nagy kérdés, hogy hol húzzuk meg az alsó határt, mekkorának kell lennie egy szimfonikus zenekarnak, egy kórusnak, és mi számít előadásnak? Bízom azért abban, hogy találunk megoldást. Az például nagyon lényeges elem, hogy a színházakkal szemben a zenészeknél a tervezet teljesen kikerüli nézőszámok és bevételek bármilyen összefüggését... Úgy vélem, zenei területen jó szabályrendszert lehet alkotni, mivel a jelenlegi finanszírozás sem kerül relatíve sokba. Ugyanakkor egy ilyen törvényt akkor érdemes a parlament elé vinni, ha tud új forrásokat találni, ezzel a terület tevékenységét előre mozdítja, segíti és a kulturális élet sokszínűségéhez is hozzájárul. Bízom benne, hogy itt is így lesz, s azt is nagyon jónak tartom, hogy a zenekaroknál az állami támogatást elsődlegesen a művészi teljesítményre, a produkciók létrehozására kell fordítani. R. Zs.

Új bort új tömlőbe

Az egy éve új vezetés alatt működő Savaria Szimfonikus Zenekar tagjai új otthont nyertek a rekonstruált Bartók Teremmel és a zeneiskolához tartozó, zenekari használatban lévő épületrészek kibővítésével

A csaknem egy évig zajló felújítási munkálatok után november 17-én hivatalosan is átadták a szombathelyi Bartók Termet. A megújult épületet Kiss Péter, kancelláriaminiszter, dr. Ipkovich György, Szombathely polgármestere és Kovács Ferenc, a Vas Megyei Közgyűlés elnöke közösen avatta fel, a Savaria Szimfonikus Zenekar közreműködésével. Ez a hangverseny nem az első volt a zsinagógabeli koncertteremben, hiszen még nem fejeződtek be a munkálatok, de az együttes már megtarthatta benne nagyszerű évadnyitó koncertjét. A megfiatalodott Bartók Teremben egy új életre kelt zenekar játszhat. Az elmúlt egy esztendő változásairól az együttes művészeti vezetőjével, vezetőkarmesterével, Alpaslan Ertüнгеalpplal, az igazgató Bonecz Ervinnel és a Bartók Terem rekonstrukciójáért felelős építésszel, Pothárn Lászlóval beszélgettünk.

Talán évek óta a zenekar legsikeresebb évadnyitója volt az idej – mondja Alpaslan Ertüнгеalp, amikor az október 19-i, Ning Feng kínai hegedűművésszel és az Esterházy Trióval adott előadásról kérdezem. – Teltházzal kezdtük az évadot, a lépcsőfokokon is ült a közönség – teszi hozzá elégedetten. – Nem voltak technikai problémák. Már a próbaüzem alatt 3 koncertet adtunk, és apróságokon kívül a zenekar jól működik régi-új otthonában. Olyan zavaró tényezőknél pedig, mint a hiányzó küszöbök, az elvártnál kicsit hangosabb klímaberendezés, lehet javítani. – Úgy tudjuk, bizonyos technikai változtatások tervezéséből maga a művészeti vezető is kivette a részét. Alpaslan Ertüнгеalp a zenészek szemszögéből legmeghatározóbb változtatások közt említi az új hangolókat, öltözőket, próbatermeket, a korszerű és egészséges világítást és az új, ergonomikus zenekari székek felállítását. A koncerten fellépő kínai hegedűművészt, mint mondja, a tavalyi Nemzetközi Paganini Hegedűversenyen ismertem meg: – Genovában én vezényeltem a két verseny döntőt, ahol hat fiatal döntős összesen tizenkét hegedűversenyt játszott. Közöttük volt Ning Feng is, aki megnyerte ezt a rangos versenyt. Nagyon tetszett, ahogy muzsikált és jó volt vele együttműködni, ezért meg is hívtam. A jövőben újból vendégünk lesz, de más fiatal tehetségeket is meg fogunk hívni – teszi hozzá, majd arról beszél, mi mindent vettek még tervbe. Az eredetileg is remek akusztikával rendelkező Bartók Teremben most még tökéletesebb hangzással szólal meg a zenekar, így eljött az ideje a lemezfelvételeknek. – Bár a felújítás részeként egy új

stúdió is elkészült, érdemes a természetes terem-akusztikát is kihasználni a felvételekre. 2008. tavaszától egy kortárs zeneműveket tartalmazó lemezt készítünk – mondja a vezető karmester, aki minden koncertre ugyanolyan munkaterv és próbarend szerint készül a zenekar tagjaival, akik meglátása szerint nem csak a koncertet élvezik, hanem próbákat is. – Természetesen vannak fárasztó és talán idegőrlő időszakok is, amikor elképzelhető, hogy kevés idő jut majd pihenésre vagy a lelki, szellemi feltöltődésre. Ennek ellenére a próbák alatt elért meglehetősen magas színvonalat a koncerteken nem csak megőrizni tudjuk, de még feljebb is emeljük.

A művészeti vezető az elmúlt esztendőben igyekezett a zenekar működését hatékonyabbá, egyszerűbbé és áttetszőbbé tenni például azzal, hogy az évad végleges műsorának elkészülte után rövid időn belül a teljes szezonra elkészítette a próbarendet. – A zenekari beosztások legalább egy, de inkább két hónappal az ominózus koncertidőszak előtt készülnek. A próbarend kialakításáról tanácskozunk a szólamvezetőkkel és a zenekar érdekképviselőivel is – mondja, majd hozzáfűzi: – mindig két évre előre dolgozunk; már a 2008–2009-es évad programja is majdnem kész van. Az idej az első olyan évad, amit teljes egészében magam alakítottam ki, mert az előzőt „örököltem”, azon keveset tudtam változtatni az időhiány és a már lekötött szerződések miatt – részletezi Alpaslan Ertüнгеalp, aki, mint mondja, három szempontot tartott szem előtt az évad programjának kialakításában: a változtatosságot, az újítást és a frissességet. – Egy ideig távol maradtunk a

hagyományos repertoártól és ismert zeneszerzők ritkábban játszott műveit vegyítjük a nagy szimfonikus darabokkal, különös tekintettel a 19. század végére és a 20. század első felére. Ezt a koncepciót három évadon keresztül szeretném folytatni, s azután visszatérünk a korábban gyakran játszott művekhez. Természetesen mindez jelentősen terheli a zenekar költségvetését. Bízom abban, hogy a fenntartóink figyelemmel kísérik a pozitív változások sorozatát, és abban, hogy továbbra is támogatnak minket – teszi hozzá.

A Savaria Szimfonikus Zenekar művészeti vezetőjének mindeközben egyéni karrierje is szépen alakul – Sokat utazom külföldre, és nagyon keveset látom a családomat, akik Pest megyében laknak. Egy majd' 40 éves karmester karrierje szempontjából nagy önfeláldozás, ha csak egy helyhez köti magát. A nemzetközi működésem ugyanakkor a zenekar javát szolgálja, hiszen új szakmai kapcsolatokra és együttműködési lehetőségekre teszek szert vele. A nemzetközi kapcsolatok kialakítása és ápolása az új Európában nagyon fontos. Ez segítheti a zenekar többértű jövőjének kialakítását is – fűzi hozzá Alpaslan Ertüнгеalp.

Az anyagi helyzetet illetően, ahogy az ország számos más zenekaránál, itt sem rózsás a helyzet, tudjuk meg Bonecz Ervin igazgatótól. – Sajnos bennünket is elértek a megszorítások. 2008-ban 14 millió forinttal kevesebb összeg áll a rendelkezésünkre, azt fenntartóink is belátták, hogy ez az összeg a dologi és egyéb kiadásokból nem faragható le, így nem maradt más hátra, mint a létszámleépítés. December 1-i hatállyal kö-

rülbelül öt kollégától kell megválnunk, ami bennünket különösen érzékenyen érintett, mivel így is az ország legkisebb létszámú hivatásos együttese voltunk, ezek után pedig minden produkcióért keményen meg kell majd küzdeni – mondja Bonecz, aki különösen fájjalja, hogy ennek pont most kell bekövetkeznie, amikor a zenekar több éves gyengélkedés után végre kezdett ismét fényleni, s visszahódítani a közönség szélesebb rétegeit. – A leépítés természetesen némileg felborítja majd a zenekar szólamarányát, de igyekszünk úgy menedzselni a dolgot, hogy az alapvető működést mindez ne veszélyeztesse – folytatja. Az együttes menedzsmentjének működésében is történtek változások: – Igyekszünk korszerűsíteni, racionalizálni és fiatalítani az irodai működést. A rossz szokásokat és beidegződéseket elfelejteni, s helyettük egy rugalmasabb, munkavállaló-barátabb működést biztosítani. Ennek része az is, hogy a zenekar tagjai nálunk egy évre előre tudják a próbarendet. A legnagyobb újdonság mégis az lesz, hogy a Bartók terem felújításával sok-sok év után lehetőség nyílik arra, hogy a zenekar irodája is a Bartók termi komplexumban kapjon helyet, eddig ugyanis külön épületben, egy utcasaroknyira volt az iroda, így állandóan ingáztunk. Ez a menedzsment és a zenekar számára is rendkívül előnyös helyzetet teremt majd, megkönnyítve ezzel a mindennapi munkánkat.

A Savaria Szimfonikus Zenekar megújult honlapján a vezető karmester üdvözlő

szavai közül nem egyebet olvashatunk ki, mint azt, hogy az együttes az ország zenei bástyájává kíván válni. – Az előttünk álló évad legfőbb vezérelvei az építkezés, az innováció és a megújulás. Építkezés alatt természetesen nem csak a Bartók Terem felújítása értendő, hanem mindazoknak a pozitív változásoknak a folytatását, amelyeket az elmúlt egy évben kemény munkával sikerült megvalósítani. Zeneigazgatónk, Alpaslan Ertüingealp elhivatottságának és következetességének köszönhetően nagymértékben javult a zenekar hangzása és munkája, erről rengeteg pozitív visszajelzést kaptunk. Itt igazi műhelymunka vette kezdetét. Teljesen megújult bérletsorozattal rukkoltunk elő, s szakítottunk a Szombathelyen megszokott műsorpolitikával is. Támogatóinknak köszönhetően számos kiváló és jegyzett külföldi művészt sikerült Szombathelyre csalogatni. Az évadnyitó koncerten zsúfolásig megtelt ház előtt a tavalyi, genovai Paganini Hegedűverseny győztese lépett fel velünk óriási sikerrel. De említhetném az ezt követő koncertet is, amin a világ egyik legkeresettebb kontratenorja, Robin Blaze lépett fel egy teljesen formabontó műsorral. Stravinszkij: Apollon Musagete című művének tételeit mixeltünk Händel ókori témájú operáinak áriáival. A siker, a közönség tetszésnyilvánítása itt is önmagáért beszélt. Ki kell lépni az elavult műsorszerkesztési hagyományokból, mert a közönség igenis nyitott az új, izgalmas dolgokra. A Bartók Szemináriumról sajnos idén kimaradt a zenekarunk, amely a

korábbi években a gerince, a karmesterkurzus pedig fő attrakciója volt a szemináriumnak. A jövőben szeretnénk ismét nagy, ha lehet még nagyobb szerepet kapni a szemináriumon, annak megújulásáról nem is beszélve. Ez viszont sajnos már nem rajtunk múlik – fűzi hozzá Bonecz Ervin.

A Bartók Terem felújításával létrejött egy profi hangstúdió is, amellyel nem sok zenekar büszkélkedhet, s még az idei évadban elkezdődő lemezfelvételeken a kortárs magyar zeneszerzők művei is nagy szerepet kapnak majd, tekintve, hogy a Savaria Szimfonikus Zenekar és Szombathely szervesen összefügg a kortárs zenével – tudjuk meg az igazgatótól.

A névváltoztatást firtató kérdésünkre Bonecz úgy érvel: – Tavaly októberben egy minden tekintetben ellaposodott, identitás- és imázs-zavarral küzdő együttest vettünk át. A zenekar megjelenése, PR és marketing tevékenysége, valamint megítélése siralmasan elavult volt. Ezekre évek óta nem fektettek semmilyen hangsúlyt, többek között ennek is volt köszönhető a drámai közönségcsökkenés. A név és arcu-
latváltás volt az egyetlen gyógyír erre az állapotra, amely érezhetően meghozta hatását. Sikerült elérni azt, hogy az emberek és a helyi sajtó is felfigyelt ránk. Természetesen emellett szakmailag is jelentős fejlődésen ment át a társaság, s kezdünk színfolttá, tényezővé válni a városban és a megyében; ezt célozza a „mindenkinek zenélünk”-szlogen is, amely, úgy tűnik, célt ér, hiszen nyáron két ízben is adtunk

szabadtéri koncertet Szombathely megszépült főterén, s míg az elsők körülbelül 250 ember gyűlt össze, a másodikon már több mint ezren voltak. Azt hiszem, mindez önmagáért beszél – teszi hozzá büszkén az igazgató, aki a nehézségek ellenére bizakodó: – A megszorító intézkedések ugyan némileg módosítják terveinket, de a lényegi elemekből nem engedünk – mondja, majd hozzáfűzi – ilyen könnyen nem adjuk meg magunkat. Azt az utat próbáljuk folytatni, amin az elmúlt egy évben elindultunk, s igyekszünk mindig valami új, innovatív ötlettel előrukkolni. Nem annyira a mennyiségre, mint inkább a minőségre fektetjük a hangsúlyt. 2008-tól egy új koncepciójú ifjúsági sorozattal debütálunk, amelyhez majd a megújult honlapunk gyerekeknek szánt oldalai biztosítanak kedvet. Szoros együttműködést próbálunk kialakítani a szomszédainkkal is, s szeretnénk egy innovatív nemzetközi zenei versenyt és kurzust is meghonosítani – sorolja a közeljövő terveit az igazgató.

A zsinagógában lévő Bartók Termen a külső szemlélő szempontjából az elhasználdott fal- és padlóburkolatok, illetve a zsöllyeszékek cseréjén kívül lényegi változtatás nem történt. Ennek az az oka, hogy a terem kiváló akusztikáját igyekeztünk minél teljesebben megőrizni – mondta el lapunknak a munkálatokért felelős építész tervező, Pothárn László, aki hozzátette: – a használati követelmények ugyanakkor szükségessé tettek olyan változtatásokat, mint a bejárati oldalszínpad és a bógőtároló rész ajtóval történő lezárása, a színpadi világítás és a szellőzési rendszer teljes felújítása, terem-klimatizálás, illetve a digitális hangfelvételekre is alkalmas stúdió kialakítása. Fontos volt továbbá a mozgássérült látogatók nézőtéri elhelyezése, amit a legfelső sorban, az ülések számának csökkentésével és változtatható kialakításával oldottunk meg. Szükség esetén a teljes legfelső ülésor kihordható – sorolja a változásokat az építész.

Szavaiból kiderül, a felújítás legfőbb szempontja az akusztika megóvása volt, ez pedig a terem építészeti karakterének megtartását kívánta. Az akusztikát nagyrészt a beépített anyagok hangelnyelő tulajdonságai befolyásolják, így fontos volt nagyjából ugyanolyan, vagy jobb akusztikai tulajdonságokkal rendelkező anyagokat használni, például a zsöllyeszékek és a padlószőnyeg kiválasztásánál. A zenekari visszajelzések szerint egyébként az akusztika továbbra is kiváló. – A zsinagóga egyéb

közönségforgalmi tereiben már szembe-tűnőbb a változás – mondja Pothárn – a felújítás előtt a látogató alig érzékelte, hogy egy templom belsejébe érkezett, az előtér, karzatlépcsők és a vizesblokkok állapota az iparosított lakásépítés korabeli állapotát tükrözte. Itt a legfőbb törekvésünk az volt, hogy éreztessünk valamit abból a helyből, amiből egykor a hangversenytermet kialakították. A falfestések, az öntöttvas korlátok mintái, az új lámpatestek mind utalások az épület eredeti zsidó templomi funkciójára. Szükséges megjegyezni, hogy a belső-építészeti kialakítások Sellyei Gábor belső-építész tervei szerint készültek.

Ami az épület eredeti rendeltetéséhez kapcsolódó kötöttségeket illeti, a zsinagóga belsejében, eltekintve a hangversenytermi előtér boltozatos mennyezetétől, gyakorlatilag semmi nem volt, ami az eredeti funkcióra emlékeztetett volna. – Inkább az előzőekben leírtak szerint próbáltuk egy kicsit tompítani az átépítéskor történt hibákat. Új rendeltetésű terek, például büfé elhelyezésére a terek jellegénél és méreteinél fogva sem volt lehetőség, nem beszélve a használatuk által felvetett kiszolgálási és szakhatósági problémákról. A büfé egyébként nem volt része a tervezési programnak, mivel a meglévő kávézó az új lépcsőházon keresztül kényelmesen elérhető – fűzi hozzá.

A Bartók Terem felújítására nagyjából 450 millió forintot fordítottak, beleértve a régészeti feltárások költségeit is. Ennek nagy részét pályázaton elnyert támogatás biztosította. Mint azt Pothárn Lászlótól megtudtuk, a hangversenyterem rekonstrukciója a beruházásnak csak az egyik ré-

sze volt. A másik, ezzel összefüggő, és nagyságrendjét tekintve fő része az építészeti jellegében a zeneiskolához tartozó, de zenekari használatban lévő épületrészek felújítása, átalakítása és bővítése. Ebben a részben új pincszint kialakításával a zenekari kiszolgáló helyiségeket bővítették, öltözőket, vizesblokkokat, és kamaratermeként is használható próbatermet létesítettek, az új lépcsőházba épített felvonóval megvalósult továbbá a közönségforgalmi rész akadálymentesítése, valamint a homlokzati üvegfalak cseréje is. – Az itteni átépítéseknel és bővítéseknel a fő szempont a zeneiskola későbbi bővítési lehetőségeinek megtartása, illetve a zsinagóga építészeti kiemelése volt. Ezért a bővítések nagyrészt a pincszinten és a belső udvar terepszintje alatt történtek, az udvarnak új használati minőséget teremtve a színpadtér kialakításával. Az építészeti megformálásban ezen a részen egyszerű, tiszta formák alkalmazására, a meglévő épülettel egylényegű, visszafogott üveg-műkő dominanciájú anyaghasználatra törekedtünk, amely által a templom kontrasztként, ellenpólusként felerősítve jelenik meg – magyarázza az építész, aki szót ejt arról is, ami a beruházásból kimaradt: – A pályázati lehetőségek nem nyújtottak forrást a templom külső felújítására, beleértve annak homlokzatát, fedését, kerítését, és ami a legfőbb: az ablakok felújítására sem jutott pénz. Nem újíthattuk fel a kávézó homlokzatát sem, s emiatt a megújulást igazából csak a belső udvar felől, illetve a belső terekből érzékelhetjük teljesnek.

Bilkei Éva

A Kulturális Bizottság előtt a Magyar Rádió zenei együtteseinek ügye

Gulyás Dénes: „Ahol az ország vezetőinek a kultúrával kapcsolatban az első gondolatuk a költséghatékonyság, ott nagyon nagy baj van.”

Teljes volt az egyetértés a Kulturális Bizottság ülésén a közelmúltban a kormánypárti és ellenzéki képviselők között abban, hogy megoldást kell találni a Magyar Rádió (MR) zenei együtteseinek megmentésére.

Az ülésen meghallgatták az MR vezetőit is. Gulyás Dénes operaénekesssel, a Fidesz országgyűlési képviselőjével a kultúra szándékos elsorvasztásáról és a közszolgálati médium együtteseit érintő lehetséges megoldásokról beszélgettünk.

– A Kulturális Bizottság legutóbbi ülésén ön határozottan fellépett azért, hogy megállítsa a Magyar Rádió zenei együtteseinek ellehetetlenítését. Milyen indulatok vezérelték?

– Alapvetően felháborít az, hogy van egy európai ország, amelynek a fővárosában nyolc vagy kilenc zenekar működik, és az anyagi problémák megoldására az illetékesek reflex-szerűen azt az utat választják, hogy ezeket tönkreteszik. Nem értem, miért nem akarják a fölépített kulturális értéket megőrizni. A Magyar Rádió Szimfonikus zenekara olyan együttes, amely minden olyan mű megszólaltatására, ami a zeneirodalomban nagy kórusra és zenekarra íródott, alkalmas, mégpedig világszínvonalon. Ezekén túl pedig természetesen a kamaraművek előadásában is számtalanszor jeleskedtek már, mégpedig ugyanazon a színvonalon, mint ahogyan azt tették a nagy apparátust igénylő darabok esetében is. Ezt nem kell mondanom, csupán meg kell nézni azokat a díjakat, lemezfelvételeket, amelyek a hátuk mögött vannak; most pedig elkezdik őket leépíteni azért, mert nincs pénz. Ugyan kérem, miért nincs pénz? Háború volt ebben az országban negyven évig, vagy ötven évig? Mi az, hogy nincs pénz? Hát dehogyan nincs pénz! Mondok én azonnal olyan, a kormány által létrehozott alapítványokat, amelyekre csak minisztériumok és kormányhivatalok pályázhatnak, és van benne 17,5 milliárd – köztük 3 milliárd „elektronikai szabályzás és tudástranszfer” címszóval. Erre van 3 milliárd. Páncélozott autókra van 1,5 milliárd. Miről beszélünk akkor? És ha megszorítás kell, miért az az első, zsigeri reflex, hogy valamilyen szellemi terméket, kulturális értéket elpusztítunk? Ez elfogadhatatlan.

– Ön szerint miért van ez?

– Elsősorban azért, mert a Magyar Rádió elnökének – azok alapján a megnyilatkozásai alapján legalábbis, amelyeket nemrég a Kulturális Bizottság előtti meghallgatáson tapasztaltam – halvány fogalma sincs arról, hogy mi az, amit sorvadásra ítélt. Amikor felvettem, hogy vissza kéne állítani az eredeti állapotot, visszaduzzasztani a kórust, mert ez olyan együttes, amelyiknek alkalmasnak kell lennie arra a világszínvonalú munkára, amit eddig végzett, Such György azt mondta: amikor majd olyan darabot játszanak, amelyikhez több ember kell, hívnak amatőröket kiegészíteni. Ilyet ki nem ejthet a száján egy hozzáértő ember. Mondhatta volna azt, hogy meg fogja kérdezni a szakembereket, hogy ilyenkor mit lehet tenni, de ilyet kimondani? Olyan emberek ülnek a döntéshozó székekben, akik nincsenek benne a komolyzenei vérkeringésben, nem hinném, hogy rendszeresen

koncertre járnának. Honnan veszi a bátorságot Such György, hogy ilyen értékeket tönkretessen, azért mert ő ezt a műfajt nem szereti? Én azt gondolom, hogy a közszolgálati rádió elnökének nem az a dolga, hogy a saját ízlésére formálja a médiumot, hanem az, hogy a köz ízlésének megfelelően alakítsa. Ebben benne van a rádiózenekar és a kórus, ahogy benne van a komolyzene, a színházi közvetítés, a határon túli magyarokkal való foglalkozás, a családi műsorok, a színházi közvetítés, a sportműsorok, a könnyűzene, a gazdaság, a szórakoztatás, benne van minden. Számmomra érthetetlen ez a rombolás, nem talállok benne logikát.

– Mi minden történt a Kulturális Bizottság említett ülésén?

– A bizottság kormánypárti tagjai is azt mondták, lehetetlen, hogy a Magyar Rádió művészegyütteseit ne lehessen megmenteni. Vitányi Iván, a parlament doyenje volt, aki először foglalt állást az ügyben. Elmondta, még emlékszik azokra a koncertekre, amikor Ferencsik vezényelte a zenekart – ő ugyanis járt koncertekre. Abban, hogy meg kell menteni az együttest a széteséstől, mindenki egyetértett, csak az volt a kérdés, hogy hogyan. Nekem volt erre egy megoldási javaslatom. Szerintem ki kell venni az együtteseket a rádió karmai közül, és külön költségvetési tételként be kell állítani 1,5 milliárd forinttal, meghagyva a zenekar azon kötelezettségeit, amelyek eddig is megvoltak, például a kortárs zenei felvételek elkészítését. Az nem lehet, hogy a mindenkori rádióelnök hozzáértésének – hozzá nem értésének –, zenei ízlésének függvénye legyen egy ilyen kulturális érték. Mindenki azt képzelem, hogy a kultúrá-

ba csak úgy bele lehet kontárkodni. Ez egészen olyan, mint hogyha én valami csoda folytán oda kerülnék, hogy dönthetnék arról, jó-e az Amerikai úti idegsebészet, vagy sem; és azt mondanám, hogy itt túl sok a vér, ez biztosan nem jó. Mért gondolják azt, hogy a művészethez mindenki ért?

– *Mit szóltak az ajánlatához a Kulturális Bizottság tagjai?*

– Azt mondták, hogy ez hosszú távú megoldásnak jó lehet, de erre most ugye nincs pénz. Erre én mindjárt meghatároztam azt a másfél milliárdot, amelyet erre lehetne fordítani az első évben: nem kell 1,5 milliárdért A8-as páncélozott Audikat

venni a kormánynak darabja 60-70 millió forintért. Erre csak mosolygott mindenki, ahelyett, hogy azzal érveltek volna, hogy ez uniós elvárás, vagy mondhattak volna bármit. De csak mosolyogtak, nem szóltak semmit, miközben ott ült egy elnök, akinek fogalma sincs arról, hogy mi az a komolyzene... Nem akarom bántani, de

... sine nomine...

Pártatlan tanúságtevők a múltból

A közelmúltban jelent meg Bieliczkyné Buzás Éva munkája, Lehel György karmester emlékezete címmel. A szerző – 1974 és 2007 között a MR munkatársa – hivatásának tekintette a Rádió és a magyar zeneszerzők kapcsolatának feltárását. E célt szolgálta Rádiófónia című sorozata, s hasonló meg gondolásokból adta ki gazdag dokumentumanyagának közérdekű kincseiből a 112 számozott oldalt tartalmazó könyvecskét. A jövő kutatóinak munkáját megkönnyítő táblázatokon kívül, az összeállításban szereplő valamennyi beszélgetés tanulságos; két beszélgetés a karmesterrel (1981-ben és 1988-ban), valamint hat zeneszerzővel, Lehel György halála után (1989 és 1992 között). Ez utóbbiak megjelentek már a Magyar Zene egy-egy számában – ám hatásuk így erőteljesebben érvényesül. Napjainkban, amikor a kulturális értékek iránt felelősséget érzők gyakran érznek készletet, hogy nyílt leveleket írjanak (néha címzettnek, máskor kiáltványként vagy felhívásként), érdemes figyelmesen elolvasni azokat az indulatmentes mondatokat, amelyek akkor szinte természetesnek tűntek. Most, „vészhelyzetben”: súlyuk van. Annakidején alig volt jelentősebb funkciójuk, mint egy mellék témának – vagy egy átvezető résznek.

Néhány idézet a könyvből:

„A Rádió elsősorú feladata a születő zenének a felvétele és továbbjuttatása. A Rádiózenekar szinte erre a feladatra szerveződött. Ez anyagi okokból is természetesnek tűnt, hiszen a többi koncertzenekarnak sokkal bonyolultabb gazdasági körülmények között kell a műsorukat összeállítani.” (Mihály András, 1992)

„A Rádió az egyetlen fórum, amelyik a kortárs magyar zenével törődik. Amit a többi zenei intézmény csinál hangversenyrendezés ügyében, az csak a statisztikájukat javítja. A kortárs zenét gettószerűen elkülönítik a zenetörténet folyamatától. És ezzel a módszerrel szinte elidegenítik a közönséget a saját kora zenéjétől.” (Sárai Tibor, 1989)

„Én ismerem a Rádiót belülről. Mindenesetre két dolog elengedhetetlen. Kell egy olyan vezetőség, amelynek fontos a magyar zene ügye. És kell egy olyan megszállott karmester, akinek az új magyar zene ügye a szívében fekszik.”

„A Rádiózenekarnál jobb a helyzet, Először is a zenekaraink közül a legjobban olvasnak. Hozzá vannak szokva. Kísérőzenéken és másokon jól begyakorolták. Azért lehetséges, hogy

a Rádiózenekar első olvasása olyan, mint a többi nagyzenekarrunk harmadik próbája. Ezt is Lehel György nevelte beléjük. És ő nevelte a zenekarba azt a tisztességet is, hogy sosem fíntorog, hogyha új zenét játszik. A Rádiózenekarban ezt sohasem éreztem.” (Szöllősy András, 1989)

„...Ők mindent tudnak! Az égvilágon mindenre képesek. Én olyat nem tudok írni, amit ők ne tudnának lejátszani. Vagy akkor már olyan csúnya lenne, amit nem lenne érdemes meg sem komponálni. Szinte minden magyar szimfonikus művet a Rádiózenekar mutatott be.” (Hidas Frigyes, 1990)

„A Rádiókórus remekelt ... és a Rádiózenekar is rendkívüli módon segítette az előadást. Olyan értéssel interpretálták, úgy játszottak, mintha egy ismert kompozícióval álltak volna szemben. Ilyen értelemben a Rádiózenekarral könnyű volt együtt dolgozni. Kiemelkedők a mai művek előadásában. Kiváló olvasási készséggel rendelkeznek. Ezen túl, rögtön megérik, ha a műben van valami, ami a szokástól eltérő.” (Soproni József, 1990)

„Életem nagy élménye volt a Rádiózenekarral együtt dolgozni. Olyan profi zenekarral kerültem kapcsolatba, amelyiknek már gyakorlata volt a modern magyar művek előadásában. Egy hosszú tanulmányút első állomásának tekinthető ez a közös munka. Mert az, hogy a zeneszerző odaállhasson a zenekar elé – a karmester és a szólista mellett – az olyan magatartást kíván, amit meg kell tanulni. Nemcsak az derül ki, hogy meghallom-e ha valaminek másképpen kellene szólni, hanem azt is, hogyan tudok instrukciót adni, ha hangszínbeli, dinamikai vagy egyéb korrekciót szeretnék kérni, hogy azt az előadók jószívvvel teljesítsék és az egész művet pártolón adják elő.” (Láng István, 1990)

Hasonló idézetgyűjteményhez kínál nyersanyagot a beszélgetés „a Rádió és a mecenatúra” témakörben is. De maradjunk a zenekarnál, melyről egykori karmestere így nyilatkozott: „az ország egyik legjobb zenekara. Európai és világviszonylatban is. Különösen azért, mert az új magyar zenét ennyire támogatja. Abban biztos, hogy az első. De más stílusú művek előadásában is jó.” (1981)

Ugyanabban a beszélgetésben mondta azt is, amiért manapság irigyelhetjük: „nekem nincs közérzetem, mert arról akkor szoktak beszélni, ha rossz.”

No comment...

mégiscsak felháborító, hogy velem, aki a Zeneakadémián végeztem, és idestova harminchat éve a pályán vagyok, a rádió kuratóriumának alelnöke elkezd azon vitatkozni, hogy milyen a Petőfi Rádió a zene. Hát miből diplomázott ő? Az a zene, ami most a Petőfin megy, egy nívósabb fajtája ugyanannak, ami az összes többi, kereskedelmi rádió éjjel-nappal megy. Ugyanakkor a Petőfi Rádióból eltűntek a sportműsorok, a családi műsorok, a határon túli magyarok nemzeti identitását ápoló műsorok; és most leépítik a rádiózenekart és -énekkart is. Hát mi folyik itt?

– *Ha mindenki csak mosolygott a javaslatán, akkor mégis milyenek a kilátások?*

– Én beadtam egy törvénymódosítási javaslatot, és első lépésben azt szeretném elérni, hogy ne fogyjon a pénz, hogy inflációkövető legyen, amit jövőre kapnak, és ha már a kormánypárti képviselők is azon vannak, hogy ne sorvadjanak tovább az MR művészeti együttesei, akkor ezután be kell adni egy közös, bizottsági indítványt arra vonatkozóan, hogy a következő évi költségvetésbe foglalják bele az együttesek fenntartását. Bízom benne, hogy az az egyetértés, ami az elmúlt ülésen volt közöttünk abban, hogy meg kell állítani a zenekar és az énekkar szétzilálását, majd a szavazatokon is megmutatkozik, amikor eljön az ideje. Ezen kívül alapvető fontosságú még valami. Ha én felbontom Nagykovácsiban a

járdát és felszedek három darab negyven-szer negyvenes betonlapot, akkor kijön a közterület felügyelő, és kötelez arra, hogy visszaállítsam az eredeti állapotot. Ott három betonkockáról van szó, itt pedig hány emberről, hány életről, hány családról? Én tehát azt mondom, vissza kell állítani az eredeti állapotot itt is, mert nem veszt el az az érték, amit ezek az együttesek felhalmoztak, ami itt a torokokban, a fejekben, a lelkekben, az ujjakban, a személyiségekben van. Az együttes a tőle megszokott színvonalon csak a teljes kontingenssel képes teljesíteni. Azt már nem is fűzöm hozzá, hogy a rombolókat pedig meg kell büntetni, mert ezeknek az embereknek nem számít az, amikor Hostias megszólal a Requiemben, ezek az emberek nem levitálnak, nekik semmit nem választ ki az agykérgük, ami mámorító a Schubert C-dúr kvintett második tételétől, ezeknek az embereknek semmit nem jelent a Dies Irae, vagy Brahms első szimfóniája; ezért aztán pusztítanak. Az alapvető probléma az, hogy egy olyan országban, ahol a vezetőknek a kultúrával kapcsolatban, a színházzal, egy zenekarral, egy operaházi produkcióval, egy működő intézménnyel kapcsolatban az első gondolatuk a költséghatékonyság, ott nagyon nagy baj van. Természetesen elvárható minden intézménytől, hogy ne pazaroljon, de az Operaház nem azért van, hogy költséghatékony legyen, hanem hogy azt a varázslatot tudja az emberek százainak,

ezreinek, százezreinek közvetíteni, amitől ők érzékenyebbek, intelligensebbek, okosabbak, jobbak lesznek. Az oda befektetett pénz nem forintban fog megterülni, viszont generációk múlva a szemlélyiségekben fog megnyilatkozni a hatása. Az az ember, aki érzékeny, okos, intelligens, analizálni és integrálni tud, az majd egy magasabb nívón fogja a társadalmat építeni. Ott fog jelentkezni a most befektetett milliárd. De ezek eddig nem jutnak el, ezeknek csak a bankszámla fontos. Ők egy olyan vezethető, birka társadalmat építenek, amellyel le lehet nyelteni majd 2014-ben és 2018-ban a harmincezer forintos egyszeri juttatást. Nagyon messzire vezet ez az út, és bizony, a bölcsödében, az általános iskolában kell megállítani ezt a folyamatot. Ezen kívül kell egy olyan kormány, amelyik az érték mentén vezeti az országot, mert most olyan szociális válság van itt, hogy nem is csodálom, ha az embereket elsősorban az érdekli, hogy hogyan fizetik ki a vizitdíjat, a kórházi napidíjat, vagy a gyerekük tandíját, és nem érdekli őket, hogy a Magyar Rádió művészeti együtteseit leépítik. Sokan közülük életükben nem voltak koncerten, mert a rádió harmincöt csatornáján csak a beat zene ment meg a rockzene, a heavy-metal; azt se tudják, hogy mi marad ki az életük-ből. Johann Wolfgang Goethe-nek volt igaza, amikor azt mondta: az embereknek nem azt kell adni, amit kérnek, hanem amit kérniük kellene. *Bilkei Éva*

Fischer Ádám mégis távozik a Rádiózenekar éléről

„Az elmúlt időszak személyes tapasztalata alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a Magyar Rádió zenei együttesinek vezetését nem tudom tovább vállalni közép- és hosszú távon.

Mint ismeretes, a Magyar Rádió zenei együttesei jelenleg rendkívül nehéz helyzetben vannak. Már csak ezért sem akarok azonnali hatállyal visszalépni a vezetésüktől, hanem egy év múlva. Ugyanakkor úgy gondolom, ezt már most illik és szükséges bejelenteni, hogy az illetékeseknek legyen idejük a távolabbi jövőt megtervezni.

Ez a visszalépés csak a főzeneigazgatói pozíciót érintené. Mint karmester szeretném továbbvinni az összes projek-

tünket, a tervezett külföldi turnékat, a Kodály-összkiadást, a Wagner-napokat 2013-ig, s azon túl is. Szeretném azt is leszögezni, hogy a Wagner-napok, különösen a tervezett Ring-sorozat a Magyar Rádió zenei együttesinek közreműködése nélkül nem megvalósíthatók.

Elhatározásomhoz az vezetett, hogy az elmúlt hónapokban – miután kineveztek a Magyar Állami Operaház főzeneigazgatójává – szembesültem azzal, amit egyébként sokan megjósoltak nekem: a két feladatot, az Opera és a Rádió főzeneigazgatását egyszerre nem tudom olyan lelkiismeretes és komolyan ellátni, mint ahogy azt mindkét művészegyüttes joggal elvárja és meg is érdemli.

Ha eddig néhány szakértő intő szava ellenére is azt hittem, hogy a két kihívásnak meg tudok felelni, akkor ennek oka elsősorban az az érzelmi kötődés, amely a Rádió zenekarához fűz.

A Rádió zenei együtteseit a mai magyar kultúra nagy kincsének tartom. Fontos volt és továbbra is fontos számomra, hogy erről mindenkit meggyőzzek, és elsősorban az illetékesekkel elfogadtassam, hogy a Rádió együttesinek megőrzése a mai formában az egész művelt Magyarország érdeke.”

Fischer Ádám

Budapest, 2007. november 26.

Mutyi világban élünk

Kondor Katalin: „Arra megy ki a játék, hogy nagy múltú, rajongott intézményeket verjenek szét az általános elbutítás jegyében”

Nem csak a közszolgálati ágának ártott a Magyar Rádió (MR) karcsúsítása Kondor Katalin szerint, akinek meggyőződése, hogy bizonyos nemzeti intézményeket az államnak kötelessége lenne minden vita nélkül fenntartani. A kultúra anyagi okokra hivatkozó elszorítása a volt rádióelnök szerint nem csak az MR-ben, de az egész országban tudatos. Ennek egyik példája a rádió zenei együtteseinek ellehetetlenítése, amely Kondor szerint elkerülhető lett volna.

– Ön szerint a Magyar Rádió vezetősége miért éppen a kultúrán igyekszik megtakarítani?

– Ez időtlen idők óta így van a magyar társadalomban. Én mindig pontosan fordítva gondoltam, mert szerintem a kultúra minden. Azok közé tartozom – jóllehet, közgazdász volnék –, akik azt mondják, hogy a gazdasággal nem kell sokat törődni; jó adószabályok, nemzeti ipar- és vállalkozásvédelmi szabályok kellene, és a dolog megy magától, ha az emberek élni akarnak, dolgoznak, vállalkoznak. Ami a kultúrát illeti, az nagyon sok pénzbe kerül, ugyanakkor elsődleges szerepet kell játszson az életünkben. Ettől válunk nemesebbé, ettől leszünk gondolkodók, ez szépíti meg az életünket, ez viszi előre az országot a szó szellemi értelmében és úgy is, hogy nemzeté kovácsolja, mert ez egy nemzet életében egy, és oszthatatlan. Ráadásul a magyar roppant tehetséges nép, és a kultúra szinte minden ágában tud nagyot alkotni. Ettől megfosztani egy nemzetet, azt jelenti, hogy az életétől akarják megfosztani. Ha kultúra nincs, akkor nincsen nemzet. Ezt nem csak én mondom, hanem nagyon nagy emberek mondták már előttem, és erre egyébként mindenki rájön az életében. Számomra ez evidencia, ahogy az is, hogy azért a rengeteg pénzért, amit befizetünk adó formájában, lassan jóformán semmit nem kapunk. Szerintem nemzeti minimumként kellene meghatározni, hogy bizonyos intézményeit az ország minden vita nélkül eltartsa. Ilyen a közszolgálati televízió, ha valóban közszolgálati, ilyen a rádió, ha valóban közszolgálati, azon kívül ide tartozik a Magyar Állami Operaház és még néhány kiemelt kulturális intézmény, a többi meg működhetne támogatási rendszerben. Minden esetre minden olyan vélemény, amely szerint az államnak nem kötelessége fenntartani ezt, vagy azt a kulturális in-

tézményt, egész egyszerűen demagóg és hazug. Ma itt tartunk, de azért kell küzdeni, hogy az életünk egy kicsit szebb legyen ebben a nyomorult világban, amikor minden pénzt kiszednek a zsebünkől és az embereknek megélhetésre sem futja – és pont ez a kulcsmondat. Amikor megélhetésre se futja, akkor még jobban felértékelődik a közszolgálat szerepe, mert ha a rádió, vagy a televízió értékes műsorokat sugároz, akkor az emberek anélkül is kultúrához jutnak, hogy pénzt költenének arra, hogy hangversenyre, operába, színházba menjenek. A rádió az alultőkésítettség miatt nagyon régóta nincs pénze arra, hogy rádiójátékokat rendeljen meg, vagy hogy színházi közvetítéseket készítsen, a Magyar Televízióról már nem is szólva. De a Magyar Rádió „karcsúsítása” szerintem nem csak a közszolgálatnak ártott nagyon, hanem annak a kultúrának is, amit az MR jelentett a rádiózásban. Ezek nagyon súlyos dolgok, és a jelen helyzetben, amikor látnivaló, hogy teljesen tönkre akarják tenni a Magyar Rádió zenei együtteseit, eme tudatos tönkretétel mögött rá-

adásul még törvénysértés is húzódik, mert a rádió feladatai között szerepel az, hogy a kultúrának aktív részese és – többek között az együttesek fenntartásával – bekapcsolódik a kultúra vérkeringésébe. Ennél többet talán nem is kell mondani erről a mai helyzetről. Hihetetlenül megalázó, ahogy itt az énekkar és a zenekar tagjaival bánnak, amilyen módon próbálják őket minden tekintetben ellehetetleníteni, adott esetben hazugságokkal, le nem írt, be nem tartott ígérekkel, azzal, hogy nem működik rendesen a közönségszolgálat, hogy ha elmegyünk egy hangversenyre, nem lehet szóróanyagot kapni, amit pedig akár másológépen is sokszorosíthatnának. A jó értelemben vett népműveléshez esze ágában sincs hozzájárulni a Magyar Rádióknak, ez pedig szerintem csak tragédiához vezethet. Eközben persze hasonló karcsúsítás folyik az összes többi zenekarban és énekkarban is. Azok az emberek, akik ezeket a döntéseket hozzák, szerintem, ha voltak is életükben hangversenyen, fogalmuk sincs arról, hogy mit jelent a zene, a zenetanulás, az énektanulás, hogy például egy oratóriumot elénekelni egy hetven fősnél kisebb énekkarban nem érdemes. A Magyar Rádió Énekkara elsősorban oratórium-énekkar volt. Ez egy olyan gyönyörű misztérió, hogy ha csak ebben a műfajban énekelnének, az már önmagában is örömmel tölthetne el mindenkit. Harminc-harmincöt tagú énekkarral viszont ezeket a műveket nem lehet elénekelni, és a döntéshozók amatőrsége akkor válik nyilvánvalóvá, amikor erre azt mondják, hogy kiegészítővel meg lehet oldani a problémát. Olyan ostobák, hogy azt hiszik, hogy egy kiegészítővel megspékelt énekkar ugyanúgy tud működni, mint az a társaság, amely gyakorlatilag éjjel-nappal együtt van.

– A helyzet a jelek szerint még rosszabb, hiszen az MR elnöke a Kulturális Bizott-

ság legutóbbi meghallgatásán azt találta mondani: ha olyan darabot tűz műsorára az énekkar, amelybe több énekes kell, majd amatőröket hívnak kíségeteni.

– Amatőröket? Ilyen erővel ő is beállhatna; próbáljon meg kottát olvasni! Itt arra megy ki a játék, hogy nagy múltú, rajongott, és az embereknek nagyon sokat adó intézményeket verjenek szét az általános elbűntetés jegyében. Ez minden szinten így van.

– Az együttes ugyanakkor közszolgálati feladatokat is ellát, tekintve, hogy kötelessége a kortárs szerzők műveiből felvételt készíteni.

– Így van, ez benne van a működési szabályzatban, és egyébként minden nemzeti rádióknak kötelessége a kortárs kultúra megőrzése; ha nem így lenne, akkor ma egyetlen eredeti Kodály-, vagy Bartók-felvételünk sem lenne; hihetetlen, hogy ez még valaki számára kérdés lehet. Én nagy zenerajongó vagyok, tanultam is zenét. Ha a kötelességeim egészen más helyekre nem szőlítottak, a rádió zenekarának és énekkarának minden koncertjén ott voltam, és ezeken nagyon sok kortárs szerzőt fedeztem fel magamnak, akiket rajtuk kívül szinte senki nem játszik Magyarországon. Ez valóban egy misszió, és az ilyen előadásoknak mindig hihetetlenül nagy sikerük volt, mert az emberek ezek által értették meg, hogy a kortárs zene nem egyenlő a dallam nélküli ricsajjal, hiszen gyönyörű művek is születnek. Az énekkarnak még házi szerzői is voltak, köztük Vajda János és Orbán György, akik csak az ő hangjukra írtak egy-egy darabot.

– Tényleg ekkora fogás leépíteni ezeket az együtteseket? Anyagilag ennyire megéri ez a rádióknak?

– Nézze, ma olyan sötét korszakot élünk, amikor az egész országban egy jelszó van: minden drága, és semmire sincs pénz. Aki innen indul ki, annak nem is kell több kérdést feltennünk, mivel ez egy teljesen hibás alap. Egyrészt, kérdezem én, hová mentek el az ezer-milliárdok? Úgy tudom, hogy a kormányunk jó néhány ezer-milliárddal nem számolt el. Másrészt természetesen nem olyan nagy fogás, mert ezek az emberek hihetetlenül alacsony bérért dolgoztak a zenekarban és az énekkarban is. Ez nekem mindig nagy szívfájdalmam volt, mert ha varázspálcám lenne, én legjobban a művészeket fizetném meg, hiszen a tehetség egy isteni adomány, és ha

valaki jóra használja, hihetetlenül nagy szerepet játszhat abban, hogy felemelje az embereket, ennél fontosabb pedig nincsen ezen a világon. Itt nyomorult fizetésekért dolgoztak a kollégák, és amikor valahol azt olvastam, hogy a bérköltségük 700 millió forint körül van, csak azt tudtam mondani – Magyarországon egyébként szokásos módon –: na és? Ha van egy hetventagú zenekar, hetventagú énekkar, néhány kíségető, a Stúdió 11 és a gyerekkar néhány alkalmazottja, akkor mit kell azon csodálkozni? Ha valaki megkeres egy évben nettó másfél millió forintot, és ahhoz még hozzá jön az a sok költség, ami az ország adórendszeréből következik, akkor mit kell ezen csodálkozni? Akkor mi van? Öljünk meg mindenkit, aki nem egyedül műveli a kultúrát? Mellesleg tudomásom szerint a kortárs balett-együttesek is egyre több kevés szereplős estet adnak. Lassan már zenekar, énekkar, társulat, mint olyan nem létezik majd. Ez a tendencia látszik azon is, hogy a színészek elkezdtek egy személyes irodalmi esteket adni, mert úgy tudnak eljutni vidékre; hat-tízfős darabokkal nem hívja meg őket senki. Egy nemzeti tragédiával ér fel, ahogy itt a kultúrát kezelik, és akkor még nem szoltunk arról a fontos dologról, hogy ezt az egészet diszkriminatív módon valósítják meg. Ha távol kerülünk az MR kihalásra ítélt zenei együtteseitől – amelyekről egyébként mindenki azt mondja, hogy nem szüntetik meg őket, csak éppen minden afelé halad, hogy ellehetetlenüljenek –, akkor példaként tudom említeni a folyóiratok, irodalmi havilapok helyzetét is, amelyek közül politikailag teljesen diszkriminatív módon sok azért nem kap támogatást – a mi adóforintjainkból –, mert más értékrendet képviselnek, mint azok, amelyeket a hatalmon lévő politikai pártok támogatni szeretnének. Mutyi világban élünk, maffia-világban, amelyben semmi nem úgy van, ahogy a szabályok rögzítették, és ez rettenetesen romboló, minden tekintetben, hiszen a lelkeket is rombolja.

– Azt is rebesgetik, hogy az együttesek ellehetetlenítése mögött ingatlanspekuláció állhat, nevezetesen az, hogy el akarják adni a Márványterem épületét, amelyben a zenészek dolgoznak.

– Nagyon sok minden lehetséges, én is ugyanúgy hallom ezeket, mint bárki más, de találgatásokba én nem mennék bele; a szándékok előbb-utóbb kiderülnek. A

Márványterem otthont ad olyan koncerteknek, amelyek ingyenesek, és amelyekért egy fillért nem fizetnek az alkotóknak. Figyelmébe ajánlom mindenkinek Fenyő László – fiatal kora ellenére világhírű – gondonkaművész nemrégiben napvilágot látott levelét, amelyben leírja, hogy év elején, meghatározott pénzárt meghívták a Magyar Rádióba, majd közölték vele, hogy változás történt, most már csak ingyen adhat koncertet, mert a Márványteremben csak olyan művészek léphetnek fel, akiknek nem kell fizetni. Önmagában az a terem a rádió életében egy plusz ajándék, mert ha nem lenne, a zenei együtteseknek akkor is ugyanazokat a feladatokat kellene ellátniuk. Azért jó, hogy van, mert méltó helyszíne tud lenni ezeknek az ingyenes koncerteknek, amelyekre – az én időmben is szomorúan láttam – akár komolyzenei, akár könnyűzenei előadást szerveztünk, tódultak a népek. Ugyanazokat az embereket hívtuk meg időnként, akiket nagy koncerteken is hallani lehetett, de az embereknek annyira kevés a pénzük, hogy a koncerttermekbe nem tudnak elmenni, itt viszont ők is hallhatják ezeket az előadásokat. Ugyanez vonatkozik egyébként a könnyűzenére is.

– Tegyük fel, hogy valóban nagyon nehéz helyzetbe került a Magyar Rádió, és elkerülhetetlenek a változások. Mi az, amihez ön elsőként hozzányúlt volna egy ilyen esetben?

– Én annak idején megszüntettem a Calipso Rádiót, mert úgy gondoltam, hogy párhuzamosságra semmi szükség nincs, ráadásul ez egy burkoltan kereskedelmi rádió volt. Felszámoltuk a nyomdát, mert nem hiszem, hogy a közszolgálati rádió feladatai közé tartozott volna a fenntartása, és ahhoz fejleszteni kellett volna, hogy a piacon szereplő konkurensokkal versenyben maradjon, és véget vettünk a korszerűtlen garázsipari vállalkozásnak is, ami a rádióon belül működött. Ha egy intézmény eléri azt az állapotot, hogy már mindent felszámoltunk benne, amit lehetett, akkor, ha valaki azt kívánja tőlünk, hogy szüntessünk meg még valamit, nem kell elvállalni. Nem kell halálbrigád-vezetőnek lenni, semmilyen törvény nem írja elő, hogy el kell fogadni egy ilyen szerepet. Én semmi pénzért nem lettem volna hajlandó hozzányúlni a Magyar Rádió zenei együtteseihez, semmi pénzért nem áldoztam volna fel a kultúrát.

Bilkei Éva

NYILT LEVÉL

Szerkesztőségünkhöz nyílt levélben fordult Fenyő László gordonkaművész, amelyre az érintett MR3-Bartók Rádió főszerkesztője, Farkas Zoltán is reagálni kívánt:

„A zenekedvelő és zenében tájékozott magyar közvélemény előtt talán nem kell bemutatkoznom. Budapesten megkezdett zeneakadémiai tanulmányaimat Lübeckben fejeztem be, ott szereztem művészdiplomát és azóta Németországban élek. Rendszeresen koncertezem Amerikától Ázsiáig, mindennél fontosabb azonban számomra Magyarországgal való kapcsolatom. Minden nagy nemzetközi versenydíjnál, kitiüntetésnél nagyobb örömet okozott a 2005-ben kapott Liszt-díj és örömmel mondom igent minden otthonról jött felkérésre, elfogadva, hogy az azokért kapott tiszteletdíj a magyar értékrendnek felel meg.

Ez év elején született megállapodás nyomán 2007 júliusában kaptam meg a felkérést a Magyar Rádiótól, miszerint a jubileumi Kodály évben megrendezendő „...és Kodály” című hangversenysorozat egyik koncertjén, november 19-én lépjek fel a Rádió Márványtermében. A felkérést, a benne megjelölt tiszteletdíjjal együtt elfogadtam, illetve minden egyéb elfoglaltságomat novemberre eme koncert tudatában alakítottam. Tudatában annak is, hogy családom októberben még egy fővel gyarapodni fog, nem volt könnyű időmmel gazdálkodnom.

Ezek után október 17-én elektronikus levelet kaptam Lázár Esztertől, a sorozat szerkesztőjétől, amelyben rendkívül sajnálkozva közli, hogy kénytelen lemondani a hangversenyt, mert a Rádióban életbe lépett elnöki utasítás értelmében a Rádió hangversenyein csak azok szerepelhetnek, akik ezt ingyen vállalják. Néhány nappal később Farkas Zoltán, a Bartók Rádió főszerkesztője pontosította a helyzetet: „A rendkívüli takarékosági intézkedések azt írják elő, hogy a Rádió minden egysége az úgynevezett „külsős” kifizetéseket a tavalyi keret 50%-ára szorítsa le. A hangversenyeken fellépő művészek honoráriumai is „külsős kifizetésnek” minősül, s minthogy a Bartók Rádió ez évben már felélte (sőt némileg túl is haladta) az 50%-ot, valóban csak azokat a koncerteket áll módunkban megrendezni, amelyeken a művészek vagy honorárium nélkül lépnek fel, vagy valamilyen külsős pályázati forrás vagy szponzor biztosítja a honoráriumot. A Kodály-sorozat esetében az utóbbiról van szó, de sajnós a megítélt külsős támogatás kevesebb, mint amennyi a 4 hangverseny megrendezéséhez szükséges.”

Ez így tulajdonképpen érthető és indokolt, csak éppen nem választható el azoktól a megdöbbentő hírektől, amelyek a Rádió zenei együtteseit érintő, széleskörű tiltakozási hullámot kiváltó, romboló intézkedésekről szólnak. Természetesen felmerült bennem a gondolat, hogy lemondok a megállapodott tiszteletdíjról. Művészi önérzetem azonban a leghatározottabban tiltakozik az ellen, hogy ezzel a lépéssel a legcsekélyebb mértékben is a Magyar Rádió jelenlegi vezetésével való szolidaritásomat fejezzem ki. Másfelől azonban, tekintettel a Rádiónál évek óta áldozatosan dolgozó, kiváló szakemberek iránti őszinte nagyrabecsülésre, tekintettel arra, hogy magam is voltam egy ideig a Magyar Rádió alkalmazottja és mindenek előtt mélyszégyen Kodály Zoltán iránt, úgy határoztam, hogy lemondok a megállapodás szerinti – eleve rendkívül szerény – tiszteletdíjról és ingyen játszom a hangversenyen. Ezúton is köszönöm Farkas Gábor zongoraművésznak, aki a hangversenyen partnerem lesz, hogy ő is hasonlóan döntött!

Amiről itt szó van, magánügy. Úgy gondolom azonban, mégis tudomására kell hoznom a zenét szerető és a magyar zenéért felelősséget érző embereknek, akiknek nem mindegy, hogyan alakul az egyik legfontosabb zenei műhely, az „ország legnagyobb hangversenyterme”, a Magyar Rádió sorsa.”

Frankfurt, 2007. 10. 22.

Kiegészítés október 22-én kelt nyílt levelémhez,

Frankfurt, 2007. november 8.

Nyílt levelém szomorú fordulatot eredményezett: a Rádió végérvényesen törölte a márványtermi „...és Kodály” koncertet. A Bartók Rádió főszerkesztője, Farkas Zoltán következőképpen indokolta a döntést: „Az MR3-Bartók Rádió még jelenlegi sanyarú pénzügyi helyzetében sem szeretne olyan kiváló művészt ingyenes fellépésre kényszeríteni, aki ezt kényszerűségből teszi.

Nem lesz hangverseny november 19-én.”

Miután zongorista partnerem Farkas Gábor és én is változatlanul komolyan gondoljuk, amit október 22-én kelt nyílt levelemben a minket játékra ösztönző – mindenféle anyagi haszontól független – gondolatainkról írtam, a hangversenyt annak eredeti napján, november 19-én, hétfőn 19 órai kezdettel a régi Zeneakadémia hangversenytermében (VI., Vörösmarty u. 35.) megtartjuk.

A belépés díjtalan, minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Fenyő László
gordonkaművész

A hangversenyen – amely lapunk megjelenése előtt már lejajlott – az alábbi műsorszámok hangzottak el:

L. van Beethoven: A-dúr szonáta op.69

J. S. Bach-Kodály: Három korálelőjáték

III. Christus, der uns selig macht

R. Schumann: Adagio és Allegro op.70

I. Ach, was ist doch unser Leben

Bartók Béla: I. rapszódia

Kodály Zoltán: Adagio

II. Vater Unser im Himmelreich

Tisztelt Szerkesztőség!

Őszintén sajnálom, hogy Fenyő László és Farkas Gábor november 19-ére tervezett márványtermi hangversenyére nem kerülhet sor. Azt is sajnálatosnak tartom, hogy nem alakult ki valódi párbeszéd a művészek és a Rádió között ebben a kérdésben, mert Fenyő László ehelyett a nyilvánosságot választotta. Meggyőződésem, hogy az MR3-Bartók Rádió, mint az egyik legfontosabb zenei műhely csak a művészek és az intézmény kölcsönös együttműködésével és a párbeszéd fenntartásával töltheti be közszolgálati feladatát.

Farkas Zoltán
főszerkesztő

Nagy múltú együtteseink soha nem látott nehézségekkel küszködnek

„Amit mi most teszünk egy kiáltás, egy imádság: Kyrie eleison.”

November 8-án rendhagyó koncertre került sor a budapesti Szent István Bazilikában. Három zenekar és két kórus tagjai álltak össze, de nem azért, hogy valamelyik monstre előadó-apparátust igénylő művet adják elő, hanem az önként vállalkozó tagokból kialakult átlagos méretű zenekar és kórus, amelyeket Medveczky Ádám vezényelt, arra akarta felhívni a figyelmet, hogy hovatovább elviselhetetlen az, ami anyagi elvonások, személyi leépítések terén a sok évtizedes múlttal rendelkező együtteseknél történik. A hangversenyt Major István, a MÁV Szimfonikus Zenekar csellistája szervezte, vele és a karmesterrel, Medveczky Ádámmal beszélgettünk.

– Ha a vasutasoknak nem tetszik a helyzetük, sztrájkolnak és nem járnak a vonatok, mint ez mostanában többször megtörtént. Ha a zenekaroknál valami baj van, a zenészek plusz munkát vállalnak, egy honoráriummal nem járó koncertet adnak. Mire akarták felhívni a figyelmet?

Major István: A figyelmet egy országos problémára szeretnénk volna felhívni. Nem csak a MÁV Zenekarról van szó, sőt vannak olyan együttesek, amelyeket ez jobban érint. Ez most konkrétan a leépítések ügye. A világhírű Rádiókórus talán már túl van rajta, a hetven főből mára negyvenöt maradt. Úgy gondolom ez tragikus állapot, mint ahogy az is, hogy hat zenekart szintén elérte a kisebb, vagy nagyobb mértékű leépítés. Például a Telekom együttestől is többen távoztak most az évad elején.

– Nem egészen önként, ugye?

– Az új szerződésükben olyan alacsony bért ajánlottak fel nekik, amelyeket nem tudtak elfogadni. A Telekom Zenekar a korábbi évek gyakorlatától eltérően ebben az évben már nem kapott támogatást az úgynevezett BM-keretből. Ugyanebből a keretből a MÁV Zenekar 2003-ban még 180 milliós állami támogatást kapott, ami 2007-re 36 millióra csökkent. A MÁV maga sem tudja az inflációt követni a támogatással, de az elbocsátásokhoz az állami támogatás csökkenése vezetett. Azért tudunk tehát közös nevezőre jutni, mert – a Telekom Zenekar kivételével mindegyikünk függ valamilyen mértékben az állami pénzeztől. Össze kellett fognunk, mert a magyar zenekultúra egésze sérül. A zenei élet olyan mélypontra jutott, hogy ezt már nem lehet elfogadni.

Cseke Péter színművész Székely János: Zene című versét szavalta

– A meglévő zenekari struktúrát évtizedekkel korábbról örököltük, nem számítva azt a néhány zenekart, amelyet a rendszerváltást követően alapítottak. Nem arról kellene inkább beszélni, hogy valóban szükség van-e ezekre az együttesekre így és ebben a formában?

– Ez nem olyan helyzet, mint amikor az ötvenes években a vas és acél országát akarták megteremteni itt, amihez jól tudták, semmilyen adottságunk nem volt meg. Ahhoz, hogy ez a néhány zenekar megfelelő körülmények között működjék, igenis mindent tudna biztosítani ez az ország. Ami hiányzik, a nemzetgazdaság teljesítményének elenyészően kis hányadát igényelné. Az elvonások és leépítések nyomán romlik a minőség, a zenészek hangulata, a munkamorál. Ötven-száz év munkája van abban, hogy Magyarországon ilyen színvonalú zenekari élet kialakult, ugyanakkor az elvonások nyomán keletkező megtakarítás nincs arányban a nemzetközi mércével is jelentős zenekari kultúra veszélyeztetésével. Fel kell hívni

a figyelmet arra, hogy a veszélybe került együttesek az elmúlt ötven évben hatalmas művészi fejlődésen mentek keresztül. Gondolom, milliárdokba kerülnek az ország imázs javító reklámok, a zenekarokba fektetett pénzek ilyen szempontból hatásosabban működnek.

– Valójában ezeket a zenekarokat a közönségnek kell eltartania. Most nem a jegyárakra gondolok, hiszen abból ez lehetetlen, hanem arra, hogy a teltház koncertek az igazi fokmérői annak, hogy hány és melyik együttesre van szükség. Ki tud-e hasítani a kilenc budapesti nagyzenekar akkora szeletet magának a „közönségtortából”, hogy elmondható legyen, szükség van mindegyik együttesre?

– Feltételezem, erről vannak konkrét statisztikai adatok. A MÁV Zenekar koncertjei gyakorlatilag telt házzal mennek, most a saját rendezésű eseményekről beszélélek, azaz szinte minden bérlet elkel. Merem állítani, van elegendő zenebarát Budapesten, és van igény ennyi koncertre.

Ez pedig mindig arra a széles bázisra építő zeneoktatásra vezethető vissza, amelyet még Kodály és köre alapozott meg. Inkább attól félek, hogy az általános iskolai zeneoktatásban tapasztalható visszaesésnek a jövőre nézve lesznek negatív következményei.

– *Nem lehet, hogy pontosan ezért sorvasztják a zenekarokat is? Húsz év múlva úgysem lesz ennyire szükség, mondhatják.*

– Én úgy gondolom, hogy ezek mögött az intézkedések mögött nincs rosszindulat, de tervszerűség sem. Ezek teljesen fejtellenül zajlanak. Ha leépítünk az egészségügyben, ha leépítünk a vasútnál, ha leépítünk az oktatásban, akkor leépítünk a zenekaroknál is.

– *Egy ilyen koncert – nevezhetjük partizánakciónak is – azért önmagában kevésnek tűnik. Lehet konkrét tárgyalásokat folytatni a kulturális kormányzat képviselőivel? El lehet valakiknek mondani, hogy egy 45 tagú kórust fenntartani drágább, mint egy 70 tagút, mert az nem igazán jó semmire, igen is vannak olyan művek, amelyekhez sok énekes kell, és ha 25 kiségitőt kell hívni, abból nem kórus lesz, hanem egy éneklő társaság, amely – mint*

azt nemrégiben hallhattuk – nem igazán magas színvonalat eredményez.

– A szervezés során tapasztaltam, hogy a háttérben nagyon komoly politikai erővonalak mentén folyhatnak a dolgok, vannak, akik ezeket az intézkedéseket végrehajtják, mások nem beszélhetnek, bizonyos sajtóorgánumoknak hallgatniuk kell, nem jelenhet meg náluk semmi ezzel kapcsolatban, tulajdonképpen tehát akár alkotmányos jogok például a kiegyensúlyozott tájékoztatáshoz való jog is sérülnek bizonyos pontokon. Ugyanakkor igaz, készül a művészeti törvény, ez szól a zenekarokról is, amely az állami finanszírozás kérdését rendezné. Ez azonban még csak egy tervezet, ami legjobb esetben tavasszal kerül a parlament elé. Képes lesz-e addig mindegyik zenekar átvészelni ezt az időszakot? És akkor még mindig kérdés, milyen lesz az a szabályozás, mennyi lesz a normatíva, amit erre biztosítani tud majd az állam. A hetvenes években egy magyar turista megrongálta Rómában Michelangelo Pietáját. Ott sem annak a kis darab kőnek a megrongálódása volt a kár, hanem a szellemi értéke, amit a művész létrehozott. Itt most valahol egy láthatatlan kőbe belevágták a kis kalapácsot, és ötven-száz év szellemi munkáját valakik

megsértették. És ahogy most a Pieta egy üvegfal mögött látható, mi is egy pajzsot próbálunk magunk elé tartani. Tudjuk, hogy semmi hatalom sincs a kezünkben, és sajnós azt látjuk, a vezetőink keze is meg van kötve, nem tudnak igazán eredményesen fellépni az együtteseikért. De reméljük, talán elkezdődik egy párbeszéd!

– *Hogyan állt össze a társaság a koncertre, kik a résztvevők?*

M. I.: A MÁV Szimfonikusok, a Telekom Szimfonikusok és egy általam meg nem nevezhető zenekar és énekkar, amelyeknek munkáltatója megtiltotta számomra az anyaintézmény nevére való hivatkozást (Köztudott, hogy a Rádiózenekarról és a Rádiókórusról van szó. A szerk.), valamint a Nemzeti Énekkar tagjai szolidaritásból, önkéntes alapon. Nem hivatalosan a Telekom és a MÁV zenekar vezetősége is mellénk állt, próbatermeket biztosítottak számunkra. Egy 68 tagú zenekar és egy körülbelül 90 tagú kórus állt fel. Az énekes szólisták Kertesi Ingrid, Meláth Andrea, Mukk József és Sólyom Nagy Sándor önként és honoráriumokról lemondva álltak mellénk, mint ahogy természetesen Medveczky Ádám is, akiről köztudott, hogy mennyire kiáll a zenészek

TISZTELETJEGGYEL...

Ördögi körök

Eredetileg két írással készültem a Zenekar mostani számába. Az egyikben a szimfonikus zenekari élet mesterséges beszűkítésének újabb fejleményeit terveztem taglalni a Bazilikában adott példátlan demonstratív koncert, valamint a Fenyő László kontra Magyar Rádió ügy kapcsán; a másikban pedig a Kodály-émlékév alkalmából készült nyilatkozatokat gondoltam kommentálni a saját szájam íze szerint. Hamarosan kiderült azonban, hogy a két téma egy és ugyanaz: évek óta ugyanazokat az ördögi köröket rójuk. Az azonosságra az a gondolat döbrentett rá, miszerint a mostani számú szimfonikus zenekar működéséhez a létező közönségigényt éppen Kodály Zoltán és köre teremtette meg a maga zenei népnevelési programjával, ám ez a metódus (akár Kodály-módszernek nevezzük, akár Kodály-életreceptnek) az iskolákban manapság vésszesen visszaszorulóban van, ezért a szimfonikus zenekarok működési feltételrendszerének törvényi szabályozása

akár a leépítés szentesítéseként is működhet, ha netán már a húsz év múlva esedékes, erősen csökkentett igényszintre „lövi be” a szféra állami támogatását. Magyarán: a kodálytalanítási költségvetési filozófiának egy kodálytalanított zenei intézményrendszer fognak megfeleltetni.

Innen visszatekintve a Kodály-vita súlytalan is meg súlyos is. Súlytalan, mert a múltat magyarázza és értelmezi, a jelenhez pedig nem igazán tud hozzászólni. Ilyen szívárványos vélekedésekkel jómagam eddig még nemigen találkoztam. Én úgy tudtam, hogy a Kodály-módszer voltaképpen a kevés magyar hungarikum egyike: abba a láncolatba tartozik, amely a szatmári szilvápálkával és a kalocsai paprikával kezdődik, és a halasi csipkén át eljut egészen a Rubik-kockáig. Vannak e hungarikumtárnak kifejezett szellemi rekeszei is: a magyar matematikusi vagy kémiai iskolától egészen a sakkhagyományokig – a művészeti szférában azonban nem ismerem hasonló repre-

zentánsát, mint a Kodály-módszert. Így tudják ezt Latin-Amerikától Japánig mindenütt a világon – nemrég például Szingapúrban hallottam azt a történetet, hogy az ottani Művészetek Palotájának vezetését azzal lehetett meggyőzni: fogadjanak be egy Bartók-émlékkoncertet a könnyedebb muzsikákhoz szokott közegben, hogy Bartók Béla Kodálynak volt a barátja. Kodály Zoltánnak tehát meglepő módon bizonyos távol-keleti kultúrkörökben nagyobb az árfolyama Bartóknál is. Ezzel szemben a hazai szakemberek némelyike nem csupán a Kodály-módszer pusztá létezését hajlik kétségbe vonni, de Kodályt a felülről oktrojált ízlésdiktatúra megtestesítőjének sem áttallja beállítani, aki rendíthetetlenül elutasította a könnyűzene beemelését a magas zenekultúrába, tehát nem volt eléggé demokratikus. Vagyis Kodály nem szolgálta elég rugalmasan azt a népet, amelynek zsenialitásából egész művészete és pedagógiája táplálkozott, s aminek nevelésére és győ-

mellett. A történelmi egyházak mindig is kiálltak, a magyar kultúra ügye mellett, a Szent István Bazilika ezért is komoly és méltó hely ehhez az eseményhez, amelyet az egyébként igen magas bérleti díj helyett az adományok fejében megkaptunk.

– *Miért vállalta Medveczky Ádám, hogy vezényel az eseményen?*

M. Á.: A válasz a lehető legegyszerűbb. A lelkem mélyén még most is zenekari tag vagyok. 1962–69-ig voltam az ÁHZ üstdobosa. Ha ott is állok a pódiumon, sohasem érzem azt, hogy valami fölött állok, hanem azt, hogy valamit szolgállok. Sajnos az általános helyzet, amely a kultúrát is utolérte a zenekaroknál elvonásokban, csökkentésekben, elbocsátásokban nyilvánul meg. Nem reformokról beszélnek, ebben a helyzetben ennek már nincs értelme. De a kultúrát meg kell védeni, az nem eladható, viszont aligha van más, ami jobban igazolja a külföld felé is egy nemzet identitást, létezését.

– *Mit gondol, miért esett a választás Öntre?*

M. Á.: Talán, mert tudják, hogy már sokszor felemeltem a szavam a muzsikus-

társaim érdekében. Például, amikor próbajátékon játszottak húsz-harminc éves múlttal bíró nagyszerű szakembereket. Minden muzsikos a kollégám, karmesterként is közéjük tartozom, a karmester első az egyenlők között.

– *A helyzet tehát súlyos, mi az, ami megtehető?*

– Ez a hangverseny nem old meg semmit, az utcára kerülő muzsikuskoknak nem ad kenyeret, nem szerez státuszokat, egy figyelemfelkeltő esemény, hiszen minden más, például ami az oktatásban, egészségügyben van nagyon széles nyilvánosságot kap, ez talán az élet rendje is, de ami a kultúrában történik, valahogy nem kap kellő visszhangot.

– *Elég ebben a helyzetben, ha a zenészek tiltakoznak? Hiszen a végeredmény a közönség számára lesz elfogadhatatlan!*

– Rossz szó, hogy tiltakozunk. Elkeseredettek vagyunk, lelki mélypontra. Nem tiltakozunk, vagy sztrájkolunk, bár tehetnénk. A közönség figyelmét természetesen szeretnénk felhívni a helyzetre, de már ők is hátrányba kerültek a magas jegyárak miatt. Az operába egy zenekedvelő család a hét-nyolcezer forintos je-

gyekkel nem tud elmenni. Nem tudom valójában, miért zárták be az Erkel Színházat, majd pár év múlva kiderül, mi lesz helyette. Mindesetre az még megfizethető volt a közönség számára. Amit mi most teszünk egy kiállítás, egy imádság: Kyrie eleison. Nem tudok jobb szót.

– *Még is, valami kell, hogy történjék, mit lehet ebben a helyzetben várni?*

– Tudjuk, hogy készül a törvénytervezet, amely szabályozza a szimfonikus zenekarok támogatását. De ez kétélű dolog. Jó, hogy bizonyos elvek le lesznek fektetve, nem hasraütés szerűen döntenek egyes vezetők bizonyos ügyekben, elbocsátásokról, elvonásokról, stb., hanem ezek szabályozva lesznek. De a kérdés, hogyan lesznek szabályozva? Mert ha eleve egy alacsonyabb szint lesz meghatározva, akkor nem értünk el semmit. Most helyükön kell lenniük a zenekari vezetőknek és a zenei szervezeteknek. Mindenkinek, aki abban érdekelt, hogy védje a zenészek érdekeit.

A november 8-i koncert műsorán Beethoven C-dúr miséje hangzott el.

Varga Péter

nyörködtetésére gyakorlatilag az egész életét feltette.

Jó, nem tagadom: Kodály bizonyos tekintetben dogmatikusan szigorú volt. De a minőség dogmatikusa. Az sem kombinálható ki spekulatív úton, hogy népnevelői bravúráját a diktatúra körülményei között, vagy épp azok ellenére sikerült-e elérnie. De hogy ma Magyarországon a komolyzenének (még) számottevő közönsége van, az bizonyosan nem független az ő kvalitatív fanatizmusától. S ha húsz év múlva netán ez a publikum valóban a töredékére fogyatkozik, az minden bizonnyal nem lesz független a kodályi iskolapedagógia vészes háttérbe szorulásától.

Innen nézve, ami manapság folyik: némileg előre hozott utóvédharc. A publikum még létezik, de a fiskális szemlélet a kulturális szolgáltatásokat már az egy emberöltővel későbbi állapotra szabná. A posztmodern állam – miközben az adószedés gyönyöréről esze ágában sincs lemondani – semmilyen „fölsleges” szolgáltatást nem kíván nyújtani adófizető polgárainak. A kultúra, a művészet, a zene pedig kifejezetten ilyen „fölsleges” szolgáltatás.

A Bazilikában tartott koncert ilyen fénytörésben heroikus erőfeszítés, de nem tud kitörni az ördögi körből. A zenekarfenn tartók többsége érzésem szerint legszívesebben egyetlen tollvonással eltörölné a nem rentábilis zenekarokat – ám egyelőre még tart a negatív társadalmi imáztól, ami valami megfoghatatlan, irracionális módon árt a racionális üzletnek is. Egyelőre tehát tartózkodnak e drasztikus lépéstől, de a kivéreztetés a gazdaság különféle területeiről kölcsönzött, jól bevált módszerekkel javában és módszeresen folyik. Vonatkozik ez a Magyar Rádió menedzsmentjére is, amelynek szemlátomást csupán egy orbitális ingatlanbiznisz lebeg a lelki szemei előtt, s nemcsak a művészeti együttesek jelentenek koloncot számára, hanem voltaképpen az egész klasszikus rádiózás is, a maga költséges és szerteágazó közszolgáltatóságával. A Fenyő László-affér annyiban hatol mélyebbre a kulturális és szakmai züllés külszíni fejtésénél, hogy azt mutatja meg: nem egyszerűen anyagi természetű önfelszámolási spirálról van szó, hanem illembéli bárdolatlanságról is. A nemzet-

közi híru gordonkaművész ingyen „kényszerült” volna koncertet adni a Márványteremben, a rátarti rádiós menedzsment azonban megsértődött a művész nyílt levelén, ezért a fellépés ingyen se kellett. Egy alapvetően a nyilvánosságra építő és abból élő intézmény, mint a közrádió, még a legzordabb diktatúrában sem hivatkozott volna tiszteletlenségének és faragatlanságának indokaként arra, hogy Fenyő meg gondolatlanul a nyilvánosság eszközéhez folyamodott.

Ha Kodály Zoltán valamiféle isteni csoda folytán kikelne a sírjából, fölöttébb elcsodálkozna a XXI. századi magyarországi zenei viszonyokon. Eltökélt rádióhallgatóként is volna oka a döbbenetre. Például hogy komoly értelmiségiek tömegesen veszik védelmükbe a nívós rádiózással szemben a közszolgálati wurlitzer gyakorlatát. Picit talán el is keseredne a generációs színvonalését tapasztalva, de aztán sürgősen szétütne a kufárok között. Erre is megvolna a módszere. Másképp aligha juthatnánk ki az ördögi körből...

Csontos János

A magyar zene- és táncművészet kiemelkedő előadóművészei

Több éves előkészítés után tizenegyen vehették át a szakszervezeti elismerést

Első alkalommal 2007. október 16-án adták át a magyar zene- és táncművészet kiemelkedő előadóművésze címet a szakma tizenegy, kiváló képviselőjének. A díjat, amelyet hat muzsikus, két énekes és három táncművész vehetett át, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete alapította. Születésének körülményeiről, odaítélésének a szempontjairól dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtitkára beszélt.

– A Nemzet színésze – elismerés adta az ötletet, hogy önök is életre hívjanak egy hasonló kitüntetést?

– Részben igen, hiszen a Nemzet színésze-díj, ha jól emlékszem 2000-ben született, mi pedig már 2001-ben elkezdtünk beszélgetni arról, milyen jó lenne, ha létezne egy olyan elismerés is, amely kiterjed más művészeti ágakra. Először az volt az elképzelésünk, hogy a kulturális minisztériummal közösen alapítunk egy ilyen díjat. Bár a tárcsa nem zárkózott el az ötlettől, de valahogy mégsem született meg ez a kitüntetés. Havas Ferenc balett-művésszel is sokat beszélgettünk erről, ő ugyanis jogosan volt felháborodva amiatt, hogy a kiváló táncművészek nem részesülnek hasonló díjazásban.

– 2003-ban azonban megszületett az Operaházban a Mesterművész-cím, amely magyar operakultúra szolgálatának elismerésére szolgál, így táncosok, énekesek, rendezők vagy karmesterek is megkaphatják.

– Abban, hogy megalapították a dalszínházban ezt a díjat, szintén komoly szerepet játszott Havas Ferenc, hiszen rengeteget lobbizott, tárgyalt azért, hogy operaházi pályatársai munkásságát is elismerjék. Emellett megszületett a Nemzet sportolója cím is, néhány területen megoldódott tehát a legkiválóbbak díjazása, a szakszervezeteken belül azonban elkezdtünk arról tárgyalni, hogy mi legyen azokkal az előadókkal, akik szintén nagyon sok embernek szereztek felejthetetlen perceket, de mégsem kaptak Kossuth-díjat, kiváló művészi címet, és bizony akadnak köztük olyanok is, akiknek munkával töltött, hosszú pályafutásuk ellenére is méltatlan körülmények között kell élniük. Arról nem is beszélve, hogy jócskán vannak olyan művészek, akik életük jelentős részében együttesek tag-

Dr. Gyimesi László gratulál Geiger György trombitaművésznak

jaiként tették kiválóan a dolgukat, egy társulattól kitűnni azonban – még ha ragyogó képességekkel is bír valaki –, nagyon nehéz... S nem feledkezhettünk el azokról az előadókról sem, akik mögött sohasem volt intézményi háttér, így nem akadt senki, aki a különböző díjakra felterjessze őket, és harcoljon azért, hogy megkapják az adott elismerést. Elkezdtünk tehát tárgyalni arról, hogy hogyan tudnánk mi, a szakszervezet egy külön elismerést életre hívni ezeknek a művészeknek. Azokra a kiemelkedő előadókra gondoltunk, akik még nem részesültek nyugdíjkiegészítő járadékra jogosító, vagy a legmagasabb szintű díjban.

– Mi jelentette a legnagyobb gondot ennek a címnek az előkészítése során?

– Sokat vitáztunk azon, hogy milyen mértékben számítsanak a művészi és a szociális szempontok, mekkora legyen a díjazottak köre. Természetesen az is nagy kérdés volt, hogy mekkora kötelezettséget vállalhatunk, és honnan tudjuk ezt a díjat fedezni, hiszen a cím mellé havi járadék is jár. Tárgyalásokat folytattunk a Társadalombiztosítóval, hogy ez a pénz lehetőleg adó- és járulégmentes legyen, s végül arra jutottunk, hogy a díjazottak ezt az összeget nyugdíjkiegészítő járadékként fogják megkapni. A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének elnöksége létrehozott egy Önszegélyző Alapot, de ebben ezt a nyugdíjkiegészítő járadékot nem a tagdíjából, hanem a Jogdíjbizottság döntése alapján a begyűjtött jogdíjalapból finanszírozzuk.

Éppen ezért a díjazottak személyéről is a 11 tagú Jogdíjbizottság dönt. S magát az elismerést, a magyar zene- és táncművészet kiemelkedő előadója díjat ezekkel a feltételekkel alapítottuk 2007. tavaszán.

– *Hogyan határoztak a kitüntetettek személyéről?*

– A tagszervezeteinktől és a szakmai egyesületektől javaslatokat kértünk, s ők ötvennél több művészt terjesztettek fel erre a címre. Az MZTSZ elnöksége előzetesen véleményezte – megjegyzem,

csak elvi szinten, a konkrét javaslatokat nem – majd a jogdíjbizottság elkezdett tárgyalni a javasolt művészekről, s egyre szűkítették a kört. Nagyon fontos szempont volt, hogy egy jelöltet csak akkor lehet elfogadni, ha ezzel a döntéssel a szavazás során mindenki egyetért. S azért arra is igyekeztünk figyelni, hogy méltányos arányban részesüljenek a kitüntetésből a zenészek és a táncosok, illetve a különböző zenei műfajok képviselői. Bár tudjuk, sokkal többen lennének rá érdemesek, de sajnos csak tíz cím kiosz-

tására volt lehetőségünk. Egy elismerést pedig megosztottunk, így lettek tizenegyen a díjazottak, akik a kiemelkedő előadóművészi cím mellé havonta tisztességes összegű nyugdíjárulékot kapnak. Abban pedig biztos vagyok, hogyha lesz rá lehetőségünk, akkor igyekeztünk még hasonló járadékokat életre hívni, mert azt látjuk, a művészvilágban nagyon sokan akadnak, akik megérdemelnének egy ilyen elismerést, és sajnos, szükségük is lenne rá...

R. Zs.

Az elismerő címet a következő művészek kapták:

BALASSA P. TAMÁS – KARMESTER

A Magyar Rádió és a Magyar Televízió zenei műsorainak hangszerelője, karmestere. Művei szimfonikus és szórakoztató zenei kompozíciók, tánccalok, szonok.

BERKES BALÁZS – JAZZ BŐGŐS

Rádiós és televíziós munkái mellett magyar és nemzetközi sztárokkal muzikált együtt. Igazi világa a triómuzsika zongorával és dobbal. „Zenei mindenevő”: a kortársjazz, latinjazz, be-bop és hard-bop zenei nyelvezetében nincsenek technikai korlátai.

GAÁL GABRIELLA – NÓTAÉNEKES

1946-tól a Magyar Rádió énekes, zenei szerkesztője (Nótakalendárium, Nótaböngészde), majd később a Magyar Televízió rendszeres szereplője. A „Nyílik a rózsá” énekverseny szervezője. A hazai és a nemzetközi zenei világ elismert művésze.

GEIGER GYÖRGY – TROMBITAMŰVÉS

1965-ben a Magyar Állami Operaház I. trombitása volt, majd 1969-től a Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekarának szólótrombitása. Azóta is a Rádiózenekar tagja. A Modern Rézfúvós Együttes megalapítója, amellyel szintén világhírű elismertséget szerzett. Tanít a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola szaktanárképző tagozatán. Nemzetközi versenyek zsűritagja. Számos CD felvételt készített.

JÓNÁS MÁTYÁS – PRÍMÁS

1952-ben alapító tagja és primása a Rajkó Zenekarnak, az Állami Budapest Táncegyüttes primása. A hazai és nemzetközi zenei világ elismert művésze. Számos rádió- és tv-felvétele, hanglemeze készült itthon és külföldön egyaránt. A 100 Tagú Cigányzenekar primása.

KOVÁCS ERZSI – TÁNCDALÉNEKES

Valószínűleg ő az egyetlen a szakmában, aki ilyen régen a pályán van, sőt a mai napig is fellép. 57 éve – közismert mű-

vészként – a legnagyobb elismerésnek örvend a nagyközönség körében. Művészi életútját bizonyítja, hogy több, mint száz hanglemeze jelent meg, mintegy 2,5 millió példányban. Nevéhez kötődnek ma is közkedvelt slágerek. Számos rádió-, tv-felvételt készített, és filmszerepeket is vállalt.

MIKLÓS GYÖRGY – ZONGORAMŰVÉS

A Liszt Ferenc Zeneakadémia és Tanárképző Intézet tanára, évtizedeken keresztül az országos, majd a Nemzeti Filharmonia szólistájaként, számos szóló- és kamarazeneesten lépett fel az elmúlt évtizedek legkiválóbb zenei előadóművészeivel, itthon és szerte a világban. Emlékeztetek a Magyar Rádióban adott hangversenyei és ott készült hangfelvételei.

UNGÁR ISTVÁN – SZÓRAKOZTATÓ ZENÉS

A szórakoztató zene egyik legnagyobb magyarországi alakja, életútját kimagasló szakmai tudás jellemzi. Hangszeres szólistaként és a nevét viselő zenekar vezetőjeként évtizedek óta fémjelzi a könnyűzene műfaját bel- és külföldön egyaránt.

MÁTYUS ZOLTÁN – TÁNCMŰVÉS

Az Állami Népi Együttes alapító tagja, tánckarvezetője, szólótáncosa. Nyugdíjazásáig a Magyar Állami Népi Együttes tánckarának vezetője volt. Az együttes teljes estét betöltő műsorában több szólószerepet is eltáncolt, Rábai Miklós egyfelvonásos balladájában is szólistaként lépett színpadra.

KATONA GYÖRGYNÉ RIPKA ILONA – TÁNCMŰVÉS

Alapító tagja a Magyar Állami Népi Együttesnek, és Rábai Miklós asszisztense volt hosszú ideig. Táncművészként az egész világot bejárta, és az együttes repertoárján több női szerepet is eltáncolt.

VARGA ERZSÉBET – TÁNCMŰVÉS

A Magyar Állami Népi Együttes szólistája volt nyugdíjazásáig. Táncos tudása mellett kamatoztatta énekes tudását is. Rengeteg lemez- és televíziófelvételt készített.

Szezonnyitás 2007

Az évadkezdet megújuló csodájához nem lehet hozzászokni. Járjon valaki ritkán koncertre vagy (akár munkavégzőként) sűrűn, a kedvelt helyszínekre való visszatérés a várakozás örömét festi az arcokra. Ilyenkor még a tülekedés is kedvelt nemzeti sportnak számít (jegyért, programokért, ruhatárhoz, büfébe, átverekedve magunkat megannyi báméskodón, aki képtelen felfogni, hogy épp rossz helyen áll), s tesszük vagy fogadjuk a megjegyzéseket, amiért a Zeneakadémia szűkös széksoraiban az utolsó pillanatban érkezik valamely középső székre szóló jegy gazdája.

Fokozottan kellemes a hangulat, ha beharangozott ünnepről van szó, mint például szeptember 27-én, amikor a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** alapításának 100. évfordulójára rendezett ünnepi estre került sor. A közös zenehallgatás élményét erősítette a műsorválasztás: népszerű, de mégsem a már-már komolyzenei slágerek körébe tartozó kompozíciókkal. Beethoven 3. Leonóra-nyitánya után 3. (c-moll) zongoraversenye csendült fel Ránki Dezső szólójával, az est második részében pedig Brahms III. (f-moll) szimfóniáját vezényelte Ligeti András. Bevezető, köszöntő, búcsúajándékok: öröndetes, hogy a vészharangok megkongatása jóelőre történt, s úgy tűnhetett: megkezdődik a zenekar második száz éve...

Ilyenkor mindennek szokás örülni: a szereplőknek, a programnak – egyáltalán, a kollektív zenehallgatás élményének. Háttérbe szorul az interpretáció minősége iránti igény; hiszen az ünnepelt (ilyenkor) megengedhet magának (megengedhet magának?) egy kis „lazarágót”. Főképp, ha az előadás folyama-folyamata sodró, s időről-időre képes egy-egy szép részlettel gyönyörködtetni a hálás hallgatóságot.

Mindazonáltal, nem hallgatható el, hogy – talán épp az ünnep protokolláris légkörét erősítve – Ligeti András ezúttal úgy dirigált, mint vendégkarmesterek szoktak: elsődlegesen a mű érzelmi-indulati görbéit rajzolva mozdulataival, ami által alapvető technikai instrukciók sikkadtak el. Pedig előbb-nem-utóbb észrevevesszük, hogy bizonytalankodva indul a nyitány (legkésőbb akkor, mikor „összerázódott” a zenekar), s kevésbé díjazzuk a kidolgozott faktúrát,

amikor épp a vezető melodikus szólam sikkad el.

A legtöbb probléma az arányokkal volt – pedig a felfokozott légkörben sok intenzíven megszólaltatott részletet hallhattunk. Lehet, hogy épp az derült ki: hol van egy-egy szólam/hangszercsoport teljesítőképeségének a határa? Tehát, ha mindenki belead mindent (zenei igényességet, technikai tudást és korántsem elhanyagolható előadói jelenlétet), akkor ez az akusztikus röntgenkép fejezi ki legjobban a zenekar jelenlegi erőnyeit és hibáit?

Sajnos, nem tagadható, hogy a hegedűszólamok hangzásának homogeneitása távoli vágyálom, intenzívebbek a mélyvonalak, bár a csellistákat időnként elragadta a játékszenvedély, s indokolatlanul helyezték előtérbe (egyébként értelmesen artikulált) szólamukat.

Zenei érzékenységből leginkább a zongoraverseny középtételében vizsgázott az együttes, amikor hallhatóan törekedett a szólistával való már-már kamarazenei jellegű együtt-muzsikálásra.

Visszatérve a vonósokra: feltűnt a sztereotíp játékmódok gyakorisága; tehát, amikor (főképp, ha azonos játékmóddal kell kialakítani hangzást) egy-egy mozgásforma a játszanivaló érzelmi-hangulati tartalmától függetlenül uralkodott el. Nem kétséges: lehet hatásos ez a fajta előadás – ám ez a hatás a plakátszerűség felé közelít, tehát épp ellentétes azzal a személyességgel, melyet a repertoárjukon szereplő művek jelentős része megkíván. Veszélyes, hogy ezáltal a távlatok helyét távolságok veszik át (elidegenedés-elidegenítés), a valóság-hang meghittségét pedig a száraz tényközlés korrektsége váltja fel. Szerencsére voltak kivételek, például a szimfónia III. tételébe való őszinte belefeledkezés.

Most az évforduló volt a központi esemény – visszazökkenve az élménytadó hétköznapi világába, a figyelem ismét visszatérhet a megszólaltatandó művekre. Művekre, melyekért a mindenkori előadók felelősséggel tartoznak.

* * *

A Művészetek Palotájában a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem időről-időre sajátos operaelőadásoknak ad helyet. Szeptember 29-én a **Magyar Állami Operaház Énekkara és Zenekara** szerepelt itt Kovács János vezényletével. Verdi: A végzet hatalma című operája többségükben külföldi szólistákkal került színre.

E fórumon elsősorban zenekari teljesítményekkel szokás foglalkozni – ennek az előadásnak köszönhetően sajátos jelenségre mutathatunk rá. Szokás szembeállítani Verdi és Wagner művészetét oly módon (is), miszerint az olasz operában a színpadon zajlik a lényeg, míg a német „zenedramában” lekerül a zenekari árokba. Mint minden általánosító megjegyzés, ez sem nélkülöz bizonyos igazság-tartalmat, de...

Ahhoz, hogy az énekkar szabadon szárnyalhasson, dominanciára tehesen szert, nélkülözhetetlen a zenekari, fundamentális megalapozottság, biztonság. S lehet, hogy megannyi közkedvelt olasz áriában a harmóniai történések nem valami változatosak, mégsem intézhető el felületesen a kíséret feladata. Az egyszerű (mondhatni, primitív) harmóniak, harmóniamenetek ugyanis másként hatnak papíron, összhangzattan-példaként, mint a gyakorlatban, a többé-kevésbé választékos hangszerelés által feldúsított!

Szokás mondani, hogy néha épp az nem tűnik fel, ami magától értetődően jó. De ha tudatosan egy előre kiválasztott megfigyelési szempontot követünk, olyasmit is észrevevesszünk, ami felett másként elsikkadt volna a figyelmünk – éppen, mert problémamentesen „jó”.

Kovács János méltán elismert és népszerű karmester; rendkívüli műismeret és dirigensi praxis birtokában egyaránt tudja a „mit” és a „hogyan” megannyi titkát. Alapos műismeret birtokában egyidejűleg különböző léptékben tud foglalkozni a zenével – és pedig úgy, hogy mindig a zenekar előtt járjon annyival, hogy soha ne „lereagáljon” a megszólaltatottakat, hanem hozzásegítse az előadókat ahhoz, hogy az szólaljon meg, amit ő, a dirigens a legmegfelelőbbnek tart. Tehát, nemcsak hogy többféle információt ad mozdulataival, de arra is van gondja, hogy súlyozottan foglalkozzon a megoldandó feladatokkal. Nem ismer kompromisszumokat, könnyű (tetszetős kényszer-) megoldásokat. Olyan tempókat választ, amelyek ideálisak a zenei anyag karakterizált megjelenítéséhez, s amikor beindul

egy-egy folyamat, mind több réteget visz fel a hangszínek palettájára. Tudja, az ellenszólások fontosak (a szinkopált menetek is), de sohasem önmagukban. Épp ezért a kottában nem különösebben izgalmas ritmikus-metrikus faktúrából is hangzó csodát tud varázsolni. Él tehát a keze alatt a zenekar, s akinek épp egyszerű játszanivaló jut (ismételgetett ritmusképlet például), tartással szólaltatja meg szólalmát.

Kovács János nem „beint”, hanem időben jelez valamely hangszeresnek/hangszer-csoportnak: te jössz (ti jöttök). Ők pedig jönnek, azaz belépnek, a további hangszín hozzáadásával árnyalva a hangzást, vagy épp a feszültséget növelve. Egyszerű előadói utasítások nyerik ezáltal vissza értelmüket; a jól megjátszott hang-súlyoknak köszönhetően deklamáltabb lesz a kíséret (az az egyszerű!), s ezáltal könnyebb az énekes dolga.

Nem képzeletbeli vetített háttér előtt árválkodik hangjuk, hanem jól berendezett hangzástérben találhatja meg a helyét.

Kovács János természetesen figyel az énekesekre is – voltaképp akkor is velük törődik, amikor a zenekarral foglalkozik. Miatuk, értük, a rájuk bízott énekelnivaló érvényesüléséért van szükség arra a választékos munkára, melynek köszönhetően az érdeklődés, a figyelem reflektora oda irányul, ahova a szerző szánta. A szólisták nem panaszkodhattak: érvényesülésük kizárólag saját teljesítményükön múlt.

* * *

Nem kellett csalódní várákozásukban azoknak, akik rendkívüli élményforrásnak tekintették a 48. Korunk zenéje rendezvénysorozat október 5-i (egyetlen nagyzenekari) estjét. Aznap, amikor a Zeneakadémián a MÁV Szimfonikus Zenekar koncertjén szólistaként Kocsis Zoltán lépett fel, az Olasz Intézetben a **MR Szimfonikusokat és az MR Énekkart** Tihanyi László vezényelte. A műsoron Ligeti György: Órák és felhők című darabja mellett egy ősbemutató (Láng István: Gyémánt a föld porában – kantáta Orbán Ottó verssoraira) és magyarországi bemutatóként két külföldi szerző (Tristan Murail és Kaija Saariaho) egy-egy műve szerepelt. Az élmény mellett tanulságokat is kínált; ki-ki okulhat belőlük.

Napnál fényesebben bebizonyosodott ismét: a „rádiózenekarság” olyan specifikum, amely minőségileg különbözteti meg az együtttest elsősorban koncertezésre specializálódott társaitól. Azok a muzikusok, akik képesek és alkalmasak arra, hogy kevés

próbával előadjanak stiláris behatárolás nélkül szinte bármit, olyan művek megismeretetésére (netán: népszerűsítésére) vállalkozhatnak, amelyek „nem férnek bele” az elsődlegesen repertoár-építésen dolgozó, avagy a törzsközönség elvárásainak megfelelni akaró (esetleg annak zenei „látókörét” tágítani szándékozó) zenekarok műsorába. Mondjuk ki bátran, ők tehetnek a legtöbbet a kortárs-kompozíciókért. Mert a „kortárs”-rendezvény kétélű: tűnhet privilegizált területnek vagy gettónak egyaránt. (Hasonlóképp, a „szendvics” műsor is ambivalens jelenség; feltűnhet sajátos szépségével a kései utód a történelmi elődök társaságában – de előfordulhat, hogy jólnevelt közöny jut neki osztályrészü, mint megtűrt idegennek a régi ismerősök körében.)

Felmerülhet a kérdés a műsorszámok súlyát-jelentőségét illetően is; azonban tudomásul kell venni: minden műsor-összeállítás olyan kísérlet, amely többnyire csak egy-egy alkalommal tud a gyakorlatban vizsgázni. Az idei nagyzenekari este aligha lehet panaszunk. Kezdődött Ligeti 1972–73-ban komponált művével, amelyet úgy érdemes hallgatni, hogy ismerjük a szerzői szándékot. Ligeti a pontosan mérhető és a meghatározatlan zenei történések egymásba való átalakulásaival foglalkozik, a zenei anyag megannyi összetevőjét illetően. Ötlet-mű, korántsem műfaj-teremtő. Arra viszont kiválóan alkalmas, hogy – miközben gyönyörködünk a felcsendülő hangzásban – lehetőséget nyújtson a tudatos zenehallgatásra; hogy asszociációkra kínáljon lehetőséget, s annak felismerésére, hogy a zenei anyag: kimeríthetetlenül gazdag.

Az itt „kigyakorolt” zenehallgatás a későbbiek során leginkább Tristan Murail művében kamatozott: az 1990–91-ből származó „A folyadékok dinamikája” már címével is vizuális asszociációkat kelt. Folyamatok, átváltozások/átalakulások – ugyanakkor ott munkál mögöttük valamiféle rend, rendszer, ami a belső (tehát aligha kihallható) struktúra által biztosítja az akusztikus (külső) jelenségek karakterisztikumát. Arra kellett gondolnom: a napjainkban kedvelt „zenére rajzoltatás” vajon milyen vonalakat eredményezne e mű hallatán? S arra: vajon felismernék-e a műben rejlő vizuális asszociáció-teremtés lehetőségét a társművészetek közötti kapcsolatot kereső foglalkozás-vezetők (akik kevésbé szerencsésen kiválasztott zenei anyaggal hihetetlenül sokat tudnak ártani a kísérletek résztvevőinek)?

Ligeti művében az MR Énekkar nőikarának az a szerep jutott, hogy konkrét jelentés nél-

küli „szöveget” énekeljen – azaz, a szerkezeti változások kontúrjait erősítse, színeivel és ritmikájával. Ezzel szemben, Saariaho közel félórás Adriana songs című ciklusában (amelyet operájából emelt át koncerttermi megszólaltatásra) jelentése van a szövegnek, amelyet atmoszféra-teremtően énekelt Meláth Andrea – más kérdés, hogy első/egyetlen hallásra kevesen tudhatták csak értően követni. Az 55 éves finn szerzőnő műve lekerekítette a műsort, amelynek centrumában kétségkívül az ősbemutató állt. Nem maga az ősbemutató a ténye (ilyenből hallhattunk számosat a sorozat több rendezvényén), hanem a kompozíció, amely 2004 óta várt megszólaltatásra.

A hazai zenei életnek már hosszú évtizedek óta sajátossága, hogy ritkán születnek nagy apparátust foglalkoztató művek (leszámítva azokat, amelyek megszületését megrendelés/felkérés könnyíti meg). Érthető ez, hiszen az előadás kis esélye aligha kecsegtető – ráadásul, történelmi példák tanúsága alapján tudjuk: az íróasztalfióknak komponált zenekari művekből nem vonhat le tanulságokat a szerző (nem szembesül a zenei írás és zenei olvashatóság összefonódó kettős követelményével, s a hangszerelés megannyi buktatójával), sem pedig – nem lévén előadás – a szakma sem. Tehát, a fiatalabb generáció többnyire marad a kisebb apparátusnál – s talán sohasem derül ki, lett volna-e valakinek különösebb érzéke eme hihetetlenül bonyolult instrumentum iránt.

Láng István par excellence zenekari szerző. Akkor is az, ha szinte minden műfajban komponált, s az elektroakusztikus művek külön fejezetet jelentenek életművében. Mert tud bánni a hangszerekkel, képes azokat saját mondandója szolgálatába állítani. Zenekari színeinek változatos-gazdag palettája újra meg újra eszünkbe idézi tudatosan vállalt, lehetetlen ostromló ars poeticáját (Weöres Sándor: „Csak egyetlen színt elgondolni tudnék, melyet nem látok soha”). Az évtizedeken át a hazai és nemzetközi zenei közéletben való aktív részvétele aligha lett volna közhasznúan gyümölcsöző, ha nem éli meg teljességgel a „magántörténelem” és „köztörténelem” egymásbafonódását. És éppen ez a történelmi érzékenység tette fogékonnyá Orbán Ottó hasonló világlátására, s inspirálta, hogy a költő „Az ének rémjáró szaka” című posztumusz kötetéből – rendkívüli dramaturgiai érzéssel – válasszon ki sorokat, kantátája szövegéül. A megzenésített szöveget férfikarra bízta, melynek kifejezőerejét erősíti a speciális hangszerösszeállítás. A drámai

tartalom húsba vágó aktualitását megéreztek az előadók, s ihletetten szép előadás született.

Kiszámíthatatlan és bizonytalan korunkban egy felelősséget érző, felelősséget vállaló alkotó katartikus hatású, korszakos jelentőségű műve hangzott el.

Lehetetlen nem továbbszöni a gondolatot. Elhangzott – mikor hangzik el legközelebb? Mekkora „publicitás” kell, hogy hangjai – majd gondolatai – termékenyítően hassanak zenészekre és zenehallgatókra? Az MR Szimfonikusok éltek a lehetőséggel – vajon mikor kapnak újabb, hasonló lehetőségeket? Volt egy korszak (az egyszerűség kedvéért fémjelezzük Lehel György nevével), amikor az MR Szimfonikus Zenekar és Énekkar teljesítményének köszönhetően rendszeresen tájékozódhattunk az utóbbi évtizedek zenei terméséről. Az úgynevezett elzártág idején sem volt nagyobb lemaradásunk, mint manapság, amikor megannyi lehetőség került elérhető közelségbe. Felismerik-e azok, akiknek a kezében vannak a döntések, a közelmúltnak azokat az előre mutató vonásait, tendenciáit, amelyek ma is útjelzőül szolgálhatnának, hogy ne növeljük lemaradásunkat a kodályi – immár utópisztikusnak bizonyult – tervektől, álmoktól? Merünk-e álmodni olyan korról, amikor a „kortársunk: a zenetörténet” kifejezés magába foglalja a legújabb irányzatokat, s a legújabb kompozíciókat is? Hogy a tehetség és tudás alapfeltétele adott, azt ékesen bizonyította az est: az előadás színvonal és a közönségsiker. A tapsok, melyek differenciáltan bár, de egyként szóltak a köszönet hangjaként alkotóknak és előadóknak.

* * *

„Hangverseny D-ben” – ezt a címet is adhatnánk a **Nemzeti Filharmonikusok** október 11-i Mozart-estjének, melyet a „Kézenfogva” Alapítvány javára rendeztek. A „Fogadd el, fogadj el” című, országos közvélemény-formáló programsorozat záróeseményére a Vakok Világnapján került sor. A hangversenyt emlékeztetéssé tette az is, hogy most lépett fel első ízben a Nemzeti Filharmonikusokkal Érdi Tamás, aki korábban a Pannon Filharmonikusok koncertjén játszott Kocsis Zoltán vezényletével.

A Figaro házassága nyitányát követően a d-moll zongoraversenyt hallhattuk Érdi Tamás szólójával – ez volt a második Mozart-koncert, amellyel közönség elé lépett még tizenévesként. Mint legtöbbször, most is az a közvetlenség ütötte szíven a hallgatót, amellyel mintegy saját zenei gondolatme-

neteként osztja meg hallgatóival a történeti muzsikát. Valamiképp súlytalan, anyagtalan ez a zongorázás, s oly módon eszköztelen, miként érdekes tartalmú beszéd hallgatásakor sem foglalkozunk az egyes hangzók hangképzésének anatómiai hátterével. Egyszerre csak ott van, hallható valójában – s ettől kezdve megszűnnek a máskor megfigyelésre méltó szempontok; fel sem merül az interpretáció értékelésének (sőt, akár jellemzésének) gondolata. Egyszerűen akkor is a „mit”-re figyelünk, ha betéve tudjuk a művet (nem pedig a „hogyan”-ra), s tesszük ezt lankadatlanul, az első hangtól az utolsóig. És közben leperegnek a szólistáról a sztereotíp fordulatok, mint „közvetít”, „tolmácsol” és hasonlók. Szabó Magda egyik regényalakjának analógiájaként azt mondhatnánk, őrangyal vigyázza Érdi Tamás játékát.

A Haffner-szimfóniát megelőzően hallhattuk az est egészen kivételes zenekari teljesítményét, a Serenata notturnát. Túlzás nélkül állítható: reveláció erejű volt az előadás. A kamaragyűjtessé redukált zenekar felejthetetlen percek szerzett azáltal, hogy nem „visszafogottan” játszott (tehát mintegy tudatosan diminuálva a hangzást), hanem megszabadítva attól a súlytöbblettől, amely oly gyakran teszi tenyeres-talpas karaktervariációvá valamely interpretációt. A játékosok elhitték és elhitették, hogy „ennyi”, azaz a kompozíció saját méretű hangképét formálták meg. Megmutatkozott ez abban is, hogy Kocsis Zoltánnak ezúttal csak az egyetértő vizuális megjelenítés feladata jutott; szinte bábmozgatóként figyelhetett a hangzó életre ébredt figurákat. Az előadáson vélhetőleg ő is gyönyörködött: tökéletesek voltak a mikro-arányok, minden áttetsző volt és tiszta – a finomkodás legkisebb veszélye nélkül. Ebben a szinte súlytalan környezetben természetes és magától értetődő, hogy nincs szükség nagy nekiveselkedésekre; könnyed léptű minden motívum, s indokolt, ha – közegeállás híján – pergő a tempó. Ugyanakkor, ez a miniatűr-világ tökéletesen otthonos volt a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem monumentális terében – remélhetőleg a távol ülők sem érezték kirekesztve magukat a mesészerű tér-idő játékból.

Az igazsághoz tartozik, hogy a Haffner-szimfónia nagyobb apparátusával korántsem sikerült hasonlóképp meggyőzőre a presto-finale; kontrollálhatatlan sebességgel száguldottak a hangfűzések. Ez a gyorsaság legfeljebb talán az előadás teljesítmény-örömet adja az előadóknak, de a

hallgató ilyenkor, sajnos, az átélés (történeti zenéknél talán nem túl avított kifejezés) lehetőségének legkisebb esélye nélküli kényszerül követni a tovatűnő hangzást.

* * *

Október 13-án tartotta évadnyitó koncertjét a **Zuglói Filharmonia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus**. Az énekesekhez a Liszt Ferenc Általános Iskola Nagykórusa és az est dirigensének, Záborszky Istvánnak együttese, a Joensuu Ortodox Férfikar csatlakozott. A műsor első részében Kodály Psalmus Hungaricusát adták elő Kovácsházi István szólójával, a második részben Csajkovszkij két méltán híres kompozíciója csendült fel: Záborszky Katarina szólójával a Hegedűverseny, majd pedig az 1812 – ünnepi nyitány. Az „istvánosok” rendezvényei mindig sajátos színt, minőséget képviselnek. Gyakran olyan műsor megszólaltatására vállalkoznak, amely nyilvánvalóan meghaladja erejüket – ám épp az ilyesfajta túlvállalások erősítik hihetetlen mértékben a játékosokat. Ez is kétélű: igénytelenséghez is vezethetne annak tudomásulvétele, hogy eleve reménytelen vállalkozásba fogtak – ám náluk diadalmaskodik a virtus, s így mind közelebb jutnak az elképzelt ideálhoz. (Mindazonáltal, egyszer szívesen hallanék tőlük olyan műsort, amiben perfekció-igényük vizsgálható; tehát, amikor kiderül: ha nem árral szemben kell úszniuk, milyen minőségi teljesítményre képesek...)

A Psalmus Hungaricus műsorra tűzéséért csak köszönettel tartozunk. Vélhetőleg érzékeny felvevő-közeget jelentenek a hozzátartozók, akikhez talán másképp nem jutna el – főként az élő-előadás közvetlen erejével – a mű. A felbecsülhetetlen nyereség első sorban a kórustagoknál jelentkezik; frontálisan találkoznak remekművel, amelynek a hatása beléjük ivódik. A legkisebbek talán nem is mindig gondolnak bele az énekelt szöveg jelentésébe, mondanivalójába – de a megtanult szöveg később előhívható! Az viszont szomorúbb, hogy a szólista inkább énekelt, semmint előadta-megjelenítette volna a rábízott szöveget. Neki kétségkívül tisztában kellene lennie a műegésszel, az egyes részletek/szakaszok egymáshoz való viszonyulásával, stb. Az ilyesfajta tudatosság kétségkívül sokat javított volna az előadáson. A zenekar derekasan helytállt; érdemes lenne többször eljátszaniuk a művet, mert eközben sokminden a helyére kerülne; néha kiderülne, hogy már nincs szükség görcsös igyekezetre, figyelésre,

máskor meg kinyílna a játékosok füle a hangzás egészére, amelybe a saját szólamokkal becsatlakoznak.

Nem tudom, szülőhazájában, Finnországban mennyi lehetősége van Záborszky Katarinának zenekarral való fellépéshez. Ha sok, akkor érthető az a körültekintés, amellyel figyelemmel kíséri a kísérőegyüttes játékát. Ha kevés, akkor ezért külön elismerés illeti – mert nem kis feladat a saját szólamon túl komolyan odafigyelni a kíséretre is... A fiatal hegedűs nem először lép fel az együttesel, s vélhetőleg a szimpátia, a szeretet megkönnyíti a körültekintő játékot. Mert valóban szükség volt az ő figyelmére – ugyanakkor a zenekarnak sem lehet a szemére vetni, hogy nem elég rutinosan kíséri a szólistát. Tudjuk, az előadóművészetnek az igazi próbatérme is a színpad – ráadásul ezúttal vendégkarmesterrel dolgoztak (ami megintcsak külön feladat, akkor is, ha korábban is játszottak vele)! Záborszky István túlzott lojalitással kezelte a zenekart; ha „szigorúbb” (s egyúttal következetesen maximalista), nyilvánvalóan jobb eredményt ér el.

Záborszky Katarina játéka attól lenyűgöző, hogy – legyen bármekkora pódium-rutinja – „bevállalós”: nem felmondja, amit kigyakorolt, hanem ott-és-akkor minden mozzanatot megformál, ami persze eleve sejteti: nagyon tudja nemcsak szólamát, hanem a versenymű egészét. Gyönyörű hangon játszik, tónusosak a pianissimói is, és tudja mindenkor helyét a zenei szövet egészében. Megindító, ahogyan tapintatosan igyekezett méginkább háttérbe vonulni, amikor a partitúra szerint a zenekari vonósoké lett volna a főszerep. Szinte kiforrott művészegettség – az ő fejlődése szempontjából arra lenne szükség, hogy rutinos együttesekkel léphessen fel (akik tudnák észrevétlenül is segíteni, s ezáltal tanulhatna az adott szituációból; attól pedig aligha kellene tartania, hogy nem hódítja meg első pillanatban a muzsikustársait). Neki arra lenne szüksége, hogy megengedhesse magának azt a luxust, hogy elsősorban a saját szólamával/játszanivalójával törődik (kicsit a növendékével négykezesező tanár attitűdjére emlékeztetett, ahogyan tapintatosan alkalmazkodni igyekezett a zenekarhoz).

Hogy a műsor nyitánnyal ér véget – a gyakorlat igazolta eme elrendezés jogosságát. A bombasztikus hangzásra csakis hosszantartó taps lehetett a válasz – nem az interpretációt minősítő, hanem az est élményét megköszönő.

S ha korábban mindig azt a csodát méltattam, ahogyan a kórus végigüli figyelmesen

az egész estét, most arról az elképesztő primitívsegről kell hírt adnom, hogy a vendégkórus egy tagja nem átalott a Hegedűverseny alatt fényképezni... szemben a közönséggel... (karnagyuk azért nem marasztalható el, mert valószínűleg fel sem tételezte, hogy „viselkedésre” is kell okítani énekeseit). Ilyenkor fölényben érezheti magát a magyar, ám talán épp az ilyesfajta rossz tapasztalatokon felbuzdulva, követhet el – lelkiismeretfurdalás nélkül – hasonlókat külföldön...

* * *

Jogos aggodalommal tekintettem a **MÁV Szimfonikus Zenekar** október 26-i koncertje elé. A koncert nyitószerzeményét hirdette a program, Ingrid Fuzjko Hemminggel (a folytatás: Reinecke: Fuvolaversenye Oross Veronika szólójával, majd R. Strausstól a Don Juan szimfonikus költemény). Hemming, aki Japánban hihetetlen népszerűségnek örvend, nem először lép fel ezzel a zenekarral (szerepelt egyébként a magyar együttesek közül a Nemzeti Filharmonikusokkal és az MR Szimfonikus Zenekarral is). Az idős hölgy tiszteletreméltó bátorsággal és elszánt erővel rendelkezik: betegség következtében két évre megsüketült, majd miután részlegesen visszanyerte hallását, tanítással foglalkozott és újrakezdte a koncertezést is. A részlegesen visszanyert hallást ő egyértelműen többletként értékeli – erős koncentrációval teremt kontaktust szólamával a hangszeren. A kísérő együttesel azonban nem törődik, a karmester erőtlélekjelenlétet próbáló feladata az öntörvényű szólista és a zenekar együtt-tartása. Gál Tamás nem először vállalkozott erre – ezúttal azonban kevés sikerrel. Az Esz-dúr zongoraverseny (amelynek szólójáról már Beethoven is kénytelen volt lemondani) masszív hang-épitmény – ehelyett egy origami-produkcióért aggódhatunk. Hogy felismerhető marad-e a nagy egész, jellegzetes arányaival, s plasztikusak-e a részletei (a pillérek s a díszítőelemek). Ezzel a szólistával ezt a műsort semmiképp sem lett volna szabad műsorra tűzni! Akkor sem, ha végül megúsztuk különösebb atrocitások nélkül (előbb-utóbb csak célba ért minden futam, s találkozott a záróakkord a dallam befejezésével). Hemming ezúttal „győzte” – de korántsem uralva a nagyformákat, hanem az adott kis formai felület (egyébként gyakran szépen kidolgozott) megjelenítésével. Így a beethoveni zene jelentős közlendője

vész el – akkor is, ha éneklően kivitelezett dallamfordulatokban kétségkívül bővelkedett a szólama. A nagyformák töredezettségéhez vezetett az az erőszakosság, mellyel szólamának akkor is prioritást akart szerezni a zongorista, amikor egyértelműen kísérőanyagot játszott. Igaz, a zenekar igyekezett is ilyenkor a háttérben maradni; nehéz a hangos kíséretet úgy túljátszani dallammal, hogy a kíséret – nem a dallam szolgálatában áll.

Ugyanakkor nem tagadható: Hemming megható látvány: őszinte koncentrációjával, ugyanakkor az önkritika illetve kontroll teljes hiányával, s ajándék-osztó gesztusaival (ráadások). Felsejlik néha a képzett zongorista megannyi erénye, leginkább játékának dallamcentrikussága, mindenkor éneklésre törekvése – s az a fáradhatatlanság, amellyel mindig minden hangjáért teljes jelenlétel vállal felelősséget (hogy ezáltal a zenekar felszabadult muzsikálását akadályozza, az a legkisebb mértékben sem érdekli).

A zenének – állítólag – varázshatalma van. Ezúttal a gyógyító erejét abban láthattuk, hogy a szólista utána maximális elégedettséggel nyugtázta a tapsot (ráadásokat is adott – s közben azon kellett gondolkodnom, vajon miért ragaszkodik a zenekari estekhez, amikor vélhetőleg jelentős szólista-repertoárral rendelkezik), s a megkönnyebbülés látszott a többi előadón is. Voltaképp a hallgatóságon is – hiszen végigdukkoltuk a művet, izgultunk Beethovenért, hogy mind teljesebben megszólaljon e műve. Arról nem szól a fáma, vajon mennyi erőt képes adni a zene a muzsikusoknak – valamennyit mindenképp, hiszen a szünet után újult kedvvel folytatták a műsort. Lelkierőt tehát kaptak – de ez után a megterhelő első rész után aligha lenne jogos reális elvárásokkal élni... Korábban létbizonytalanságban muzsikáltak – ahhoz képest örömet jelenthetett (és automatikusan színvonal-emelkedést) a feszültségmentes játék. Reinecke Fuvolaversenye így sápadt-ra sikeredett; bár ami a szólista és a zenekar együtt-muzsikálását illeti, ugrásszerűen emelkedett a színvonal. Oross Veronika hangja viszont fátyolosnak tűnt, inkább újra-végigjátszotta, semmint teremtő módon tálalta volna a hallgatóságnak (íme, a hálátlanság netovábbja; ezúttal a formálás biztonságáért, a szolid de megbízható karakterizálásért semmi hozsannázás nem jár). Amire pedig a Don Juanra került a sor, csökkent a zenekar akusztikus kontrollja; előtérbe került a biztonságos pótmegoldás, a nagy hang, a hangos tónus.

Mindezért nemigen kárhoztathatóak a muzsikások; ezen az estén sokféle kellett figyelniük, sokféle leselkedő veszélyt kellett kikerülniük. S nem csoda, ha – megszábadulva az „életveszélyből” – érzéketlenek lettek a szépségek, az értékek iránt.

A legnagyobb elismerés a dirigenszt illeti, aki mindvégig tartotta a lelket muzsikusai ban.

* * *

Örömmel számolok be a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar** november 11-i koncertjéről. Az argentin származású, Izraelből érkező Jeruham Scharovsky nem első ízben állt e zenekar élén. Ezúttal olyan közvetlen kapcsolatot tudott létesíteni a muzsikussal, ami vendég-karmester esetében ritkaság. Viniczay Éva koncertmester együttese remekelt: a vonósok közül kiváltképp a hegedű-szólások tónusát dicsérhetjük (a bőgősöknél néha előfordult, hogy a karakterisztikus játék hevében az intonációt, a jól kihallható hangmagasságot kissé hanyagolták). Smetana Moldvája hangulatteremtő bevezetés volt, majd Wieniawski: II. hegedűversenye következett, a zenekar első koncertmesterének, Oláh Vilmosnak szólójával. Az előadás érdeme, hogy úgy tudott a ritkán hallható mű gyönyörködtetni, hogy közben nem azon kellett töprengenünk, vajon miért nem játsszák gyakrabban (vagyis, szinte magától értetődően oldotta meg a szólista a technikai nehézségeket, ami által a hallgató alig vett tudomást létükről...).

Az est igazi nagy élményét mégis a második rész adta, Csajkovszkij: Manfréd szimfóniája. E változatos hangszerelésű kompozícióban szinte valamennyi hangszer, ill. hangszercsoport kikövetelte magának az elismerést. Szép hangon szóltak a fafúvók, különleges színeket „kevertek ki”, egészen remek teljesítményt nyújtott az egész est folyamán a timpanista – a rezések pedig, mondhatni, szokott formájukat hozták.

Mégis, a legnagyobb élményt a művek folyamata-jellegével okozták, azzal, hogy a zenélés sohasem „állt le”, hanem az egymásba-szövődő zenei gondolatokból épült fel egy-egy tétel. Minden részlet kidolgozott volt; helyükre kerültek a tematikus szegmensek csakúgy, mint a kíséző vagy épp átvezető jellegű melodikus fordulatok. Történt mindez széles dinamikai skálán, esetenként hirtelen dinamikai váltásokkal – de sohasem erőltetve a hangerőt. Mégis, a csúcspontoknál zengett a terem, sohasem bántón, hanem mindig a megelőző rész/részek konklúziójaként.

Néztem a dirigenszt: korántsem kellett apró-

ságokkal bíbelődni – ugyanakkor, elegáns mozdulatai nyomán sohasem elnagyolt hangzás született. Tehát: értő kottaolvasásból jelesre vizsgázott az együttes. És stílusismeretből is: romantikus művekről lévén szó, mertek úgy muzsikálni, hogy magukkal ragadják a hallgatóságot – pontosabban: a művekkel. Ez az, ami profi együtteseknek is ritkán sikerül napjainkban: a hivatásos muzsikussal egykönnyen visszavonul szólások hangjai mögé – azt játsza, ami ténylegesen a kottában szerepel, ám az empátia legkisebb többsége nélkül. Ez az előadás szívet gyönyörködtető kivétel volt; lehetőséget adott a szabad asszociációkra, anélkül, hogy közben messzire kalandoztunk volna a hallgatnivalótól. Szép volt, soha közömbösebbet!

* * *

November 10-én Hegedűs Endre zenekari zongoraestje kínált lehetőséget a **Debreceni Filharmonikus Zenekarnak**, hogy fellépjen a Művészetek Palotájában. A műsorban Liszt A-dúr zongoraversenye és Brahms B-dúr zongoraversenye között Liszt napjainkban talán legnépszerűbb szimfonikus költeményét, a Les préludes-öt játszották, Ménesi Gergely vezényletével.

Érdeklődéssel vártam a koncertet, hiszen egyébként ritkán szerepelnek Budapesten, s általában óvakodom attól, hogy az egymástól jelentős távolságban lévő koncertek alapján messzemenő következtetéseket vonjak le. Tehát, ismét „tabula rasa”, ezúttal azonban sok szépet és jót írhatok. De azt hagyjuk a végére!

Minden kezdet nemcsak nehéz, mint a mondás tartja, hanem megkülönböztetett jelentőséggel bír; éppen ezért sajnálatos, hogy az együttes és Ménesi Gergely együttműködésének épp ez a leggyengébb pontja. Merthogy nem egy tétel (köztük rögtön az első) pontatlanul indult. Hogy melyik karmester kezére „lehet” játszani, s mikor szinte megoldhatatlan ez a feladat – a nézőtérről csak közelítőleg ítélni lehet meg (van példa arra, hogy zenekari tagok csillogó szemmel bizonygatják: semmi gondot nem okoz egy üstökös-szóva-szerű mozdulat megadott pontján belépni, máskor meg korrekt-precíz taktírozás sem hoz kielégítő eredményt). A pontatlan indulások nagy száma viszont feltétlenül arra kellett volna, hogy sarkallja a karmestert: kialakít a zenekarral valamiféle kölcsönös érthető jelbeszédet. Ménesi egyébként karnagynak kétségkívül eredményesebb lehet, mint zenekar előtt; a híres klempereri módszer

„veszem a tempómat” önmagában nem üdvözítő, csak ha az adott együttes empátiás partner ehhez. (Itt és most – nem!)

Aligha tekinthető engedménynek a karmester részéről, ha számol azzal, hogy a különböző hangszer-típusoknak más-más idő szükséges a hangindításhoz. Tehát, ha mindig csak akkor és azért int, hogy „most” – felkészülhet arra, hogy a kívánt hangzás késik. Már csak azért is érdemes lett volna e problémakörrel foglalkozni, mert egészen biztos, hogy a pontos-szép kezdés öröme lelkesebb muzsikálásra ösztönözte volna a játékosokat. Igen, a játékosokat! Ezúttal a zenekari művészek teljesítettek (komolyan véve feladatukat, lelkiismeretesen) – de mit nem adtam volna néhány olyan pillanatról, amikor képesek belefeledkezni az általuk létrehozott szép hangzásba!

Hegedűs Endre sem könnyítette meg Ménesi munkáját: mintha magától értetődőnek tartotta volna, hogy a szólistát a zenekar – kíséri. Kísérte is, csak épp az összjátéknak az a kölcsönössége hiányzott, amely újabb örömforrást jelenthetett volna partnereinek.

Örömdetes volt viszont a zenekari szólóállások igényes-szép kidolgozottsága. A zenekarnak (jelenleg) egyik erősségét a mélyvonós-szólások jelentik. A gondok, s főként a bőgősök nemcsak korrekten eljátsszák szólamukat, hanem egyúttal a fundamentumot adják a szólamukra épülő faktúra számára. Ha úgy tetszik: tudták, mikor-mihez biztosítják az alapot. Ezzel a gesztussal észrevétlenül megkönnyítették kollégáik dolgát: egészen más, ha megformált basszus-szólamra lehet „rájátszani”, mint amikor mindenki beadja szólamát a közönsébe, s szinte a véletlennek köszönhető, hogy mikor-mi hogyan szól együtt.

Szép és fárasztó program volt a zenekar számára – Hegedűs Endre strapabírása más súlycsoportba tartozik! –, de remélhetőleg utólag szép emlékként fognak visszagondolni erre a szereplésre.

Ha ez nem sikerül, annak oka abban keresendő: annyira lekötötte őket a (felelősségteljes) tennivaló, hogy közben nem merték hallgatni a születő muzsikát. Pedig ezúttal érdemes lett volna (akkor is, ha akadtak „tanulságos” mozzanatok – vagy éppen azért talán méginkább...).

Mindenesetre, ezúttal sikerült birtokukba venni a pódiumot – a megszerzett akusztikai tanulságokat pedig remélhetőleg hasznosítani fogják következő itteni fellépéseiken.

Fittler Katalin

Reményi Ferenc:

Reményi Ede hegedűművész életrajza – 1.rész

1828. január 17-én született Miskolcon a világjáró hegedűművész, Reményi Ede. A XIX. századi magyar zenekultúra utazó nagykövete volt. Ő kezdeményezte a nemzet lelkiismeretét megtestesítő Petőfi-szobor felállítását a pesti Duna-parton, amely – Jókai szavaival élve – „a legcsengőbb ércből van öntve: csupa hegedűszóbból készült.”

Reményi a szabadságharcban előbb Klapka, majd Görgey oldalán vett részt. Bátyja, Reményi Antal jogot tanult Egerben és Pesten, és 1846-ban szerzett ügyvédi oklevelet.

A szabadságharcban eleinte közhonvédként, végül századosként harcolt, a végsőkig kitartva Klapka tábornok mellett, Komárom várában. A vár átadása után hazája elhagyására kényszerült. Tizenkét évig élt idegenben, rövidebb ideig Angliában, majd az Egyesült Államokban. Több expedícióban, így 1853-ban a Mississippitől nyugatra eső, indiánlakta területek, majd a Panama-földszoros vidékének felderítésében vett részt (lásd Szinnyi: Magyar írók élete és munkái, és Magyar Életrajzi Lexikon). Ide kívánczók példaként említjük, hogy honvédtisztjeink derekas külföldi helytállásáról tanúskodik a Reményi Antalhoz hasonló sorsra jutott Xantus János esete is, aki 1847-ben kapott ügyvédi oklevelet. A szabadságharcban hadnagyként vett részt, majd elfogták, Königrätz várába zárták, azután osztrák ezredbe sorozták, ahonnan az Egyesült Államokba szökött. Kezdetben Indiana államban, majd Texasban (1853), Kansasban (1855), Dél-Kaliforniában (1857) végzett térképészeti méréseket, és csak 1861-ben jöhetett vissza Magyarországra.

Reményi Antal fia, Ferenc 1866-ban született Budapesten. Tanulmányai során korán kitért szorgalmával és zongorajátékával. Fiumében járt tengerészeti akadémiára (Horthy osztálytársa volt), ahol felfigyeltek széleskörű nyelvtudására. Tanulmányai befejezése után a tengerészeti flotta parancsnokának szárnysegédje lett. Bár édesapja szabadságharcos múltja miatt Ferenc Ferdinánd trónörökös nem kedvelte, tengerészeti ismereteit és nyelvtudását nem nélkülözhetette (öt nyelven beszélt), ezért magával vitte földközi útjára. Később a soproni hadapród iskola parancsoka lett, 1917-ben történt nyugdíjazásáig. 1942-ben hunyt el. Kőszegen temették el a családi sírboltban.

Az amnesztiának köszönhetően Reményi Ede 1860-ban, Antal 1861-ben tért haza. Antal ügyvédként dolgozott, majd Ede külföldi utazásai miatt 1872-től kezébe vette kezébe a Petőfi-szobor ügyét, és ő lett a szobor 1882. október 15-i leleplezése alkalmából kiadott Petőfi-émlékkönyv szerkesztője.

1926-ban, Reményi Ede születésének 100. évfordulójához közeledve, Reményi Ferenc megírta a hegedűművész életrajzát, akiről szülővárosa 1928-ban nagyszabású ünnepségsorozattal emlékezett meg, de akkor a könyv kiadására nem volt lehetőség.

A kéziratot fia, a jelenleg 90 éves Reményi Géza őrizte mostanáig. Neki köszönhető, hogy a 2008-as év küszöbén, Reményi Ede születésének 180. évfordulójához közeledve, a Petőfi-szobor fennállásának 125. évfordulóján, folytatásokban adhatjuk közre ezt az érdekes zenei dokumentumot, és azt lapunk olvasói ismerhetik meg elsőként.

Rakos Miklós

Reményi Ede nem hiába volt zenész; már életének folyásában is uralkodó elem a ritmus. Csaknem szabályosan váltakozó ritmikus mozgás volt az élete egy középpont irányába s attól el. E súlyos középpont, mely őt vonzotta és taszította, az ő magyar hazája volt. A körülmények és a saját egyénisége megkövetelték, hogy időnként eltávolozzék e centrumból, majd meg hogy visszatérjen oda. Eszerint életét hét egymást követő centrifugális és centripetális fázisra lehet osztani, melyek az alábbi életrajz fejezeteinek tartalmát adják. E szembeötlő ritmikának okát abban találjuk, hogy Reményi egy személyben rajongó hazafi, és született, szenvedélyes művész volt. Lángo-

ló hazafiúi érzése mindig visszahozza őt az idegenből, viszont művészi kvalitásai itthon, a hazának szűk határai közt, hosszabb időn át nem érvényesülhetnek állandó intenzitással. Ezért bizonyos idő múlva kényszerül ki-kivándorolni: „művész hazája széles e világ”. A kivándorlás a szabadságharc leverése után fizikai kényszer volt.

Amint már a fejezetek felírásaiból is látható, a fázisok vagy életszakaszok időtartama felette különböző. Hogy a fejezetek szövegterjedelme is felette különböző, ennek oka nem csak az illető időtartamban rejlik, hanem az anyag különböző bőségében is. Legtöbb anyag áll rendelkezésre az 1860-76-ig terjedő időszak (IV. fejezet)

számára, mely a művész életének dereka, és amelyben mint hazafi és mint művész a legnagyobb ünnepeltetésben részesült. Meglehetősen nagy anyagot tudtam szerezni az utolsó időszakból is (1891–98, VII. fejezet), mikor végleg kivándorolt az Egyesült Államokba, hogy ottan hegedűjével állt alatt, a lelkesült hallgató tömeg frenetikus tapsai közt nyughatatlan művészetét váratlanul befejezze, kedves Stradivarius hegedűjét még egyszer magához ölelve – ottan messze hazájától, a Csendes-óceán partján, San Franciscóban.

Úgy halt meg, mint költőideálja, Petőfi óhajította halhatatlan jóskölteményében, az „Egy gondolat bánt engemet”-ben.

Nem ágyban párnák közt halt meg, nem lassan hervadott el, mint a virág, és nem fogyott el, mint gyertyaszál, mely magányos szobában áll. Nem: a harc mezején, a művészi küzdés színterén lehelte ki – szívében villám futván keresztül – folyvást lobogó lelkét.

Mintha érezte volna, hogy végzete hasonlóságharcban; egyik első ténye volt, midőn 1860-ban a számkivetésből hazatért, hogy a Petőfi-szobor eszméjét megpendítse, és a szoboralap nagyobb részét hegedűjével összeszerezze. És az a könny, mely a szemében megcsillant, mikor 1891-ben utoljára látogatván meg hazáját, az időközben elkészült és büszkén emelkedő szobrot megkoszorúzta, talán saját végzetének előérzete volt.

Ezen életrajznak anyagát főleg azon iratcsomóból vettem, melyben atyám, Reményi Antal, hírneves öccsének emlékeit (levelek, újságközlemények, műsorok, fényképek stb.) gondosan összegyűjtötte. Ezeket kiegészítik saját emlékezéseim, valamint rokonok közlései. Gyermekkoromból, mikor művész-nagybátyám 1876-ig Magyarországon élt, kevés saját emlékem maradt meg. De később tengerésztszéként szerte hajóztam a világon, s több helyütt – így Mauritius szigetén, Calcuttában, Batáviában és Sydneyben – találkoztam oly személyekkel, akik még élénken emlékeztek nagybátyámra az 1884–1890 közti időből, mikor ő nagy földközi utazását végezte. 1891-ben pedig éppen hosszú szabadságon voltam Budapesten, mikor ő utoljára jött haza Magyarországra. Felhasználtam továbbá a következő műveket:

1. Liszt Ferenc levelei báró August An-talhoz 1846-78, kiadta Csapó Vilmos.
2. Briefe an Franz Liszt, kiadta La Mara.
3. Glasenapp életrajza Wagner Richard-ról.
4. Richard Wagner önéletrajza: Mein Leben.
5. Haraszti: „Wagner Richárd és Magyarország”.
6. Id. Ábrányi Kornél: „Életemből és emlékeimből” (1897. Franklin Társulat).
7. Zenészeti Lapok I. II. III. IV. és VII. évfolyama 1860–64, 1866–67.)
8. Kelly és Upton: „Edouard Reményi: Musician, Litterateur and Man (Chicago 1906).

A tulajdonképpeni életrajzhoz egy terjedelmes tanulmányt csatoltam „Reményi Ede jellemzése, mint művész és ember”

címmel. Végül pedig megkíséreltem Reményi zenei szerzeményeinek egy lehetőleg teljes jegyzékét összeállítani.

I. Fejezet – IFJUSÁGA. MŰVÉSZI KIKÉPZÉSE. ELSŐ SZEREPLÉSEI ITTHON ÉS KÜLFÖLDÖN. (1828–48)

Nagyatyám, Hoffmann Henrik, úgy tudom, aranyműves volt Miskolcon. Bizonyára ambiciózus ember volt és kulturális hajlammal bírt, mert szerény polgári állása és jövedelme dacára nagyszámú gyermekeit mind iskoláztatta, sőt fiai közül egyiket sem szánta iparosságra, hanem valamennyit intellektuális pályákra. Négy fia: Antal (atyám), Ede, Károly és József, és ugyanannyi leánya: Róza, Katalin, Fanny, Mária volt. Két fia: Antal és Károly ügyvéd lett, József pedig, Károly ikertestvére, római katolikus pap.

Ede, ki 1828. jan. 17-én Miskolcon született, Egerben, hová a család már Ede zsenge korában átköltözött, 1838-tól kezdve a ciszterciák gimnáziumába járt, és tanulmányaiban kitűnt. Csakhamar feltűnt zenei tehetsége is, midőn Bartman József az alig 8 éves fiút a hegedűjátékban kezdte oktatni. Így aztán 15 éves korában a művészi pályára szánták. Akkoriban az egri érsek Pyrker János László volt, egy nagyműveltségű, költői tehetségű (mint német nyelvű költő több tragédiát, eposzt s egyebeket írt) és kiválóan játékos főpap, ki a művészeteket és tudományokat buzgón pártolta. Az érsek saját szalonjában is többször hallván játszani a gyermek hegedűst, pártfogásával lehetővé tette, hogy 1842-ben a bécsi Conservatoriumba jusson. Pesten akkor még nem volt magasabb színvonalú zenepedagógiai intézet. Bécsben a jóhírű Böhm József tanítása alá került, ki ugyanakkor Joachim Józsefet, Laubot és id. Hellmesberger Józsefet is kiképezte.

A szünidők alatt Reményi minden évben az egri Lyceum nagy szalonjában rendezett hangversenyen mutatta be haladott játékát. A Conservatorium bevégezése után (1845) pedig előbb Győrött majd Pesten lépett fel 1846-ban, még pedig Petrichevich Horváth Lázár (maga is zenész, és a „Honderű” kiadója) szalonjában, a „Gyűlde” politikai klubban, és a Nemzeti Színházban mutatkozott be oly sikerrel, hogy 1847-ben gróf Széchenyi István ajánlatával Párizsba utazhatott. Itt különösen a monarchia akkori nagykövete, gr.

Apponyi Antal estélyén a hallgatóságot, többek közt az öreg özv. Grassalkovich hercegnőt is, játékaival egészen elragadta.

II. fejezet – SZEREPE A SZABADSÁGHARCBA (1848–49)

A következő év (1848) tavaszán a huszadik életévében lévő ifjút már Londonban találjuk, mint „Her Majesty’s Theater” zenekarának szerződöttségű első hegedűsét. Ekkor vetette meg azon kiváló értékelésnek és rokonszenvnek az alapját, amelyben őt az angol közönség életpályáján mindvégig részesítette. Azonban kiütött a magyar szabadságharc, s a lelkes magyar ifjú azonnal hazasietett, hogy előbb fegyverrel a kezében, majd hegedűjének lelkesítő játékával a haza szent ügyét szolgálja. Előbb Klapkának a hadtestébe állt be közhonvédnek, de vele volt hegedűje is. Midőn ezt a fiatal vezér meghallotta, azt mondta: „Kár volna, ha ezt a hegedűt átjárná a golyó” és Reményit kivette a frontszolgálatból, és megtette tábori hegedűsének. A tavaszi diadalmak vége felé Klapka egyszer azt mondta Görgey Artúrnak: „Este az »Angol királynő«-ben bemutatom neked az én fiatal zenészetet.” A fővezérnek pedig úgy megtetszett Reményi játéka, hogy azt mondta tábornoktársának: „No, én ezt a fiút most már elviszem tőled.” És el is vitte. Azontúl a kemény vezér, kit emberföltöti feladattal bízott meg a sors – előbb az osztrák, majd az orosz túlerő ellen küzdvén, hogy megmentse kis magyar seregét – kimerítő, folytonos aggodalommal és fejtöréssel járó munka után gyakran órákig hallgatta tábori hegedűsének felvillanyozó játékát, új erőt merítve belőle további, akkor már szörnyű súlyos munkájához. Reményi hegedűjátékával ébren tartotta a lelkes hangulatot a táborban is. Görgey többre becsülte hegedűjét, mint kardját, s szeretete volna hegedűsét a veszélytől megóvni. De a fiatal hegedűsnek mégis sikerült a vezér tilalmát megszegve, kilopózni a harctérre.

Atyám beszélte, ki szintén végigküzdötte – közhonvédből századosig emelkedvén – a szabadságharcot, hogy több évi elválás után egy ütközet folyamán látta viszont öccsét, amint Görgey törzskarával elvágatott mellette. A két fivér meglepetten és megindultan köszöntötte egymást a harc mezején. Görgey törzskarában Edének része volt dicső kezdetű, de szomorú végű nemzeti harcunknak minden változatos

mozzanatában. A harci zörej, ágyúörgés képezte játékához a zenekari kíséretet. Ezen impressziók indították őt valószínűleg arra, hogy később, 1860-ban, midőn hazatért, a Rákóczi-indulót oly harcias tűzzel tudta játszani, hogy evvel lázba ejtette hallgatóit. Nemzeti indulónkat átalakította egy valóságos harcias rapszódivá, melyben ott dübörgött a szabadságharc minden küzdelme. Általában az a lelkes hazafiság, nemzeti tűz, mely a 60-as években, midőn ismét itthon volt, nemcsak játékát, hanem egész nyilvános ténykedését jellemezte, bizonyára a szabadságharc eltörölhetetlen emlékeiből sarjadzott.

E lángoló hazafias érzést megőrizte élte végéig. Írott emlék, mely az 1848–49. év epizódjait megörökítené, csak kevés maradt fenn. Ilyen Szász Károly későbbi református püspöknek és költőnek ifjúkori naplórészlete, melyet 1849. máj. 17-én Debrecenben jegyzett be, midőn a kormány oda költözött. (Reprodukálva a Budapesti Hírlap 1911. jan. 4-iki számában.) Leírja, hogy előtte való estén Kazinczy Gábornál volt estély, és ott Reményi, a hegedűvirtuóz néhány darabot gyönyörű szépen játszott. Legszebb volt egy mélabús Ave Maria s egy eredeti patogó. Egyszer csak Reményi odaszól egy embernek: „Ugyan mutassátok meg nekem Szász Károlyt; a tegnap esti lapban verset írt rám, szeretném ismerni.” A szerény fiatal Szász nem akart mindjárt előlépni, de később, midőn Reményi az utolsó darabot, mire kényszerítették, eljátszotta, mégis alkalmat vett magának, és megnevezte magát. Egyben előadta szándékát, hogy mivel Reményinek jövő hangversenyére nincs felolvasója, majd ő fog felolvasni. Éppen tegnap írt meg félig-meddig e végre egy verset, egy ábrándot a Rákóczi fölött. Reményi letette kezéből a hegedűt az ágyra, nagy örömmel megfogá Szász kezét s felkiáltott: „Hát Ön Szász Károly? Isten áldja meg, jöjjön, hadd öleljem, csókoljam meg” S úgy tőn, amiként beszéle. Alig tudott betelni örömevel, előre vonta s a többi közt így szólt: „Jöjjön, jöjjön Gábor bácsi, nézze, az én költőm szónokolni fog a hangversenyen. Ugyebár derék?” Másnap Szász hosszabb ideig Reményi lakásán időzött, ki sokat és elragadóan hegedült.

A nemzeti harc emlékei még 40 év múltán is frissek voltak, és Reményi azonnal honvédnek érezte és tekintette magát, ha régi előljárójával, Klapka tábornokkal találkozott. Így történt ez 1890 karácsony

előestéjén, midőn Reményi 12 évi távollét után visszatért családjához Párizsba. Ezen epizódról Salamon Ödön két hangulatos tárcát írt a „Budapest” 1891. jan. 3-iki, és az „Egyetértés” 1891. jan. 2-iki számába. Salamon Reményi meghívására volt jelen a családi körben oly hosszú idő után együtt töltött estén. Reményi sokat mesélt úti élményeiről és referált egy aznap tett hosszú sétájáról Párizsban: „Ma egész Párizst begyalogoltam. Amint a Place Pereire értem, csaknem beleütköztem egy kissé nehezen járó, feltűnően egyenes tartású öreg úrba. Megnéztük egymást – egy pillanat – és egymás nyakába borultunk. Az öreg úr Klapka tábornok volt. Szent Isten, hogy megöregedett, mióta utoljára láttam! Annak pedig 15 éve. Sok mondanivalónk volt, de semmit sem tudtunk mondani. Végül kisiült, hogy közel lakik hozzám. Meghívott magához, fel fogom keresni.” Karácsony másodünnepén Reményivel, előbb régi barátját a Bácskából, Latinovics Leót, majd Klapkát kerestük fel. A vitéz tábornok otthonában, házi sapkában, magyar tajtékipával hatalmas füstöket eregetve fogadta régi katonáját. Reményi Ede oly katonás alázattal beszélt vele, mintha ő most is újonc, házi gazdája pedig előljáró generális volna. Annyi mondanivalójuk volt, különösen a művésznak, ki most tért vissza egy 12 évi világkörüli útról, és még nagy útnak néz elébe, mert egy rövid látogatás után Amerikában készül letelepedni, családotul. Végre a szabadságharc egyes epizódjaira tért át a két nagy bajtárs. „Emlékszik-e még öregem (így szólítá meg a tábornok egykori újoncát) a cibakházi csatára, amikor maga a Tisza hátán hegedült nekünk, és lelkesített bennünket, közelünkben pedig ágyúk bömböltek?” „Jól emlékszem, tábornok uram”, felelé Reményi, „akkor mindketten muzsikáltunk, Ön ágyúval, én a hegedűvel. És mindkettőtől megfutott az ellenség.” A két férfiú arca megifjodni látszott. Végre búcsúztak – csókkal és öleléssel. Vajon mikor látják egymást viszont?

De térjünk vissza 1849-re. – A magyar honvédseregnek minden oldalról körülzárt maradványa Világosnál letette a fegyvert. Szabadság helyett szolgaság, függetlenség helyett kegyetlen elnyomás. A harcosok közül sokan nem tudtak beletörődni a szomorú végzetbe. Rab házában nem akartak élni, inkább elhagytak mindent, és mentek valamely szabad, vendégszerető, idegen országba, új életet

kezdeni és megvárni, míg majd valaha megint megvirrad a sötét éj után, mely Magyarországra borult. Reményi is az emigránsok nagyszámú csapatához szegődött. Ott hagyta hazáját, szüleit, testvéreit. Őneki talán könnyebben esett a nagy elhatározás, hiszen magával vihette hegedűjét, és istenadta, fejlődésben lévő tehetségét. Tudta, hogy ha el is bukott szűkebb hazája, a művész nagy hazája, széles e világ, nyílt pálya előtte. Ebben a harcban nem fog elbukni, hódítani, hírt és dicsőséget fog ő ottan szerezni.

III. fejezet – HAMBURGON ÁT AMERIKÁBA. VISSZA EURÓPÁBA. ISMERETSÉGE HUGO VICTORRAL. LISZT TANITVÁNYA LESZ WEIMARBAN. MEGISMERKEDIK WAGNER RICHÁRDDAL BÁSELBAN. AZ ANGOL KIRÁLYNŐ MAGÁNHEGEDŰSE LESZ. (1849–60)

Hamburg (1849) volt az első város, ahol Reményi a száműzött magyarok felsegélyezésére, nagy felkarolás mellett, hangversenyeket adott. Egy gazdag, előkelő polgár annyira megszerette a fiatal művészt, hogy örökbe kívánta fogadni, de ő honfitársaival ment tovább – úgy, mint atyám is, de más útvonalon – Amerika felé, az Egyesült Államokba. A hajón, melyen átkeltek, szintén többször játszott nyilvánosan; szép összegeket szerzett eképp az emigránsok részére. New Yorkba (1850) érve, ott művészetének gyakorlásával tartotta fenn magát. Első hangversenyét a Niblo Garden nevű helyiségben adta 1850. jan. 19-én, többed magával s a zenekar közreműködésével, melyet Eisfeld vezetett. A hirdetés (plakát) így szólt:

EDOUARD REMÉNYI

Violinist, late from Hungary, begs to announce to the lovers of music, that his Grand Vocal and Instrumental Concert will take place at Niblo's Saloon Saturday evening January 19, 1850, on which occasion he will be assisted by the following artists:

Madame Stephani

A native Hungarian

(her first appearance)

Mr. Wm. Scharfenberg

Mr. H. C. Timm

And an efficient orchestra under the direction of

Mr. Th. Eisfeld.

PROGRAMME

Part I

1. Overture to „Othello” – Rossini.
Orchestra.
2. Concerto for the violin – Vieuxtemps.
M. Reményi.
3. Aria from „Il Flauto Magico” – Mozart.
Mme. Stephani.
4. Capriccio for the piano – Mendelssohn.
Mr. Scharfenberg
5. Concerto for the violin – Moliqne.
M. Reményi

Part II

6. Overture to „Felsenmühle” – Reisinger.
Orchestra
7. Aria from „Pré aux Clercs” With
obligato accompaniment of violin –
Hérolde.
Mme. Stephani and M. Reményi
8. Duo for violin and piano, on motifs
from „Sonnambula” – De Beriot.
Mr. Timm and M. Reményi
9. Aria –
10. Hungarian Native Melodies –
M. Reményi (arranged by himself).

A hirdetés és a műsor mutatja, hogy ki-domborította magyar voltát, ami akkor jó reklám is volt, a szabadságszerető amerikaiak igen rokonszenvezvén az emigrált magyarokkal. Reményi 28 évvel később (1878), midőn másodszor lépett az Egyesült Államok földjére, így nyilatkozott eme legelső hangversenyére vonatkozólag: „Minket (száműzötteket) New Yorkban igen melegen s nagy előzékenységgel fogadtak. Pénzem nem volt, s néhány könyörületos városi úriember vetette fel az eszmét, hogy adjak egy hangversenyt, hogy zenei kiképzésem végett megfelelő összeghez jussak. Úgy vélték, hogy a természet oly tehetséggel áldott meg, mely kifejlésztésre érdemes.”

Amerikában akkor a zene művelése még gyermekkorában volt, tehát ott Reményi nem tökéletesíthette volna magát, aminek szükségét pedig nagyon érezte. Ezért alig félévi időzés után visszatért Európába. Elsőben Párizsba ment (1850), Európa eme szellemi gócpontjába, hol már első időzésekor (1847) szerzett ismerősöket. Kereste és meg is találta a csatlakozást a francia vezérlő írókkal és művészekkel. Így ismerkedett meg a már akkor hírneves Hugó Viktorral, akivel, némely életrajzi adat szerint, egy ideig egy tető alatt lakott. Hugót azonban az 1851. dec. 2-iki államszűz (Louis Napoleon, később III. Napóleon császár) szerzői politikai magatartá-

sa miatt száműzték. Hugó családjával előbb az angol fennhatóság alatt álló Jersey szigetén telepedett le, majd a szomszéd Guernesey szigetén lakott, végül pedig Bruxellesben, s csak 1870-ben, a császárság bukása után tért vissza Párizsba. Hugó egyénisége nagy vonzerőt gyakorolt a szintén száműzött magyarokra, kik közül sokan, élükön az örökifjú és finom világgíval, Teleki Sándor gróffal, a szabadságharc egykori vitéz és daliás ezredesével, sokan keresték fel a száműzött nagy költőt. Egész kis magyar kolónia keletkezett Jersey szigetén és a magyar emigránsok mint bolygók a tündöklő napot, rajongták körül Hugót. Ezen időnek sok emlékét örököltette meg Hugó felesége, nővéréhez írt leveleiben, továbbá a később hazatért Teleki Sándor gróf tárcáiban, és Rónay Jácint naplójában.

Reményi, úgy látszik később, 1853 után járt itt Jersey szigetén, és lakott Telekinél, mert fel van említve, hogy őt Liszt ajánlotta Telekihez, mint jeles hegedűművészt. Teleki vezette be a jersey-i társaságba Mlle Allixot is, egy francia menekült húgát, ki mint Del Sartónak egyik jeles tanítványa, szépen énekelt.

Reményi maga ajánlkozott, hogy közre fog működni Allix kisasszony hangversenyén, amit kész örömmel fogadtak. A közönség színültig megtöltötte a termet, s tetszéssel fogadta Allix kisasszony bravúros énekét. Ami Reményit illeti, írja Mme Hugó, ő annyira elragadta játékaival a higgadt angolokat is, hogy a tapsnak nem akart vége szakadni. E debüt-jének diadala fölbátorította Reményit arra, hogy külön hangversenyt hirdessen, melyen még nagyobb közönség vett részt, mint az előbbin, és Reményinek meg kellett teldania hangversenyeinek sorozatát.

A magyar menekültek sokszor voltak szívesen látott vendégek Hugóék asztalánál is, mely alkalommal a nagy költő múltjából beszélt el érdekes epizódokat. Hugó nagy zenekedvelő volt és romantikus, igen szerette Reményi tüzes és teljesen egyéni játékát is. Jellemzi Hugó finom érzékét az igazi zenei érték iránt, hogy Mendelssohn zenéjét nem szerette, annál többre becsülte a többi romantikus zeneköltőket, Schumann, Schubertet és Chopint. Reményi egyszer, hogy meggyőződjék, vajon ismeri-e Hugó tényleg Mendelssohn zenéjét, s nem pusztá szóbeszéd-e aversiója a Mendelssohn-darabok iránt, játszott neki néhány kevésbé ismert Mendelssohn-darabot, Schumann szerzeményeinek adván ki

ezeket. Hugó figyelmesen hallgatta meg a darabokat, de ezután olympuszi fejét megvakarva, így szólt: „Voilà que Schumann baisse! (Íme a hanyatlás Schumannál!) Ezek a művek semmiképp nincsenek Schumann többi compositióival egy magaslaton, melyeket ismerek”. Világosan megérezte tehát, hogy hiányzik a darabokból Schumann vénája.

Egy más alkalommal arról volt szó, hogy kiváló emberek fiai ritkán öröklék apjuk géniusát.

Hugónak két fia volt, az idősebbik Francois – kinek becéző neve Totó volt – és Charles. Előbbivel Teleki benső barátságot kötött s gyakran rándultak ki együtt, míg Charles, aki rusztikusabb modort öltött magára a számkivetésben, és az akkor divatba jött fényképezéssel szeretett foglalkozni, kevésbé vonzotta a finom lelkű magyar grófot. Fenti eszmecsere közben szó került arra is, hogy vajon Hugó fia – valószínűleg idősebb fia – örökölte-e apja írói tehetségét, vagy talán más művészet terén nyilatkozik-e tehetsége. Hugo akkor így kiáltott fel: „Mon fils – une fée a assisté á sa naissance et lui a prodigué tous les dons – sauf le don de s’ en servir.” (A fiamat születésekor egy tündér minden tehetséggel megáldotta, kivéve azzal, hogy azt hogyan tudja hasznosítani.). Reményi élte végéig büszke önérettel emlékezett meg a Hugó Viktor környezetében töltött időkre.

ISMÉT HAMBURGBAN (1852–53). BRAHMS FEL- FEDEZÉSE. BRAHMSSZAL HANNOVEREN ÁT WEIMÁRBA, LISZTHEZ

1852 végén Reményit Hamburgban találjuk, hova valószínűleg azért fordult, mert tudta, hogy mily jó emléket hagyott ott hátra 1849 végén. A következő epizódus nagy hatással volt művészi egyéniségének kifejlődésére, irányítására, mert Brahmszal, Liszttel és Wagner Richarddal hozta őt közeli viszonyba. Ezért teljtartalmúlag idézem vissza emlékezetét azon időszak bevezető részére, ahogy azt a New York Herald 1879. jan. 18-iki száma közölte később egy interview-ban. Ezen interview-hoz mellékelve volt Reményi Brahmsnak egy 1853-ban készült együttes daguerrotyppe; ez Reményit ülve, s a néhány évvel még fiatalabb Brahmsot állva ábrázolja, amint Reményi mellett állva, bal kezét társa vállán nyugtatja

(ez a fénykép akkor Reményi birtokában volt).

„1852 vége felé Hamburgban időztem s a város anfant gatéja (elkényeztetett gyermeke) voltam. Alig volt koncert vagy estély, hol közre nem kellett volna működnöm. E rokonszenvet bizonyára jórészt azon körülménynek köszönhettem, hogy magyar száműzött voltam. 1853. január havában Hamburg egyik előkelő kereskedője, Helmrich úr zeneestélyt adott, melyen fel kellett volna lépnem. Rendes zongorakísérőm azonban aznap megbetegedett. Elmentem tehát Böhm Ágoston zeneműkereskedőhöz, s megkértem, hogy tudna-e egy helyettes pianistát megnevezni. Ő a fiatal Brahms Jánost ajánlotta mint talán megfelelőt, hozzátevén, hogy Brahms igen érdemes fiatal ember, jó zenész és szegény sorsú hozzátartozóinak fenntartásához zongoratanítással járul hozzá. Reményi kérésére Böhm elküldte hozzá Brahmsot, ki d.u. 5 tájt kereste fel Reményit hoteljében. Mikor bemutatkozott, hozzá tette, hogy igen szerencsés lenne, ha mind kísérő megfelelné. Alig kezdtek próbálni, midőn Reményi nemcsak azt állapította meg, hogy Brahms sokkal jobb pianista mint eddigi kísérője, hanem megsejtette benne a teremő gényuszt. Megtudta tőle, hogy már vannak saját szerzeményei, és Brahms a próba után eljátszotta egyik saját szonátáját. Reményi el volt ragadtatva s feltette magában, hogy Brahms lángeszét mindenki előtt dicsérni fogja. Akkor reggeli 4 óráig zenéltek együtt, Reményi teljesen megfelledekezvén a zeneestélyről. Meg is haragudtak ezért Helmrichék, amint hogy még sok kellemetlensége volt Hamburgban, mert mindenütt magasztalta a még ismeretlen Brahmsot, akinek kiváló elhivatottságát sem atyja – pedig zenész volt maga is (zenekari nagybőgős) – sem zenetanára, Marxen nem ismerték el, csak édesanyja sejtette meg. Ekkép Reményi úgyszólván nevetség tárgya lett, és a társaság visszavonult tőle.

Reményi ekkoron elhatározta, hogy Weimárba megy Liszthez, és Brahmsot magával viszi. 1853 tavaszán útnak indultak. Utipénzüik azonban nem volt. Hogy ezt megszerezzék, meg-megálltak egész kis városkákban sőt falukban is, és játszottak. A műsorokat maguk írták és osztogatták. Szerény keresetüikkel eljutottak Hannoverbe. Reményi egyenesen Joachimhoz ment, kivel együtt tanult a wieni Conservatoriumban, s aki akkor már a hannoveri királynak, ki vak volt és a zenét rendkívül

szerette, hangversenymestere volt. Reményi bevallotta, hogy fogytán van a pénze, és egy szerény korcsmában visszahagyott egy zenei lángeszt, kinek neve Johannes Brahms. Joachim megígérte, hogy ajánlani fogja mindkettőjüket a királynak, s ha ez megengedi, hogy előtte játszanak, talán kapnak annyi pénzt, hogy tovább utazhatnak. Így is történt. Este az udvarnál játszottak. A hangverseny folyamán a király felhívta Brahmsot, hogy adjon elő valamit saját szerzeményeiből. Mikor Brahms végzett, a király visszavonult Reményivel egy ablakfülkébe s ezt mondta: „Kedves Reményi, én azt hiszem, hogy entusiasmusa túlságosan elragadta önt. Az ön zenei gényusának egyáltalán nincs gényusza”.

Amikor 20 évvel később (1874) Reményi Párizsban, a Salle Herzben fellépett, a jelenlévő hannoveri király beismerte, hogy Reményi ítélte meg helyesen annak idején Brahmsot. Brahms ugyanis akkor már híres zeneszerző volt.

WEIMARBAN (1853–54)

Hannoverből Weimarba vonultak, ahol Liszt akkor élt. Liszt, mint ismeretes, diadalmas virtuózi pályáját annak tetőpontján egyszerre s váratlanul félbeszakította, és mint „nagyhercegi udvari karmester rendkívüli szolgálatban”, 1847 november havában visszavonult a csendes Weimarba, hogy ezentúl ott működjék több mint egy évtizedig (1861-ig) mint dirigens, oktató és zeneköltő. Ide követte őt néhány hónap múlva Sayn Wittgenstein Karolina hercegnő, leánynevén Iwanowska. Kiváló intelligenciájú s a zenéért rajongó nő, egy lengyel nemes leánya volt, s már 17 éves korában (1836) férjhez ment az orosz hadseregben mint százados szolgáló Wittgenstein Miklós herceghez. A házasság nem volt boldog. A hercegné Liszttel 1847-ben ismerkedett meg, midőn utóbbi Odessában hangversenyezett. Tíz éves leánykájával, Mária hercegnővel, 1848 április havában elhagyta férjét és Oroszországot. Miután Liszttel még Lichnowsky Félix herceg Gratzi kastélyában találkozott, ő is Weimarban telepedett le, ahol a nagyhercegné Altenburg nevű kastélyában lakott. Ugyane kastély egyik oldalszárnyát rendezték be később Liszt számára lakosztályként.

Ettől kezdve Európa zenetörténetében egy új fejezet kezdődött, a zeneköltészetnek és zeneművelésnek egy példáját ríktó fénykora. Weimar már egyszer, Goethe

korában kultúrközpont volt, amikor Goethe köré – a szépművészetet maecenásilag pártoló Károly Ágoston nagyherceg aegise alatt – oly fényes csillagok sorakoztak, mint Schiller, Herder és Wieland. Most Liszt által ismét szellemi gócpont lett Weimar, a zenei kultúra szent helye. Ide zárandokolt minden új zenei tehetség, mely Liszt gényusának lángjától akart megihletődni, új utakon haladni az örök-szép felé. Liszt új utat nyitott előttük, merész röptével magával ragadva őket a klasszikus zene sablonjait elhagyó romantikus zeneköltészet birodalmába. Az abszolút zene után, melynek a zene csak öncél és amely csak a zenei szépséget s annak formáit uralja, következett az a zenei irány, melyet már a nagy úttörő, Beethoven vezetett be. E zene gondolatbeli és érzéssbeli elképzeléseket fejez ki hangokban, teljes szabadsággal idomítva hozzá a formát a kifejezendő eszméhez. Ez a „programzene” Liszt zeneköltészetében legfőképp „symphonikus költemény”-eiben nyilatkozott meg. Tudjuk, hogy Wagner Richárd volt emez új zenei iránynak egyik legpregnansabb zászlóvivője, bár e merész reformátor, ki az egész 19. század zenéjére rányomta egyéni bélyegét, csak melleleg művelte a tulajdonképeni programzenét (Faust-nyitány stb.). Teljes erejével a zenes dráma kiképzésére vetette magát. Liszt korán felismerte Wagner tehetségét és azonnal lelkes híve, pártfogója és barátja lett. Ő volt az, aki Wagnert egész haláláig önzetlenül támogatta és Wagner is beismerte, hogy Liszt, és Lisztnék kongeniális Cosima leánya nélkül, ki később neje lett, valamint II. Lajos bajor király rajongó segélye nélkül, célját sohasem érte volna el. Liszt volt az, aki pl. Wagner svájci számki- vetése idején legelőször hozta színre a „Lohengrin”-t, még pedig Weimarban, 1850-ben.

De Liszt minden más törekvő fiatal zenei tehetséget, akár a produktív akár a reprodukív zeneművészet terén, egyenlő önzetlenséggel és jóakarattal támogatott és irányított. A tanítványok egész serege vette őt körül, hogy az ő mesteri vezetése alatt képessé ki magukat. Liszt tanítványa lenni, ez nagy kitüntetés számba ment akkor. Az új vizeken járók, az antifiliszterek egy csoportja Liszt vezetése alatt magát tréfásan „Murl”-oknak (szóképzés a „Moor” szóból) nevezte; ezekhez tartoztak Cornelius, Raff, Klindworth és mások. A Liszt-követők zászlójukra Beethovennek egy mondását írták jelígenek: „Szabadság, haladás, ez a

művészetnek is ép úgy célja mint az egész nagy teremtésnek is”.

Nem csoda, hogy Reményit is vonzotta Liszt géniusza Weimárba. Fiatal volt ő is és törekvő, érezte tehetségét, és ha tisztelte, szerette és értette is a klasszikusokat, egyénisége mégis a romantikusok felé hajlott, akik önmagukat, vagy valamely eszmét fejeztek ki a zene eszközeivel. Gondolhatta és remélhette azt is, hogy őt Liszt mint honfitársát is szívesen fogja fogadni. Hogy Liszt elsősorban pianista, Reményi pedig hegedűs volt, ez akadályt nem képezett. Reményi egészen biztosan tudta, hogy ami a zenei felfogást, előadást illeti, Liszttől igen sokat fog tanulhatni.

A két fiatal művész Hannoverből Weimárba ment. Ott Reményi felkereste Lisztet, kinek kedves, joviális modora elűzte az elfogódottságot, mellyel Reményi a világhírű zene-hérosz elé lépett. Reményi őszintén előadta, hogy szeretne Liszt tanítványa lenni, mibe Liszt azonnal beleegyezett, örülvén, hogy honfitársat taníthat. Hozzátette, hogy már hallott Reményiről s tudakozódott múltja iránt. Hallván, hogy Reményinek nincs pénze, felszólította, szálljon meg nála. Reményi erre megemlítette, hogy nincs egyedül, hanem vele jött a fiatal Brahms, egy új nagy tehetség, kit Hamburgban fedezett fel. Liszt erre azt felelte, hogy hát akkor lakjék társával együtt nála. Reményi örömpesze vitte a hírt Brahmsnak, s másnap reggel mindketten bevonultak az Altenburgba, Liszt lakosztályába.

Liszt felszólította Brahmsot, játszék valamit saját szerzeményeiből. De Brahms nagyon elfogult volt és vonakodott játszani. Erre Liszt maga ült a zongorához, és első látásra eljátszotta Brahms egyik művét a kéziratból. A játék után Liszt fel és alá járt a szobában, s csak annyit mondott végül: „Jó, jó, majd meglátjuk.” Azután tanítványok léptek be és megkezdődött az oktatás. Miközben Liszt maga játszott tanítványainak, Brahms egyszer csak elaludt ültő helyében. Mindenki megbotráncozott ezen: Liszt játéka alatt elaludni! Mikor távoztak, Reményi kérdőre vonta társát. Brahms egyedüli mentsége az volt, hogy annyira elnyomta a fáradtság, hogy nem tudott ellenállni. (E jeleneten jelen volt Lisztnek egy amerikai tanítványa, később pianista és zenetanár, ki 1879-ben szintén New Yorkban lévén, emlékezett az esetre és igazolta Reményi előadását.)

Reményi belátván, hogy Brahms helyezte e kellemetlen incidens folytán Liszt kör-

nyezetében tarthatatlan lett, viszont neki magának, mint elfogadott Liszt-tanítványnak ott kellett maradnia, ezért egy hét múlva azt a tanácsot adta Brahmsnak, hogy menjen vissza ajánló levelével Hannoverbe Joachimhoz, kit levelében felkért, hogy küldje Brahmsot Düsseldorfba Schumannhoz, megfelelő ajánlattal. Brahms el is utazott és soha többé életjelt magáról nem adott. Ez 1853. júliusának első felében történhetett (Reményinek ezen időben Liszthez írt levelének egyik utóiratában felemlíti: „Brahms est parti pour Göttingen.”)

Egy idő múlva Liszt egyszer ebéd közben, amikor szokása szerint a beérkező postát bontotta fel, hirtelen e szavakkal fordult Reményihez: „Úgy látszik, Önnek igaza volt, ami Brahmsot illeti. Itt van a „Leipziger Neue Zeitschrift für Musik” legújabb száma egy cikkel Schumann tollából „Neue Bahnen” címmel, melyben azt írja Brahmsról, hogy „egy új zenei Messias érkezett meg:” Reményi ezt hallván, könnyekre fakadt az örömtől. Liszt gondolatokba mélyedt, és nem szólt egyebet.

Brahms maga azonban egy sorral sem tudatta eddigi társával – ki őt, mint első felismerte, és az ismeretlenségből kiragadta – sorsának jóra fordulását, mintha nem az ő útján jutott volna el Liszthez, onnan Joachimon át Schumannhoz, ki őt a nyilvánosság elé hozta, és nagy tekintéllyel megalapozta hírnevét. Úgy látszik, hogy Brahms alapjában véve büszke és háládatlan volt. Nem akarta feltűnését a zenei mennybolt csillagai közt másoknak köszönni, mint öntehetségének és Schumannnak. És talán feszélyezte a Lisztnél vele megesett furcsa ízű incidens, melynek következtében nem lett Liszt tanítványa. Hogy ezen eset emléke ne kísértse többé, Reményit is vele együtt elvetette. Brahms életrajzaiban nincs is említés sehol a Reményivel való kapcsolatáról; a Révai Nagy Lexikona képezi az egyetlen kivételt. Reményi a későbbi időkben kétszer is találkozott Brahms-szal, ki azonban egyáltalán nem látszott emlékezni a múltira, miért is Reményi nem tette szóvá.

Itt megemlítendő, hogy még egy körülmény vetett némi árnyékot Reményinek Brahmsra vonatkozó későbbi emlékeire. Hamburgtól Weimárig terjedő hangverseny tournéjukon Reményi esténként időtöltés végett magyar dalokat szokott komponálni. Néhányat bemutatott Brahmsnak, de elhallgatta, hogy saját szerzeményei, hanem népdaloknak adta ki őket s igen örült, ha tetszettek Brahmsnak, sokat ad-

ván ítéletére. 15 évvel azután, 1868-ban Reményi Bécsben volt, s elment egy zene-műkereskedésbe megnézni a zenei újdonságokat. A kereskedő a többi közt megmutatta a Brahms féle Magyar Táncok első két füzetét, mondván, hogy e mű feltűnést keltett az egész világon. Reményi nagy érdekléssel nézte át a darabokat s azonnal megállapította mindegyik tánc eredetét. Voltak köztük újabb és régibb csárdások (Tolnai Lakodalmas csárdása, a Lujza-csárdás, Kéler Béla néhány szerzeménye, egy ismeretlen szerzőtől való népdal, melyet Reményi 1853-ban adott át Brahmsnak, stb.) és azonkívül Reményinek két saját szerzeménye. Volt a magyar táncok közt két szláv tánc és a Schubert féle Ständchennek átalakítása csárdássá. Szóval egy tánc sem eredeti szerzeménye Brahmsnak.

A Simrock féle első kiadásokon ugyan rajta áll igen apró betűkkel „gesetzt von”, és nagy betűkkel „Johannes Brahms”. De a későbbi kiadásokon már kimaradt a „gesetzt von”, ami nem történhetett meg Brahms tudta nélkül. Vagyis a későbbi kiadásokon Brahms mint szerző szerepel, ami nem felel meg a ténynek.

Reményi azonban nem tartott haragot Brahmsnak, sőt kevéssel halála előtt belekezdett egy essay írásába – W. S. B. Matthew magazinja számára – melyben teljes képet akart nyújtani hajdani összeköttetéséről Brahmsmal. De nem jutott túl a bevezetésen, mely telve van egykori művész-társá egyéniségének, művészetének magasztalásával.

Reményi már Brahms esetében megmutatta, hogy kiváló érzéssel bírt a zenei tehetség felismeréséhez. Ezt további élete folyamán is több ízben bebizonyította. Ő fedezte fel a 60-as évek elején Mányik Ernesztinát, a kiváló és sajnos oly korán elhunyt magyar operadívát, egy vidéki magyar városban. 1884-ben Melbourneban (Ausztrália) ő ismerte fel Armstrongnéban a nagyszerű hanganyagot, és buzdította, hogy képezze ki magát Európában. Armstrongnéból így lett a később hírneves Melba énekművésznő. 1879-ben pedig ő emelte ki Vogrich Miksát, amerikai fiatal honfitársát, az ismeretlenség homályából. Vogrich zongorán kísérte és később kiváló hírt aratott nemcsak zongorajátékával, de zeneszerzeményeivel is (1906-ig írt 3 operát, 1 oratóriumot, 1 misét, 10 szimfóniát, több koncertet, dalt és zongoradarabot stb.).

Liszt néha távol volt Weimártól. Egy ilyen alkalommal Reményi levélileg értesítette őt a weimári újságokról. E levél

1853-ban, valószínűleg július első felében kelt. Enthusiasztikus csodálat és odaadás a nagy mester génie-je iránt jellemzi a levelet, valamint a büszkeség, hogy egy ilyen világgraszoló lángész honfitársa. „Tisztelt Liszt úr! Compatriote admirable!” Így kezdi és: „Adieu, grand compatriote”, így fejezi be sorait. Boldog és büszke, hogy Liszttől egy sajátkezű levelet kapott, amelyet mint talismánt akar megtartani. Értesíti, hogy hegedül és további fantasztikus mazurek-eket komponál. Hírt ad Liszt édesanyjának állapotáról, ki lábtörést szenvedett, de baja már javul. Liszt né Reményit, ki őt többször felkeresi, megbízta, hogy fiának annyi üdvözlöt küldjön, amennyit csak akar: 1 000 000 000 est-ce assez? je ne veux pas qu’ on dise que je ne fais pas bien les commissions” – teszi hozzá Reményi. A társaság azóta, hogy Liszt és a hercegnő, leányával elutazott, egyszerűen feloszlott. A levél így végződik: „Que le bon Dieu vous ait en sa sainte garde, et qu’ il guide toujours votre génie pour l’ honneur et la gloire du genre humain en général et particulièrement (mais particulièrement) de notre chère patrie” (A jó Isten tartsa meg önt és zsenialitását dicsóságban, az emberiség, és különösen a mi hazánk megbecsülésében.).

Ez is bizonyítéka annak, hogy Liszt, bár nem tudott magyarul, hisz a német nyelvű nyugati határvidéken (Raiding-Doborján) született, és már zsenge korában a külföldre került, mindig magyar embernek érezte magát, különben Reményi nem így írt volna hozzá.

Reményi tehát Weimárban volt, Liszt tanítványa lett, és a főúri Altenburg lakója. Csakhamar tagja lehetett a „Murl”-társaságnak is. Erről több helyen történik bizonyító említés. Reményi Liszthez írt, következő levelét, mely Londonból 1854. aug. 8-ról van keltezve, így végzi: „Présentez mes respects á la Princesse et Princesse Marie, Miss Anderson (a kis Mária hercegnő angol nevelőnője) et toute la maison est saluée. Les Murls aussi. Nous avons ici des Murl-soirées, ou l’ on ne jone que de la littérature Murloise, toute autre chose est exclue”.

La Mara, a Liszthez intézett levelek kiadója a „Murl” kifejezéshez a következő magyarázó lábjegyzetet kapcsolja: „der Verein der „Murls” (Mohren, Teufelskerle, d. i. Antiphilister) war damals in Weimar von Liszt und seinen Schülern und Anhangen: Bülow, Cornelius, Klindworth, Reményi etc. gegründet worden.” E Murl-

egyesületen belül a tagok, úgy látszik, külön tréfás neveket és címeket viseltek. Ezt lehet pl. az egyik Murl-nak, Cornelius Peter zeneszerzőnek 1854 szept. 6-án, Bernhardshüttéből, Liszthez címzett levélből következtetni. E levél megszólítása t. i. így hangzik: „Lieber verehrter Freund (Kunstphilosoph und Padischah!)”, a befejezés pedig: „verbleibe für heute und immer meines guten und grossen Liszt Trabuco Kritiker.

Peter Cornelius (Murl Seraskier), Reményi a „Marquis de la gigriere” elnevezést viselhette, ezt lehet Liszthez írt más leveleiből következtetni. Glasenapp nagy Wagner biográfiájának „Das Leben Richard Wagner in 6 Büchern” II. kötet 2. részében (3. kiad.) a 27. oldal 1. lábjegyzetében ugyanezt írja a „Murl” kifejezésre nézve: „Eine der mehrfachen scherzhaften Bezeichnungen, welche dieser um Liszt sich gruppierende „Neu-Weimarer Verein” (Liszt követői, a fiatal újító művészek) sich beilegte, war auch der der „Murls”. Liszt war Padischah, seine Schüler und Anhänger: Bülow, Cornelius, Pruckner, auch Karl Klindworth, dem Wagner später in London begegnete, waren Murls Vgl. Liszt’s Brief an Klindworth v. 2/VII. 1854.”

Lisztnak Reményi a maga sajátos, lelkes, impulzív, akkor még bizonyára igen extravagáns művészi és emberi egyéniségeivel igen megtetszhetett. Hiszen Liszt maga is – bár az ifjúkor extravagantiáit már levetette – még telve volt tűzzel, enthusiasmmal. Tehetségét magasra értékelte, amint azt későbbi leveleiből is látjuk. Így Liszt 1854. júl. 2-án ezt írja Reményiről Klindworthnek, aki akkor Reményivel együtt Angliában hangversenyezett: „Az Ön Murl-összeköttetése és Murl-vándorlása Reményivel kitűnő intézkedése („Walten”) a sorsnak. Júl. 6-án Leicesterben adandó hangversenyük napján a weimari Murlok vacsorára lesznek hívva az Altenburgba, ahol Reményire és Klindworthre fogunk poharat üríteni”. – Egy későbbi levelében Brendel Ferencnek ezt írja: „Az összes általam ismert hegedűsök közül alig tudnék hármát nevezni, kik a hatás tekintetében vele (t. i. Reményivel) versenyezhetnének.” – Johann v. Herbecknek pedig ezt írja: „Ő (t. i. Reményi) mindenkit gyönyörködtetett és meghódított, úgy a kritikusokat mint a közönséget, ami igazán nem kis dolog, minthogy mi Weimárban hozzá vagyunk szokva a legkiválóbb hegedűvirtuózokhoz.”

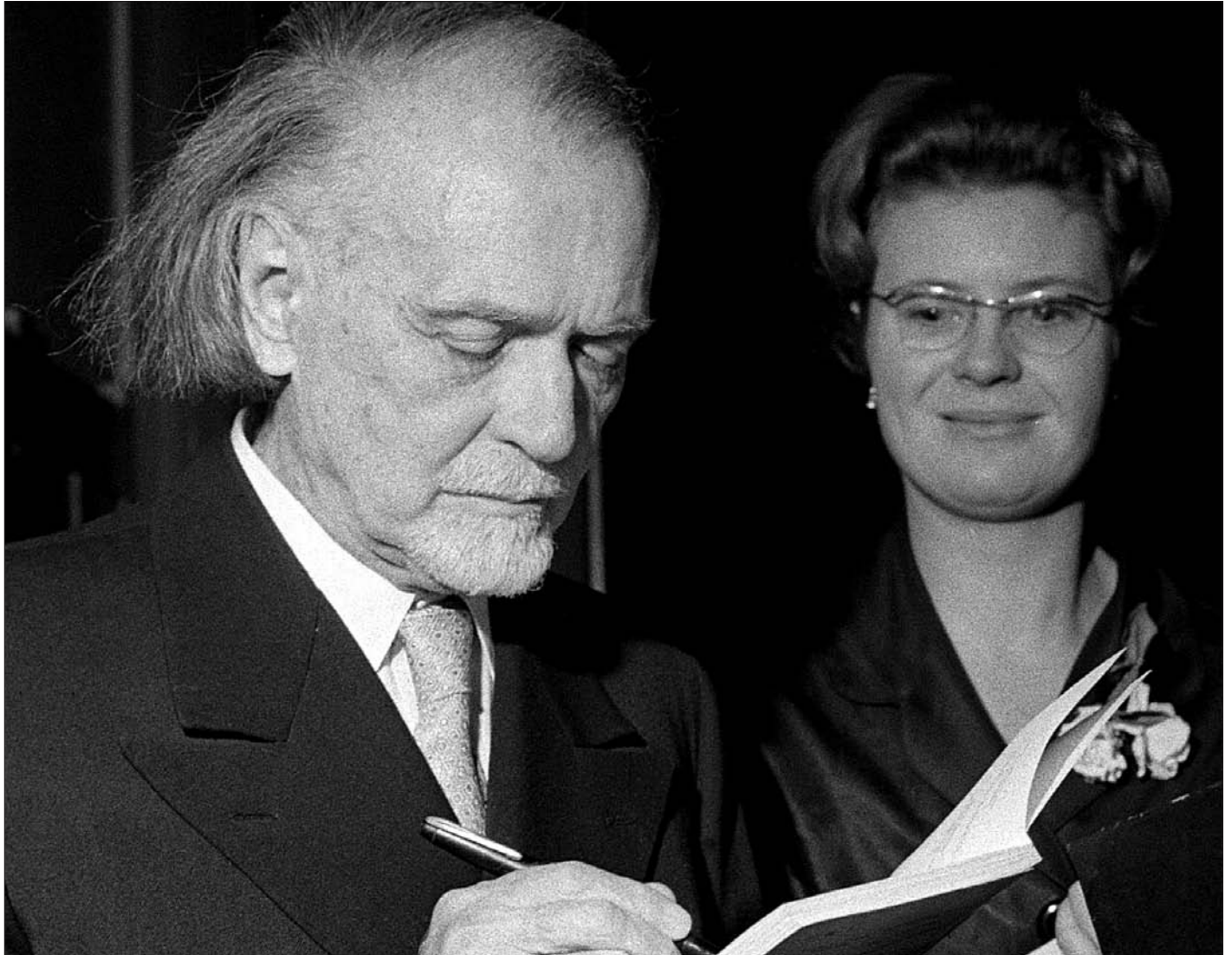
Kiváltképp az a modor és felfogás, ahogy Reményi a magyar zenét interpretálta, tett nagy benyomást Lisztre. „A cigányok és cigányzene Magyarországon” c. művében, melyben Liszt a magyar zenét tévesen cigányzenének minősíti - e műről és a miatta Reményi és Liszt között keletkezett contraversióról még lesz szó - e zene legkiválóbb művelői közt felsorolja Csermákot, Biharit és Reményit, és utóbbinak játékát így írja le: „Sohse hallottam őt anélkül, hogy oly emótiót nem éreztem volna, mely felébresztette Bihari emlékét. Reményi ugyan nem cigány, de át van itatva cigány érzéssel és művészettel. A tettség dacára, mellyel változatlanul mindig fogadták, ő úgy látszik azon kevés művészekhez tartozik, kiknek magasabb céljuk van, mint hogy maguknak vagyont gyűjtsenek, és csak előmeneteliükkel törődve, hírnevet szerezzenek, hanem szívesen magasabb eszmények felé törekednek. Reményi élénk, nagyszabású dispositióval van megáldva, mely fellázad az egyhangúság ellen s akinek eredetisége megnyilatkozik mindenben, és mindennek dacára. Ez ismertető jele tehetsége életképességének és külön helyet biztosít neki azon férfiak sorában, kik új életet öntöttek a művészet egyik elismerésre érdemes ágába.”

Itt felvethető a kérdés, vajjon Liszt az által, hogy Reményit a nagy cigányművészekkel együtt említi fel – bár kiemeli hogy nem cigány és művészi valeurjeit magasra értékeli – akaratlanul is nem ártott-e kedvencének, alapot szolgáltatván a későbbi magyarországi irigyeinek és kicsinylőinek azon nem ritkán hangoztatott vád emelésére, miszerint Reményi nem igazi művész, csak holmi kiváló szalón-cigány, aki ha klasszikus zenét játszik, azt is elcigányosítja.

Csak annyi igaz, hogy ő izzig-vérig magyar művész volt, ki rajongott a magyar nemzeti zene szépségéért, s e zenét játékkal és szerzeményeivel magasabb nívóra akarta emelni, azt hazánkon kívül is ismertetni és elismertetni óhajtotta. Sohasem tagadta magyarságát, és ahol csak lehetett, beillesztett néhány magyar darabot műsorába. A maga módja és tehetsége szerint tehát ugyanazt művelte, amit nagy mestere Liszt is tett magyaros szerzeményeivel (Rapszódia, Szent Erzsébet legenda, Hungária szimphónikus költemény, Esztergomi és koronázási mise) és amit Joachim is megkísérelt, magyar hegedűversenyével. (Folytatjuk)

KODÁLY ZOLTÁN 125 éve született – V. rész

Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciójának sorsa a XXI. századi magyar általános oktatásban és lehetséges szerepe a közönség-utánpótlásban

*„...a zeneképzést tulajdonképpen már az óvodában kell elindítani, hogy a gyermek a zene alapelemeit korán idegezze be, mert a zenei hallásra való nevelés csak ezzel a korán meginduló alapos munkával válhat eredményessé.”
„Ha egy szóval akarnók jellemezni e nevelés lényegét, az a szó nem lehetne más, mint: ének... Mechanizálódó korunk olyan úton halad, melynek végén az ember géppé válik. Ettől csak az ének szelleme véd meg.”*

Sorozatunk ötödik, befejező részében további két neves szakember megszólaltatásával tovább kutatjuk és egyben megpróbáljuk kideríteni, mi az oka annak, hogy Magyarországon (Liszt, Bartók, Kodály és Dohnányi hazájában!) az általános oktatásban – országszerte csak néhány kivételtől eltekintve – visszaszorult az énektanítás, a gyerekek az iskolákban jellemzően nem találkoznak meghatározó módon sem a népzenevel, sem a klasszikus zenekultúrával, miközben úgy tűnik, hogy a világ számos pontján nagyobb karriert futott be Kodály koncepciója, illetőleg a „zenei népoktatás”.

Egész évben tartó cikksorozatunkban talán arra is kaptunk választ, mi az oka annak, hogy hazánkban a hivatásos zenészek és a legnagyobb közönséget mozgósító előadóművészeti csoport, a „szimfonikus zenekarok” jelentős része nem ismerte még fel, hogy a fogyatkozó műértő közönség számára érthető klasszikus színpadi megjelenés, a konvencionális interpretálás nem elegendő az oktatási hiányosságok pótlására abban a korszakban, amelyben a magasabb kultúra megértésének és művelésének képessége éppúgy visszaszorulóban van, mint az erdők és a természetes környezetünk. (A témához kapcsolódó cikk még: „Tiszteletjeggyel” – 18. old.) (A Szerk.)

Szokolay Sándor:

Kunágótán született. Első zenei képzését Békéstarhoson kapta, majd a Zeneművészeti Főiskolán Szabó Ferenc és Farkas Ferenc tanítványa volt. 1957-ben fejezte be tanulmányait. 1957–61-ig a Rádió munkatársa volt, azóta kizárólag zeneszerzéssel foglalkozik. Három ízben nyert VIT-díjat (1955, 1957, 1959), 1956-ban a Wieniawski-versenyen ért el értékes helyezést, két alkalommal Erkel-díjjal tüntették ki (1960, 1965), 1966-ban pedig Kossuth-díjat kapott. Várnász (1964) és Hamlet (1968) című operáit külföldön is nagy sikerrel adták elő. Az áldozat című balettjét 1971-ben mutatta be a Magyar Állami Operaház.

Megtisztulásra és megújulásra van szükség

– *Mi a véleménye a Kodály módszer mostani megbecsültségéről?*

– Nagyon érdekes, hogy a világ legfontosabb országaiban, Japántól Amerikáig ez a módszer óriási sikert arat, hívják a karnagyainkat, szerzői esteket csinálnak. Ők megtanulják és veszik a fáradságot, a magyar meg nem eléggé becsüli. Én úgy érzem, hogy ez nem pénzkérdés. Nem fogja föl a technokrata világ, hogy a szellemi érték az eszmei érték. Csak a kézzelfoghatót látják, másra nincs igény. A Bartók rádiót is meg akarták szüntetni, hogy parlamenti közvetítés legyen a helyén. Azt mondták, hogy kevesen hallgatják. De azok, akik ezt megítélik, nem rendelkeznek azzal a kultúrával, hogy eldönthessék: mi az igazi érték. Tökéletes élet nincs, de teljes élet van. Most elveszik az embereknek azt az igényét, hogy ilyen kérdésekkel foglalkozzanak. Kodálynak voltak ilyen mondásai például, hogy : náladnál okosabb emberekkel barátkozz! A művelt országokban, ha gaz-

dasági baj van, mentik a könyvtárakat, a múzeumokat, az operaházat, iskolát, mert amit évszázadok alatt felépítenek, azt elveszteni pillanatok kérdése. Kodály túlmutatott a saját zenéjén, tőle nagyon sokat lehetett tanulni. Ahogy hangszerelte

Kodály zenéjét Kocsis Zoltán, – akinek a legjobb füle van az országban – azt mondta, hogy Kodálytól mindenki többet tanult ebben az országban, mint Kodály másoktól. A kórusirodalom megalakítása nélkül, a Berzsenyi, Ady és a nagy magyar költők felerősítése nélkül Magyarország szegényebb. És ez az eszmei érték most veszendőbe mehet. Kodály és Bartók tette zenei világhatalommá Magyarországot. Most fogjuk ezt elveszíteni, ha ez így megy tovább.

Azt hiszik, hogy Kodály túlhaladott. Pedig soha nem érték utol. Az ő műveltsége és tudása, amit egy egész néppel meg akart osztani, nagyszerű dolog volt.

– *Hogy lehetne javítani a helyzetet?*

– Megtisztulásra és megújulásra van szükség. Az értéket mindenek felé kell helyezni és az értékhez üzletember nem nyúlhat hozzá!

Eladnak olyan épületet, ami nemzeti kincs! Érdekes módon a különösen értékes épületben lévő zeneiskolákat szüntetik meg, hogy az épületet eladhassák. Szakmainak nevezik a politikai döntéseket.

Dolinszky Miklós

(Budapest, 1962) zenetörténész, esszéista, a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának tanára, az MTA Zenetudományi Intézet tudományos munkatársa. Könyvei: A Mozart-úrhajó (1999); Szó szerint. A Karinthy-passió (2001); Időrengés (2004).

Kodály idejében természetes volt, hogy felülről diktálták az ízlést

– *Őn hogyan találkozott a Kodály-módszerrel gyermekkorában?*

– Aki idehaza végigjárta a zeneoktatás kálváriáját zeneiskolától Zeneakadémiáig, az tizenhét éven keresztül kapta a kodályi pedagógiát, akár tudott róla, akár nem. Ezek az elsődleges tapasztalatok so-

káig meghatározóbbak voltak, mint amit később hozzáolvastam, és ez nem vált előnyére a Kodály-pedagógiáról való gondolkodásomnak. Most kezdem talán kiegyenlíteni – a személyes tapasztalat talán mégsem minden.

– *Ez nem teljesen világos.*

– Idő kellett ahhoz, hogy az iskolai énekórák lesújtó tapasztalatait háttérbe szorítva

objektívebben, árnyaltabban tekintsek a Kodály-pedagógiára.

– *Nem zeneibe járt?*

– Nem. A zenei általános iskolák hálózatát Kodály kifejezetten a koncertközönység utánpótlására, a passzív, de zeneileg művelt réteg kitermelésére hozta létre, és ennek megfelelően kiemelt helyzetben volt. De az iskolák többsége csak mezei

iskola volt, a tanárképzés szegényessége miatt nem is lehetett más. Meg kell mondom, hogy néhány évtizede az iskolákban semmivel sem volt jobb a helyzet, mint ma. Akkor is az énekóra volt az oktatás mostohagyermeké, az első óra, ami elmaradhat, és a tanítási nap utolsó órája, amikor már senki nem figyel. Ne abszolutizáljuk a politikai rendszerek határait: a mai oktatáspolitikában uralkodó korlátolt szemlélet a szocializmus kései korszakában már jelen volt.

– Akkor minek köszönhetjük, hogy nem riadt el a további zene-tanulástól és most egy zenetörténetésszel beszélgethetek?

– Volt egy zeneiskola, a II. kerületi, ahol a rendszer elégtelenségét jó tanárok ellensúlyozták, később a Bartók-konzervatórium zenei része is erős volt.

A „Kodály-módszer” megjelöléssel nehézségeim vannak. Nemrég át kellett böngészniem Kodály összegyűjtött írásait, és nem találtam nyomát Kodály ama szándékának, hogy önálló módszert dolgozzon ki. Kodálynak látása és világszemlélete volt, s ha volt pedagógiája, az ezekből fakadt. Azért bántja a fülelmet a „módszer” szó, mert pusztán szakmai ügyé zsurorítja Kodály pedagógiáját. Holott az, ami más pedagógiai módszerektől megkülönbözteti, az éppen az, hogy nem csupán szakmai, hanem komplett életvezetési program még akkor is, ha természetesen van egy körvonalazott szakmai vetülete. Alapvetően arról van szó, hogy hogyan kell helyesen élni.

– Érdekes, hogy ezt említi, hiszen a Kodály-tanítvány Sebestyénné Farkas Ilona is azt mesélte, hogy a szünidő előtt úgy engedte el őket Kodály: ússzanak, hegyet mászsanak, éljenek egészségesen! Nem csak a tanulás, a zene volt fontos. Egészséges, komplex embereket szeretett volna formálni diákjaiból. Miért nem így értjük, értékeli mostanában Kodály gondolatait?

– Kodály a teljes ember visszanyerését célozta meg, és felismerte, hogy a zene a feldarabolt szellem technicizált világában pontosan az ember teljességét őrzi. Az iskolai oktatásban afféle médiumnak tekintette az éneklést, amely az embert mint-

egy önnön középpontjára hangolja és valamennyi fennmaradó tantárgy megértését segíti és összehangolja azokat. A kortárs francia, angol és német zenepedagógiai reformtörekvéseken túl Kodályra nyilvánvalóan hatott az ókori zenefelfogás, amely a zenének központi helyet biztosított. Ők még tudták, hogy a zene óriási hatalommal bír, de tudták azt is, hogy ez a hatalom kétélű, hiszen ellenkező irányban is kihasználható. Igaz, az Állam lapjain, Platón utópisztikus elképzelésében egy eszményi államalakulat berendezkedéséről a korlátozáson van a hangsúly; Platón óvatos abban, hogy milyen zenét használjunk, hogy mikor és milyen életkorban kezdjünk zenét tanítani. Csakhogy Platón bajosan lehetett volna „zeneellenes”, ha kérdéses lett volna számára a zene megkerülhetlensége az oktatásban. Arisztotelész mindenestre már nem osztja mesterének aggodalmait.

A huszadik században a helyzet úgy fest, mintha nyitott kapukat döngetnénk, hiszen soha nem tapasztalt zenedömping van. A francia forradalom kulturális eszményei szétfeszítették a korábbi rendi korlátokat, és a tömegkultúra igénye nyo-

mán a tizenkilencedik században olyan intézmények jöttek létre, amelyek a műzenét soha nem látott nyilvánosság számára tették elérhetővé korábban soha nem látott mennyiségben. Kezdetét vette a zene tömeges fogyasztása. A mennyiségi expanzió azonban visszautott: a zene térbeli és időbeli terjeszkedésével a zene energiája, emberváltoztató ereje összezsugorodott. Tehát az, hogy ma állandóan zene szól, valójában a zenei hatás ellen dolgozik. Nyilvánvaló, hogy annak az akut kulturális válságnak tükrében, amelyben száz vagy kétszáz éve Európa él, képmutatás volna a zeneoktatásunk mai bajait a Kodály-pedagógia nyakába varrni. Nem biztos, hogy ott kezelendő a baj, ahol a tünet mutatkozik. Sokkal nagyobb, globális erők vannak játékban itt: egy olyan kulturális katalizmában élünk, aminek csak kicsiny része a zeneoktatás. A helyzet úgy fest, hogy a betűkultúrának vége van. Márpedig Kodály gondolkodása szorosan kötődött az irodalmi kultúrához. Fájdalmas fáziskésésről van szó:

Kodály akkor próbálta a zenét egy irodalmi országban az irodalmi műveltség szintjére felemelni, amikor e műveltség maga került válságba. Voltak tehát a kodályi eszménynek belső ellentmondásai is. Azonban a Felvilágosodásból eredő műveltségesezmény, ami Kodály szeméi előtt lebegett, szerintem önmagában is ellentmondást hordoz: a műveltségként befogadandó kultúra ellentmondásos eszményét és a befogadás ebből fakadó passzivitását.

– De hát Kodály aktív zenélésre buzdította a gyerekeket-felnőtteket!

– Kétségtelen, hogy Kodály nemcsak a koncertlátogató közönség utánpótlására fordított gondot, hanem az amatőr kórusmozgalomra is, amely egyébként a tizenkilencedik századból ered, és az időtálló vokális művek megszólaltatásában való aktív részvétel tapasztalatát kívánta megosztani polgári tagjaival. Csakhogy – Kodályra visszatérve – nehéz társadalmi gyakorlatként visszaforgatni az aktív zenélési gyakorlatot, miközben a zeneélet teljes intézményrendszere az oktatástól a befogadásig passzív művészetélvezetre van kitalálva. Áruklodó az is, hogy Ko-

dály az improvizációt – értett légyen rajta bármit is – mereven elutasította.

– Még egy picit visszatérnék egy Ön által korábban említett dologra: valóban sok helyen, üzletközpontokban állandóan zene szól, lehetőleg minden üzletben más, úgy-hogy ha valaki kicsit érzékenyebb, az ki is menekül onnan. Vagy elég a metrón körül-nézni, majdnem minden fiatal fülében ott a fülhallgató, amin aktuális kedvenceiket hallgatják. Nem azt mutatja-e ez, hogy nagyon nagy az igény a zene iránt?

– De, feltétlenül. Zene nélkül egyszerűen nincs lelki egészség, és ma egyre többen ismerik fel, hogy a lelki egészség és a testi egészség egy és ugyanaz. Nekem valaki egyszer azt mondta, hogy tulajdonképpen mindegy, milyen zene szól, mert ha valami zenét hallgatnak, akkor ott már nagyon nagy baj nem lehet. Ezen a ponton én nem lennék ennyire liberális, mert a zene káros, destruktív erőket is képes közvetíteni. E tekintetben jogosak Platón aggodalmái. Mindenesetre nem osztom az idős Kodály álláspontját, aki egyenlőségelet tett rossz és könnyű zene közé. Természetesen komoly zene is közvetíthet káros erőket, a szerző és a megszólaltató jóvoltából egyaránt.

– Akkor nem tartaná elutasítandónak, hogyha az énekoktatásban kicsit nyitnánk, s megjelenének az aktuális zenék is a klasszikus művek mellett?

– Nem tartanám bajnak, sőt! Vagy ha baj, akkor épp ellenkező oldalról. Sajnos ami az iskolai oktatásba bekerül, a diák szemében többé-kevésbé halott műveltségi anyag lesz.

– Ön kiket emelne be az általános iskolai tananyagba a könnyűzene világából?

– Van a könnyű zenéknek egy, már klasszicizálódott része, amely, úgy vélem, alkalmas lenne arra, hogy az iskolai tantervekbe bevonuljon. A Beatles. A jazz vagy akár a beat klasszikus korszaka. Innen mindjárt könnyebb az átlépés a kortárs könnyű és komoly zene felé; az ugyanis képtelenség, hogy a zenetörténet oktatását az őseemberrel, nem pedig saját korunk zenéjével szokás kezdeni.

– A Kodály módszert hogy lehetne ma ismét aktuálissá tenni?

– Úgy vélem, a Kodály-program mindig aktuális, amíg a civilizáció káros hatásaival küszködünk. Amikor Kodály a zene hatalmáról beszélt, akkor egy közösségi

erő hatalmáról beszélt. Ma ezzel szemben az önzés legalizálásának korát éljük. Ebben a helyzetben nehéz képviselni azt a nézetet, hogy a zene minden embert ösztököl, nehéz a zene etikájára, változtató erejére hivatkozni. Ez azonban nem az eszme, hanem a mai kor problémája.

– Talán nincs is ma már igény arra, hogy közösség formálódjon?

– Kis közösségek vannak, akik a saját érdekeiket képviselik. A magány közösségei. Ma teljesen koridegen magatartást követ az, aki egy közös ügy érdekében lemond egyéni érdekeiről.

– Ezt úgy is fel lehet fogni, hogy az ember szerepe megnőtt a saját életével, a társadalomban vállalt szerepével kapcsolatban, sokkal inkább felelősséget kell vállalnia a tetteiért.

– Elvileg igen. Hogy ezt hányan ismerik fel és hányan képesek kimaradni a többség sodrásából, nagy kérdés. A másik dolog, ami az egyén kultusza mögött áll: gondoljunk bele, hogy az ötvenes-hatvanas években, amikor a Kodály-pedagógia a gyakorlatba átkerült, egészen más társadalomszerkezet állt mögötte. Egyszerűen szólva meghatározták felülről, hogy hogyan kell élni és mit kell gondolni. Isten őrizzen, hogy én az akkori politikát Kodály szintjére emeljem vagy fordítva, de a kettő között mégiscsak van egy közös pont, ami lehetővé tette, hogy legyen egy kérészetű felfutása a Kodály-pedagógiának. A szocializmusban a médiumok diktálták a tömegízlést. Ma a tömeg diktálja a médiumok ízlését. A médiumok szaladnak a tömeg után. Ezt a katasztrófális stratégiát eufemisztikusan „szolgáltatás”-nak nevezik. Az eredmény ismert. A tömegmédiumok jelentős része az ember legalantasabb ösztöneit csalogatja elő és jelentősen hozzájárul annak a humanista civilizációnak felszámolásához, amelynek maga is terméke.

Kodály abban a világban élt, amelyben természetes volt, hogy fölülről diktálták az ízlést. Nem állítom, hogy ez jó. De az egyéni szabadság korlátozásának tekinteni valamit csak azért, mert közös és egyetemes, nos, ez a mai átlagember szellemi színvonalát és gyengeségét jellemzi.

– Ennélfogva sok élménytől esnek így el, amit a Kodály-pedagógia megadott: az együtténeklés, együttmuzsikálás öröme. Akkor lehet, hogy nem pont a Kodály-pe-

dagógiára van szükség? Inkább így kérdem: mire lenne szükség, hogy ne tűnjön el az oktatásból a zene, és a zene szeretete?

– Jó pedagógusokra. Márpedig a tanárképzés sajnos alacsony színvonalú. Így volt ez már Kodály idejében is. Kodály tisztában volt azzal, hogy ügyének kulcsa a tanárképzésben rejlik, de e téren nem tudott változást kiharcolni. Ebben nyilván közrejátszik a tanári pályát övező szemlélet is. Tapasztalatból mondom: a tanári pálya szakmai körökben mai napig enyhén lenézett, másodrangú hivatásnak számít. Ez a nézet egyenes következménye a szólista-alapú zeneoktatásnak, amely a tizenkilencedik századból ered, de mai napig meghatározza a hivatásos zeneoktatás szerkezetét. Akkor is így van ez, ha az objektivitás kedvéért hozzá kell tenni: a zeneoktatás egészében hatékonyabb itthon, mint Európa vagy akár a világ legtöbb részén, és ebben Kodálynak közvetlen, személyes szerepe volt.

– Lehetiünk optimisták, hogy a mi gyerekeink annyira előbbre vannak, hogy lesz közönség tíz-húsz év múlva is a koncerttermekben?

– Az a művészetszemlélet, amely a koncert intézményét egykor létrehozta, mára halott, miközben az intézmény maga itt maradt velünk. Ezért úgy vélem, a komoly zene akkor tartja meg közönségét, ha maga a koncertintézmény is megváltozik. Ezt jótékony változásnak tartanám.

– Mert?

– 19. századi eredete szerint a hangverseny: múzeum. Az európai zenekultúra kanonizált kincseinek passzív kultuszát szolgálta. Esztétikai indíttatású befogadást, megértést helyett.

– Akkor nagyon meg kéne változni a koncertszervezésnek.

– Úgy látom, egyre több művész jut el oda, hogy szűkösen, merevnek érzi a koncertrituálét. Valamiképp megpróbálja oldani, megpróbál kitörni belőle. A könnyűzenében eleve nincsenek ilyen merev formák. A könnyűzene őrzi a zenének a francia forradalom előtti állapotát, amelyben még ismeretlen a befogadó passzivitása és az esztétikai élvezet fogalma. Ha a klasszikus zene életben kíván maradni, túléléséért cserébe alighanem fel kell áldoznia a magas művészet nimbuszát.

Szöke Cecília

Nadine Dietrich

„Nőtlen” zenekarok?

A nők helyzete a zenekarokban

A női alkalmazottak aránya a német és osztrák szimfonikus zenekarokban 0,8 és 32 százalék között ingadozik. Még mindig érvényes: minél nagyobb egy zenekar bevétele és hírneve, annál kevesebb nőt alkalmaz.

A „hölgy muzsikusok” azonban elindultak az érvényesülés útján.

A Wiener Philharmoniker a világ legjobb zenekarának számít, tagjai olyan jól keresnek, mint senki más a szakmában. Ami pedig a női kvótát illeti, a 0,8 százalékkal egyedüli negatív csúcsot döntenek. Ez az arány az elmúlt tíz évben, mióta 1997-ben a ma 165 éves zenei egyesületben először alkalmaztak nőt, nem változott – ma is csupán egyetlen nő nevezheti magát a Wiener Philharmoniker tagjának, a német hárfás Charlotte Balzereit. Az, hogy a zenekar belső meggyőződésből nyitott a nők felé kétséges – erre bizonyára rácsafol, hogy erőteljes nyilvános tiltakozás volt a Filharmonikusok nőellenes beállítottsága ellen. A női muzsikusoknak még mindig nehézséget jelen a Wiener Staatsoper zenekarába felvételt nyerni, a Wiener Philharmoniker pedig teljesen kitér ezelől.

Michael Bladerer üzemi bizottsági elnök adatai szerint 1997 óta 35 férfi és hat nő teljesített egy próba évet a Wiener Staatsoper-ben. A hat nőből kettő nem felelt meg, négyet szerződtettek: egy hárfást és három vonóst. Miután a szokásos próbaévet a Staatsoper-ben teljesítették, és további két évig a Staatsoperben és a Wiener Philharmonikernél is játszottak, minden férfit felvettek a Wiener Philharmoniker-hez, mondja Bladerer. Nem úgy a négy nőt: egyedül a hárfás Charlotte Balzereit nyerte el a tagságot a Filharmonikusok egyesületébe és ezáltal a beleszólási jogot is és jogosultságot jövedelmező nyugdíjra. Habár a brácsista Ursula Plaichinger és a csellista Ursula Wex is ugyanúgy megfelelt a hivatalos felvételi feltételeknek, a Musikerverein ebben az évben is csak ismét három férfit vett fel.

Ám nemcsak a nők küzdenek ezekkel a nehézségekkel, az ázsiaiak is. Az egyetlen ázsiai, aki a Wiener Staatsoper-ben valaha is próbajátékot nyert, és az egyetlen férfi az elmúlt tíz évben, akit nem alkalmaztak a próbaév után, a japán tubás Yasuto Sugiyama volt. Nem sokkal később, 400 pályázót megelőzve, ma is a

Cleveland Symphony Orchestra-ban játszik Franz Welse-Möst vezetése alatt.

Kiválasztás nem és származás szerint?

Manapság bizonyára nem állapítaná ezt meg hivatalosan a Filharmonikusok közül senki, de tizenegy évvel ezelőtt ez másképpen volt. Akkor a Wiener Philharmoniker még ma is hivatalban levő ügyvezető igazgatója, Dieter Flury, a WDR5 rádióadónak így nyilatkozott: „ahogy itt muzsikálnak, annak nagyon sok köze van a lélekhez, és a lélek egyszerűen nem elválasztható a kulturális gyökerektől, és a nemtől sem.” És így tovább: „Ha az ember azon a nézetten van, hogy a világnak kvótaszabályozás szerint kellene működnie, akkor az természetesen tény, hogy mi itt egy fehérbőrű, férfi muzsikusokból alkotott csoport vagyunk, amely kizárólag fehérbőrű, férfi zeneszerzőket interpretál”. – ezt azonban, így Flury, a páratlan zene fejében el kell fogadni.

Ezt a nyilatkozatot a Trossingenben élő USA-merikai zeneszerző William Osborn feltette az Internetre, ami tiltakozási vihart keltett az Amerikai Egyesült Államokban. Osztrák muzsikus- és zenetudós nőkkel együtt elérték az amerikai nőszövetségek, hogy 1997-ben végre nők is pályázhattak a Wiener Staatsoper-nél. „Nők alkalmazása, az aztán megint egy másik kérdés”, mondta az osztrák zöld parlamenti képviselő Wolfgang Zinggl. Tíz évvel azután, hogy a Wiener Staatsoper/Philharmoniker nők jelentkezését is elfogadta, a kultúrpolitikus megvonta a mérleget: Egy 0,8 százalékos kvóta a Wiener Philharmoniker-nél gyakorlatilag semmi. „Azt akarjuk, hogy ott minden rendben menjen”, nyilatkozta Zinggl, és azt kérdezte, hogy hogy lehet az, hogy a teljesen az állam által finanszírozott Wiener Staatsoper-nél és az évente 2,2 millió euróval szubvencionált Filharmonikusoknál még mindig megközelítően sincs egyenjogú-

ság nők és férfiak között. Ebben az ügyben Zinggl már sokszor interpellált, de ugyanúgy mint az osztrák médiánál, a kormányban is kevés érdeklődést keltett: „A Filharmonikusok olyanok mint valami mitológiai jószág, semmiképpen sem szabad hozzányúlni, ha az ember nem akarja önmagát is károsítani”. Habár az év elején megint elküldtek egy nőt a próbaév letelte után, egy másikat nem engedtek próbajátékra, a zöld kultúrpolitikus optimista. Az az érzése, hogy „sok muzsikus szakítana már ezzel a rendszerrel, de a zenekar vezetősége még mindig nagyon konzervatív.”

Minél magasabb a fizetés, annál kevesebb nő van a zenekarban

Mint Ausztriában, Németországban is ez a helyzet. Minél nagyobb az elismertsége, bevétele és turné tevékenysége egy zenekarnak, annál kevesebb nő játszik benne. Éppen a különösen magasán díjazott rádió szimfonikus zenekaroknál és számos koncertező szimfonikus zenekarnál alkotják a nők csupán ötödét a mindenkori zenekari tagoknak, míg az alacsonyabb bevétellel rendelkező városi színházi zenekarokban az arány egyharmad. Ez az eredménye a Freiburgi Zeneművészeti Főiskola 2005-ben, a zenekari muzsikusokról készült nagyszabású felmérésének. Ma például a Berliner Philharmoniker-nél a női kvóta 12 százalék – az átlag szövetségi zenekari kvóta 27 százalék.

A majdnem 9000 német zenekari muzsikus körében végzett freiburgi tanulmány egy másik eredménye: a női muzsikusok hangszerüket tekintve nagyon is különbözőképpen oszlanak el. Egy pillantás az aktuális próbajáték statisztikába: ma a német szimfonikus zenekarokban a hárfások 90 százaléka, a fuvolisták 55 százaléka és minden hegedűsözlam 43 százaléka nő, de a nőknek csak 7 százaléka játszik klarinéton, két százaléka trombitán és egy százaléka harsonán.

Sybille Mahnie, egyike a csupán 23 szőlőkürtösnek egész Németországban, a Frankfurter Múzeumsorchester-ben játszik. Azt mondja, hogy habár a szőlőmában kitűnő a klíma, az az előítélet szélesen elterjedt, hogy egy fiatal nő ilyen hangszerrel nem uralkodhat jól, mert hiányzik az ereje hozzá. Hogy ezt a diszkriminációt elkerüljék, az USA-ban az a szokás, hogy a pályázatban nem írják nevet és minden próbajátékot függöny mögött bonyolítanak le. Ennek eredményeképpen az US-amerikai zenekarokban a női kvóta 40 százalék felett van. Hasonló kemény feltételeket a német zenekarok még nem vettek át.

Anja Schröder csellista, aki 13 éve játszik a Duisburger Philharmoniker-ben, üdvözlne az előbbieken említett nemi megkülönböztetés nélküli, csupán szakmai alapon eldöntött felvételeket. Saját keserű tapasztalataira hivatkozva meséli, hogy egy próbajátékon a mindenkit kísérő zongorista ránézett és ezt mondta: „Már rögtön haza is mehet, ezek itt nem akarnak nőket.” Eniete Trappe, hegedűs a Frakfurter Museumsorchester-ben, ezzel szemben biztos abban, hogy a női kvóta a jövőben emelkedni fog, bár nem valami örömteli okból: „Minél jobban takarékoskodnak a városok a zenekarukon, annál kevésbé válik vonzóvá a férfiak számára ez a pálya.” Gerald Mertens, a Német zenekari Szövetség (DOV) ügyvezető igazgatója ezzel szemben azt mondja, hogy nem hiszi, hogy a zenekari muzsikusok kiválasztásánál manapság még szerepet játszana a pályázó neme. Abból indul ki, hogy a nők részvétele tovább nő, nem utolsó sorban azért – és itt megerősíti Trappe véleményét –, mert a zenekari muzsikus szakma a férfiak számára anyagi okokból egyre kevésbé válik vonzóvá.

Ellenségeskedések és közeledések

Még egy viszonylag magas kvóta – a Duisburger Philharmoniker-nél például 31 százalék – sem garantálja, hogy a nőknek könnyű dolguk van egy zenekarban. Mióta a 40 éves csellista Anja Schröder a Duisburgiaknál évekkal ezelőtt egy a nőket ösztönző tervvel állt elő, a férfi zenekari kollegák egy része kifejezetten ellenségessé vált, olyannyira, hogy fizikailag érzi magát fenyegetettnek, mondta márciusban egy rádió-interjú során. Feminista „outing”-ját néhány kolléga – nem min-

A tradicionális zenekarokban előnyben részesítve: a fehér férfi

denki – igen rossz néven vette, mondja Schröder. Egy előadás alkalmával az egyik férfi kolléga megragadta a karját és a fülébe ordított, mert nem volt vele egy véleményen, másokkal kapcsolatban úgy érzi, hogy „ezek legázolnak, ha időben nem ugrom félre”, számolt be Anja Schröder. A rádió-nyilatkozat felbolydította a zenekart. „Ez abszolút egyedi vélemény”, mondta a zenekar vezetőségének szóvivője Annelie Haenisch-Göller. Ő nem is osztja Anja Schröder ítéletét a egyenlőség hiányáról a magasabb pozíciók elnyerésénél. Schröder úgy gondolja, hogy „ha egy nő vezetői kvalitásokat mutat fel,

rögtön megbélyegzik, hogy túlfűtött, és ilyen nem kell nekünk. Egy férfi esetében mindenki éljenezne: „Ez remek, ő majd lendületbe hozza a társaságot!” Annelie Haenisch-Göller szerint a „kötekedéseket” kizárólag „nő-férfi konfliktus”-ra leszükiteni nem tárgyyszerű, hiszen minden zenekarban vannak feszültségek, nemi különbözőségtől függetlenül.

Alfred Wendel, a duisburgi intendáns azt mondta, hogy Anja Schröder bírálata „meglepte és sokkolta”. Az egymáshoz való viszonyulás kérdésének alapos áttekintéséhez, Anja Schröder csellószólamának mediátor közreműködését ajánlotta

fel. Azt hogy az ilyen professzionálisan vezetett csoport-megbeszélések a hatékonyságot és hangulatot tartósan javították, már néhány zenekar tapasztalta. A Wiener Folksoper például ezért szerződtetett nőt a zenekari iroda vezetőjének, aki egy élet-vitel- és szociális tanácsadói képzettséggel is rendelkezett. Bár Gabriella Preger a mediátori feladatokat nem maga látta el, de elősegítette ezt a tevékenységet a zenekarnál. Mint eleinte Bécsben, úgy Duisburgban is erős fenntartások vannak. Wendel intendáns vallotta, hogy „egyes kollégák felháborodtak”. A kérdés, hogy a mediáció valóban létrejött-e, lapzártáig még nyitva maradt. Anja Schröder bizonyára óriási előrelépésnek értékelné azt, mivel „mindez ideig az egyenlő bánásmód témáját szőnyeg alá söpörték”

Kettős terhelés: muzsikus és anya

Zenekari tag hölgyekkel beszélgetve kitűnt, hogy sokan szeretnék, ha kollégáik több megértéssel viseltetnének kettős hivatásuk – muzsikus és anya – iránt. Imke Alers, a Duisburgiak helyettes szóló-oboistája és három gyermek anyja azt gondolja, a férfiak általában felteszik a kérdést, „miért akarnak a nők gyereket is és állást is”. Más nők is arról panaszkodnak, hogy ez az általános, sokszor tudat alatti beállított családai okból bekövetkezett teljesítmény-mélypontok alkalmával oly módon nyilvánul meg, hogy az érintett kolleganővel nem is beszélnek és vonakodnak a szolgálatot elcserélni. Ezzel szemben Annelie Haenisch-Göller, a Duisburgiak zenekari vezetőségének szóvivője úgy nyilatkozik, hogy neki is van két gyereke, de soha nem volt olyan benyomása, hogy a kollégák emiatt gyűlölték volna. „Ők ellenetés nélkül helyettesítettek”, mondja. Azonkívül, – így Haenisch-Göller, Nordrhein.-Westfalenben jogszabály írja elő, hogy azok helyett a nők helyett, akik gyermek-gondozási segélyen vannak, helyettesről kell gondoskodni. Azonban a mindennapi gyakorlat mást mutat: a zenekar ügyvédeknek sokszor kell nézeteltéréseket elsimítaniuk, amikor arról van szó, hogy milyen sokáig játszhat még egy gyermeket váró asszony a zenekarban. Sokszor függ ettől a szólam hangulata. „Vannak nők, akik terhességüket már csak akkor jelentik be, ha az már nem eltitkolható, mások viszont olyan korán, amint lehetséges”, mondja a

duisburgi oboista Imke Alers, „és aztán természetesen bekövetkezik az egyet nem értés, mivel a zenekari tagoknak különböző időszakokra kell vállalniuk a helyettesítést”.

Gerald Mertens (DOV) megmagyarázza: Vannak cégfelügyelők, akik a nőket terhességük bejelentésekor azonnal felmentenék a szolgálat alól, mások viszont szigorúan tartják magukat a törvényi előírásokhoz: a munka szüneteltetése az 5. hónaptól kezdve. Más hatóságok megint hagyják a jövőbeli anyákat addig dolgozni, amíg jól vannak. Legalább hat héttel előtte és nyolc héttel a szülés után ott-hon kell maradniuk.

Sok várandós anyának ügyvéd segítségét kell kérnie a cégfelügyelet vagy a zenekari vezetőség döntésének megfellebbezéséhez, ahhoz, hogy olyan sokáig játszhasanak, ameddig az lehetséges. Legtöbbször sikerrel járnak. A vargabetű az ügyvéden keresztül szükséges, mivel az anyák csak ritkán képesek a zenekar döntéseit személyesen befolyásolni, – kevesen vannak ahhoz, hogy a vezetőségben képviseltesék magukat, mondja Gerald Mertens. A szolgálati időt össze kell egyeztetni az iskolával vagy óvodával, megoldani a hétfégi előadásokat, turnékat és próbákat a nap azon szakában, amikor a gyerekek otthon vannak, – hagnik pedig alig vállalhatók.

A 28 éves első hegedűs Almut Frenzel a Frankfurter Museumsorchester-ből bizonyítja ezt, még nincs gyereke és röviddel ezelőtt a zenekari vezetőségbe választották. Azt mondja, hogy sok kolleganője nem vállalta volna a jelölést, mivel kisgyermekes anyák: „Vannak olyanok, akiknek két-három gyerekük is van. Egyedül az én hegedűszólamban legalább tíz öt éven aluli gyerek van”. Egyedüli nőként négy férfi között a zenekar vezetőségében ezért rögtön olyan témát vetett fel, ami a férfi kollégákat is érdekelni kezdte: óvoda a Frankfurteri Opera alkalmazottainak. „A kereslet nagy, de mint mindig, a pénz hiányzik.”

A fiatal anyák nagy száma a zenekarokban – úgy tűnik – bizonyítja az előítéletet, hogy a nők valóban gyakran kiesnek a munkából. Az anyák „hirtelen” megnövekedett száma arra az okra vezethető vissza, hogy csupán tíz éve vesznek fel nagyobb számban nőket a zenekarokba. Amennyiben a jövőben folyamatosan szerződtetik a nőket, a terhességek nem fognak olyan mértékben „halmozódni”

mint most. A vizsgálatoknál egyébként feltűnt, hogy alig van anya, aki a gyermekével egy teljes évig otthon maradna, még azoknál a zenekaroknál sem, mint a Berliner Philharmoniker, ahol magától értetődő a helyettes állítása. Eva-Maria Tomasi szekundhegedűs és férje is a Filharmonikusoknál játszanak, nekik is gondoskodniuk kell arról, hogy munkaidejük alatt két gyerekükre valaki vigyázzon. Ők és minden zenekari tag képes babysittert fogadni. Eva-Mari Tomasi, aki hosszú idő óta egyenjóságú megbízott a zenekarnál, azt mondja: „Az, aki a legjobb teljesítményt nyújtja, az kapja meg az állást.” Mégis, a Filharmonikusoknál a fúvós kar ma is a férfiak „védőbástyája”, a 37 férfi muzsikus között alkalmanként játszik csak egy női fuvalás és egy női kürtös. Valamint a 60 fős vonóskarban is éppen csak 10 nő található. A női kvóta azért olyan alacsony, mert a Berliner Philharmoniker csak nagyon későn nyitott a nők felé és egy zenekar csak lassan alakíthatja át a személyi állományát, mondja a salzburgi születésű Tomasi asszony. Ő volt egyébként 1990-ben a harmadik nő, akit a zenekar szerződtetett.

Tendencia: derülttől a felhősig

Valami azért lassan, de folyamatosan javul. 2005-ben a női jelentkezők száma a zenekaroknál végre megfelelt a zenekari hangszeres képzésénél a főiskolákon tapasztalt arányoknak: 50 százalék. A nők végre mernek pályázni, mivel a remény az alkalmazásra jelentősen megnövekedett. Aki vonós- vagy fafúvós hangszeren tanult, annak nőként kilátása van karriert csinálni. Minden vezetési pozíció egyharmadát ott nők töltik be. Ezzel szemben az elmúlt négy évben egész Németországban egyetlen nőt sem vettek fel a rézfúvókhoz.

A nők a zenekarba tartoznak, nem a konyhába, kivéve, ha ez a kívánságuk – ez a gondolat, bár úgy tűnik, még nem minden zenekari férfi tagot nyert meg, de el kell fogadniuk azt. Még a Wiener Staatsoper is: a legújabb állás pályázatoknál kifejezetten felszólították a nőket a jelentkezésre, és az év elején a zenekar történetében először egy oboista és egy brácsás helyre nőt vettek fel próbaévre. Az, hogy ők a Wiener Philharmoniker-nél szerződtetve is lesznek-e, még kérdéses.

(Das Orchester 2007/9)

Deutsche Welle, a külföldre sugárzó rádióadó

Soha nem fogunk kis részleteket adni, mindig csak teljes műveket.

Gerald Mertens beszélgetése Gero Schließ-szel, a Deutsche Welle programprojektek osztályának vezetőjével

– A Deutsche Welle TV-, rádió- és Internet-műsorokat szolgáltat német és 28 más nyelven külföldieknek. Milyen szerepet játszik a klasszikus zene a meghatározott feladatok teljesítésében?

– A módosított Deutsche-Welle törvényben – ami a munkánk jogi alapjait képezi – meg vannak határozva a feladataink. Németországot, mint növekvő európai kultúr nemzetet kell bemutatnunk. Ennek a megbízatásnak a keretében a zene, és különösen a klasszikus zene, fontos szerepet játszik. A Deutsche Welle székhelye Bonn, Beethoven szülővárosa. Itt naponta 29 nyelven szerkesztünk rádió-programokat és hozzuk létre az ugyancsak soknyelvű dw-world.de online programot. Elhatároztuk, hogy különös figyelmet fordítunk a Bonni Beethoven Fesztiválra. Beethoven, a világszerte legjobban ismert német komponista, számunka fontos „ajtónyitó”, műveinek sugárzásával nagy közönségigényt elégtünk ki.

– A Deutsche Welle hetente kereken 90 millió embert ér el világszerte. Ismerik önök a zenei programok, különösen a klasszikus zene hallgatói reakcióit?

– A hallgatói reakciók általában igen pozitívak. Azt mondják: „Örülünk programajánlatuknak. Számunkra adásuk a híd jelentéssel bír Németország felé, egy igen fontos kapcsolatot mindahhoz, ami a kulturális és zenei élet területén Németországban történik. Még többet szeretnénk ebből kapni.” Itt azonban mint információ- és kultúra-orientált adó határaink vannak. A jövőben még nagyobb súlyt helyezünk az új közvetítő eszközökre. Ez azt jelenti, hogy program-ajánlatainkat magas színvonalú klasszikus felvételekkel a dw-world.de közvetítésével kiterjesztjük, jelenleg például olyan művé-

szekkel, mint Christiane Oelze vagy Fazil Say. A Beethoven-Podcast-ot, ami a bonni Beethovenfest attraktív felvételeit tartalmazza, néhány hét alatt több mint 50 000 felhasználó vette igénybe.

– Számos nyilvános klasszikus adón tapasztalható az utóbbi időben az a tendencia, hogy a teljes mű helyett csupán részleteket, szimfónia-tételeket adnak. Hogy néz ez ki a Deutsche Welle-nél?

– Ennél a témánál más kiinduló pontból kell érvelnünk. Mi mindenek előtt olyan nemzetközi zsmnalisztikai vállalat vagyunk, amelyik a kultúrát és a művészetet magas színvonalú újságírói igénnyel közvetíti. Ha zenét adunk, ez soha nem történik kommentár nélkül. A német és európai zenei életet, a konkrét zenei környezetet bevezetőkkkel és interjúkkal mutatjuk be. Hol van a hangverseny, kik az előadó-

művészek, milyen a kulturális környezet, stb. Eközben nagy figyelmet fordítunk a klasszikus zenére, mivel a zene számunkra éppen olyan értékes közlendő, mint a szó. Soha nem fogunk kis részleteket adni, mindig csak teljes műveket.

– Egy aktuális könyvismertetésben ön a német zenekarokat mint nemzetközi kulturális követeket nevezte meg. Nemrég a Deutsche Welle a Deutsche Symphonie-Orchester Berlin Abu Dhabi-ban történt vendégjátékát vezette be és szervezte. Milyen lehetőségei vannak a Deutsche Welle-nek német zenekarok külföldi megjelenésének támogatására?

– A Deutsche Welle a szövetségi költségvetés közvetlen finanszírozását élvezi. Munkánk ezzel egészen konkrét keretfeltételek és határok közé van szorítva. Mi elsősorban a berlini „Rádiózenekarok

A Deutsche Symphonie-Orchester Berlin

A Deutsche Welle központja Bonnban, a Kurt-Schumacher utcában

és énekkarok Kft” együtteseinek, (a Deutsche Symphonie-Orchester (DSO), a Rundfunk-Sinfonieorchester Berlin, a nagy Rádiókórus és a RIAS Kamarazenekar) kiválasztott külföldi vendégszerepléseit és projektjeit kísérjük figyelemmel. Számunkra emellett fontos, hogy jelen legyünk azokon a helyszíneken, ahová más német vagy külföldi zenekarok általában nem jutnak el, például mivel gazdaságilag nem kifizetődő. A koncert-helyszínek kiválasztása – Abu Dhabi, Bukarest vagy éppen az évben Belgrád és Nagyszében is – kultúrpolitikai keretbe tartozik. Fontos számunkra a DW stratégiai érdeklődése a mindenkorai célterületen. Ez már olyan mint valami misszió. A német és európai zenei kultúra követeinek érezzük magunkat. Ha azt tapasztaljuk, hogy az emberek

dukció, interjúkkal Kent Nagano-val és néhány muzsikussal, de historikus felfedezésekkel is, nemsokára mint DVD-felvétel is megjelenik, és a klasszikus zene egyedülállóságának nagyságát tükrözi, de ugyanakkor a Deutsche Welle teljesítőképességét is.

– *Németország külföldön nagy tekintélynek örvend mind a kultúra, mind pedig – ezen belül – a zene területén. Mit gondol ön, szükséges, hogy ezt belföldön is tudatosítsák?*

– Azt gondolom, hogy Németországban a zene értékét és a zenei tradíciókat, de az élő zene élményét is újból erősíteni kellene. A zene lelkesedést, szenvedélyt kelt! Két évvel ezelőtt a Deutsche Welle a romániai Bukarest Atheneum terméből or-

szágszerte közvetítette a DSO koncertjét a TV-ben és a rádióban, és megható volt, ahogy az emberek erre az előadásra reagáltak. Ezt itt Németországban a koncerttermekben ritkán érezni. Az embereknek ott a teremben a hangverseny egy kiváló német zenekarral Európából, az európai kultúrából adott valamit, ami ott érezhetően érvényre jutott.

– Nyitnunk kellene egy fiatalabb publikum felé. Sokat ígérő a „Casual Concerts” ötlete, amit Ingo Metzmacher a DSO-val valósít meg. A helyszín megválasztása maga is lezserre alakítja az előadást, és Metzmacher maga moderál.

– *A jelszó tehát „zenei képzés és zene-közvetítés”?*

– Pontosan az, ami most Nordrhein-Westfalen-ben, a Szövetségi Kulturális Alapítvány támogatásával a „minden gyereknek egy hangszert” programmal az elkövetkező négy évben az egész területet lefedve megindul. Vagy a Német Zenei Tanács, a zenei ipar és az Állami Kulturális miniszter „zenei iniciatíva” programja. Ezek a helyes irányba vezető lépések, amelyeket mi támogatunk. Nemrég „Mix it!” címmel szimpóziumot rendeztünk az Európai Zenei Tanáccsal közösen. Migrációs háttérrel rendelkező gyermekeknek szervezett zenei programokról volt szó. Eközben lebilincselő volt látni, hogy a zene mit képes a különböző kulturális háttérrel rendelkező emberek integrációja terén elérni. (Das Orchester 2007/9)

PRÓBAJÁTÉK

a Győri Filharmonikus Zenekar

KONCERTMESTERI próbajátékot hirdet

A próbajáték időpontja:

2008. március 7. péntek 13.00 óra

Helyszín:

Győr Richter Terem
9021 Aradi vértanúk útja 16.

A próbajáték anyaga:

Bach: Egy szólószonáta lassú tétele és a fűgája vagy a d-moll Chaconne
Mozart: Egy hegedűverseny kadenciával

Egy romantikus hegedűverseny I. tétele kadenciával:

Beethoven, Mendelssohn, Brahms,

Csajkovszkij, Sibelius, Bartók
hegedűverseny I. tételek kadenciával
Bach: Máté passió – alt ária /Nr. 37/ Erbarme dich...

Liszt: koronázási mise – Offertorio – hegedűszóló

Kodály: Psalmus Hungaricus – hegedűszóló
R. Strauss: Till Eulenspiegel – Hegedűszólók
Rimszkij Korsakov: Seherzádé – kadenciák

Spanyol capriccio – kadenciák
Az állás betöltéséhez azok jelentkezését várjuk, akik legalább 3 év zenekari gyakorlattal rendelkeznek, és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szereztek diplomát, rövid

szakmai önéletrajzzal a Győri Filharmonikus Zenekar irodájában (9021 Győr Aradi vértanúk útja 16.)

Az állás betölthető:

2008. szeptember 1-től.
Bérezés a Kjt besorolás szerint.

A próbajáték anyaga előzetes telefon-egyeztetés után átvehető a zenekar portáján. Zongorakísérőről nem gondoskodunk.

Győr, 2007. szeptember 24.

Baross Gábor
igazgató

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

December 6. 19.30

Kölcsey Központ

Haydn: G-Dúr „Üstdob” szimfónia

Bottesini: fizs-moll koncert

Bottesini: Bolero

Beethoven: II. szimfónia

Vez.: Medveczky Ádám

Km.: Járdányi Gergely – nagybőgő

December 8.

UNOKÁK-NAGYSZÜLŐK SOROZAT

Haydn: Üstdob szimfónia

December 20. 19.30

Kölcsey Központ

Haydn: A Teremtés oratórium

Vez.: Vashegyi György

Január 17. 19.30

Kölcsey Központ

Mendelssohn: Hebridák – nyitány

Brahms: Kettősverseny

Bruckner: IV. „Romantikus” szimfónia

Vez.: Kocsár Balázs

Km.: Kokas Katalin – hegedű

Kokas Dóra – cselló

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 9.

Ifjúsági bérlet

„MAGYAROSAN – ALL'ONGARESE”

Magyar, illetve magyaros jelleg az európai zenében a reneszánsztól a modern zenéig

Január 27.

Ifjúsági bérlet

ÉVFORDULÓK NYOMÁBAN

Kerek évfordulók a zenetörténetben

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

December 2. vasárnap, 11.00

Zeneakadémia

A MEGÉRTHETŐ ZENE 2 – Családi hangversenysorozat karmesteri magyarázattal

A NÉPZENE FELMAGASZTOSULÁSA

Kodály: Páva variációk

Hegedős Együttes

Előad és vez.: Hollerung Gábor

December 10. hétfő, 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

UNIVERSITAS 3 / VOX HUMANA 1

Charpentier: Te Deum

„Barock Christmas Session” – jazz oratórium

Vivaldi, Händel, Bach műveiből

Binder Károly, Fekete-Kovács Kornél,

Nagy János, Nagy László Adrián, Szentpáli

Roland és Vukán György feldolgozásában –

Budapesti Akadémiai Kórustársaság

(karigazgató: Balassa Ildikó)

Vez.: Hollerung Gábor

December 14. péntek, 19.00

Klauzál Gábor Budafok-Tétényi

Művelődési Központ

(1222 Budapest, Nagytétényi út 31–33.)

BUDAFOKI HANGVERSENYESTÉK 3

Kodály: Páva variációk

Selmeczi: Négyesverseny

Vajda: Rapszódia zongorára és fúvósokra

R. Strauss: Don Juan

Km.: Viniczai Éva, Harsányi Elina,

Tóta Hajnalka, Kórodi Júlia

Vez.: Selmeczi György

Január 4. péntek, 19.00

Klauzál Gábor Budafok-Tétényi

Művelődési Központ

(1222 Budapest, Nagytétényi út 31–33.)

BUDAFOKI HANGVERSENYESTÉK 4

Újévi koncert meglepetés műsorszámokkal

Vez.: Hollerung Gábor

Január 13. vasárnap, 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

„ZENE ÉS TÁNC”

Ravel: Bolero

Alfvén: Midsommarvaka

Piazzolla: Fuga y Misterio & Tango

Smetana: Az eladott menyasszony – Polka,

A komédiások tánca

Kodály: Páva variációk

Orff: Carmina Burana

Honvéd Táncszínház

Budapesti Akadémiai Kórustársaság

(karigazgató: Balassa Ildikó)

Vez.: Hollerung Gábor

Január 27. vasárnap, 11.00

Zeneakadémia

A MEGÉRTHETŐ ZENE 3 – Családi hangversenysorozat karmesteri magyarázattal

AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁG PILLANATAI

Gyöngyösi: Istenkép

Angelica Leánykar

(karigazgató: Gráf Zsuzsanna)

Honvéd Férfikar (karigazgató: Drucker Péter)

Előad és vez.: Hollerung Gábor

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

November 26. Operaház

Dohnányi bérlet

Wagner:

A nürnbergi mesterdalnokok – nyitány

Schubert-Dohnányi: f-moll fantázia

Dukas: A bűvészes

Rachmanyinov-Kocsis: Két dal

R. Strauss:

Till Eulenspiegel vidám csínyjei

Vez.: Kocsis Zoltán

Km.: Fekete Attila

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

December 12. csütörtök, 12.00

ZAK

Kodály Maraton

Vez.: Medveczky Ádám

December 17. hétfő

Richter Terem

12.00 Nyilvános főpróba

19.00 Richter bérlet

Csajkovszkij:

Rómeo és Júlia-nyitányfantázia

b-moll zongoraverseny

IV. f-moll szimfónia

Km.: Jandó Jenő-zngora

Vez.: Sándor János

December 20. 11.00 és 13.00

Richter Terem

Nyugdíjas és ifjúsági hangverseny

Csajkovszkij: IV. szimfónia

Vez.: Sándor János

Január 7. hétfő 19.00

Evangélikus Öregtemplom

Oratórium bérlet

Lendvay Kamilló:

A mennyei város-oratórium

Verdi. Quattro pezzi sacri

Km.: Jekl László-bariton

Onczay Csaba-gordonka

Nemzeti Énekkar

Vez.: Medveczky Ádám

Január 10. csütörtök

12.00 Richter Terem (Bencés Gimn.)

17.45 Pannonhalma

Ifjúsági hangversenyek

Mozart: Bastienn és Bastienne

Kisopera koncertszerű előadásban

Km.: énekművészek

Vez.: Hámori Máté

Január 9, 11, 14, 15, 16, 17, 18

Veszprém megye

Ifjúsági hangversenyek

Mozart: Bastienn és Bastienne

Kisopera koncertszerű előadásban

Km.: énekművészek

Vez.: Hámori Máté

**Január 19. szombat, 15.30
ZAK**

Ifjúsági hangverseny
Mozart: Bastienn és Bastienne
Kisopera koncertszerű előadásban
Km.: énekművészek
Vez.: Hámori Máté

**Január 23, 24, 25, 28, 29, 30.
Veszprém megye**

Ifjúsági hangversenyek
Mozart: Bastienn és Bastienne
Km.: énekművészek
Vez.: Hámori Máté

**Január 2. szombat 11.00 és 15.30
ZAK**

Ifjúsági hangversenyek
Mozart: Bastienn és Bastienne
Km.: énekművészek
Vez.: Hámori Máté

**MAGYAR RÁDIÓ
SZIMFONIKUS ZENEKARA****December 13. 19.30
Zeneakadémia**

MR Oratórium-bérlet IV/3.
J. S. Bach: Magnificat
C. Ph. E. Bach: Magnificat
Vez.: Helmuth Rilling
Km.: Csereklyei Andrea, Kolonits Klára,
Meláth Andrea, Megyesi Zoltán, Hámori
Szabolcs (ének) valamint az MR Énekkar

**Január 10. 19.30
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem**

Gesualdo: Madrigálok
Mahler: Dal a földről
Vez.: Fischer Ádám
Km.: Kovács Annamária,
Fekete Attila (ének)
MR Énekkar

**Január 24. 19.30
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem**

MR Oratórium-bérlet IV/4.
Magyar Szimfonikus Körkép 2008.
Orbán György: Missa quarta
Orff: Carmina burana
Vez.: Kovács László
Km.: Cserna Ildikó, Derecskei Zsolt,
Kálmándi Mihály (ének) MR Énekkar
és Gyermekkórus

**Január 27. 19.30
Fesztivál Színház**

Mini Fesztivál
Bozay Attila: Pezzo concertato no. 3.
Maros Rudolf: Euphonia no. 2.
Durkó Zsolt: Fioriture
Kocsár Miklós: Formazioni
Vez.: Lionel Friend
Km.: MR Énekkar

**MÁV SZIMFONIKUS
ZENEKAR****December 5. szerda
Zeneakadémia**

Erdélyi Miklós Bérlet
Muszorgszkij: Éj a kopár hegyen
Schönberg: Hegedűverseny op. 36
Dvořák: VI. szimfónia
Km.: Mirijam Contzen
Vez.: Tomá Netopil

**December 8. szombat
Stefánia Palota**

Unokák és Nagyszülők Hangversenyei
A Ritmus
Kamaraművek a MÁV Szimfonikus Zenekar
űtőhangszeres művészeinek előadásában
Gershwin: Egy amerikai Párizsban
Vez.: Vajda Gergely

**December 19. szerda
Zeneakadémia**

Lukács Miklós Bérlet
In Memoriam Edward Elgar
születésének 150. évfordulója alkalmából
Elgar: Chanson de nuit, Op. 15. No. 1
Elgar: Chanson de matin, Op. 15. No. 2
Elgar: Gordonkaverseny
Dvořák: VIII. szimfónia
Km.: Perényi Miklós
Vez.: Takács-Nagy Gábor

**Január 17. csütörtök
Művészetek Palotája
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem**

Mesterbérlet
Dohnányi: Szimfonikus percek
Mozart: Esz-dúr zongoraverseny K. 449
Stravinsky: Tavaszí áldozat
Km.: Kim Hye-Jin (Korea)
Vez.: Jorge Mester (USA)

**Január 22. (kedd)
Festetics Palota Tükörterem**

Festetics Bérlet
Bach: E-dúr hegedűverseny
Bach: d-moll kettősverseny
Haydn: VII. (C-dúr) szimfónia, „Délben”
Km.: Claudia Zorbas, Banda Ádám
Vez.: Takács-Nagy Gábor

**Január 26. szombat
Stefánia Palota**

Unokák és Nagyszülők Hangversenyei
Zenés mesék
Prokofjev: Péter és a farkas
Ránki György: Pomádé király új ruhája
Mesélő: Détár Enikő
Vez.: Rodrigo Carvalho

**MISKOLCI SZIMFONIKUS
ZENEKAR****December 6. 19.00 – Művészetek Háza
Mesterbérlet**

Kerek Gábor: Négy ikon
Beethoven: Két románc
Mendelssohn: V. „Reformáció” szimfónia
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Hegedű: Jávorkai Sándor
Vez.: Kovács László

**Január 14. – Művészetek Háza
Népszerű Zenei Esték**

Glinka: Ruszlán és Ludmilla – nyitány
Rachmanyinov: II. (c-moll) zongoraverseny
Orbán: Veronai vázlatok
Sztravinszkij: Tűzmadár – szvit (1919)
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Zongora: Mocsári Károly
Vez.: Kovács László

**Január 16. 19.30
Művészetek Palotája (Bp.)**

Magyar Szimfonikus Körkép
Glinka: Ruszlán és Ludmilla – nyitány
Rachmanyinov:
II. (c-moll) zongoraverseny
Orbán: Veronai vázlatok
Sztravinszkij: Tűzmadár – szvit (1919)
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Zongora: Mocsári Károly
Vez.: Kovács László

**Január 24. 19.00 – Művészetek Háza
Mesterbérlet**

Schumann: IV. szimfónia
Beethoven: V. szimfónia
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

**Január 28. 19.00
Művészetek Háza**

Mesterbérlet
Kamarakonzert
Prokofjev: Nyitány héber témákra
Ravel: Bevezetés és allegro
Joseph Kosma: Divertissement
Sztravinszkij: A katona története
Km.: a Miskolci Szimfonikus Zenekar
művészei
Narrátor: Mácsai Pál
Vez. és zongorázik: Kovács László

**NEMZETI
FILHARMONIKUSOK****December 16. vasárnap 11.00, 15.00
MTA Díszterem**

Bérleten kívüli előadás
Bartók és a metronóm
Kocsis Zoltán és az NFZ muzsikusaiknak ifjú-
sági hangversenye

**December 21. péntek
BBNH***Bérleten kívüli előadás***December 22. szombat
BBNH***Bérleten kívüli előadás*

Csajkovszkij:

A Diótörő – teljes balettzene bábokkal

Km.: Nemzeti Énekkar

(karigazgató: Antal Mátyás)

A Budapest Bábszínház művészei

Vez.: Kocsis Zoltán

Január 8. kedd**Miskolc, Nemzeti Színház****Január 9. szerda****Békéscsaba, Jókai Színház****Január 10. csütörtök****Debrecen, Bartók Terem****Január 11. péntek****BBNH***Klemperer-bérlet/2***Január 12. szombat****Sopron, Liszt Ferenc Konferencia
és Kulturális Központ**

Bartók: Két kép, op. 10

Haydn:

Esz-dúr trombitaverseny, Hob VIIe. 1

Csajkovszkij:

II. (c-moll) szimfónia, op. 17

Km.: Velencei Tamás – trombita

Tóth László – trombita

Vez.: Kocsis Zoltán

Január 20. vasárnap 11.00, 15.00**MÚPA***Fesztivál Színház Zene és társai bérlet/1*

Zene és mese

Marianne Poncelet–Orbán György: A csodafa
– szimfonikus mese (Ősbemutató.)A mű a Nemzeti Filharmonikusok felkérésére
készült.)

Prokofjev: Péter és a farkas

Km.: Mácsai Pál – narrátor (A csodafa)

Für Anikó – narrátor (Péter és a farkas)

Vez. és a műsort vezeti: Antal Mátyás

Január 21. hétfő – BBNH*Ferencsik-bérlet/3***Január 22. kedd – BBNH***Klemperer-bérlet/3*Az „Európa szívében” zenekari csereprogram
keretében

Ivo Petri: Trombitaverseny

Lucijan Marija Kerjanc: Gazelles – hét zene-
kari költemény

Mahler: V. (cisz-moll) szimfónia

Km.: Szlovén Filharmonikus Zenekar

Kerekes Tibor – trombita

Vez.: George Pehlivanian

**PANNON
FILHARMONIKUSOK****December 5.****Villach, Ausztria**

Schlee: „Sinfonia tascabile”

Jaquest Ibert: Fuvolaverseny

Bartók: Concerto

Vez.: Hamar Zsolt

Km.: Martin Michael Kofler – fuvola

December 11. kedd 19.00**Művészetek Háza***Fülszöveg*Vendég: Hajnóczy Júlia operaénekes;
Kocsis Zoltán karmester**December 13. csütörtök 19.30****PTE Aula**

Dukas: Bűvészinás

Debussy-Kocsis: Hét dal

Ravel: Scherezadé

Debussy: A tenger

Vez.: Kocsis Zoltán

Km.: Hajnóczy Júlia – ének

December 20., csütörtök 19.30**Pécsi Bazilika***Karácsonyi ünnepi hangverseny*

Mozart: Krönungsmesse

C. Ph. E. Bach: Magnificat Wq 215

Vez.: Helmuth Rilling

Km.: Ann de Renais, Brickner Szabolcs,

Meláth Andrea, Bretz Gábor,

Magyar Rádió Énekkara

(karigazgató: Strausz Kálmán)

December 22.**Lisinsky Hall, Zagrab****Horvátország**

Csajkovszkij:

Rómeó és Júlia nyitányfantázia

Dvořák: VIII. szimfónia op. 88, g-moll

Vez.: Hamar Zsolt

Január 2. 19.00**Pécsi Nemzeti Színház***Újévi „üzenet” koncert*

Vez.: Hamar Zsolt

Az évad legjobb zenekari művészei 2006/2007

2007-ben a hivatásos szimfonikus zenekarok és énekkarok társulatai titkos szavazással a következő muzsikuskoknak ítélték a 2006/2007 évad legjobb zenekari-, illetve énekkari művésze okleveleket:

Debreceni Filharmonikus Zenekar
MÁV Szimfonikus Zenekar
Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar
Nemzeti Filharmonikus Zenekar
Pannon Filharmonikusok – Pécs
Szegedi Szimfonikus Zenekar
Savaria Szimfonikus Zenekar

Bögös Béla, fuvola
Jobbágy Szemőke, hegedű, koncertmester
Pfujd Zsanett, fagott
Káli-Fonyódi Fruzsina, oboa
Bodor János, hegedű
Solymosi Péter, trombita
Nógrádiné Csikos Margit, oboa
Petró András, cselló

Az évad legjobb énekkari művészei 2006/2007

Debreceni Kodály Kórus
Magyar Rádió Énekkara
Nemzeti Énekkar

Stefanik Márta
Lukácsné Gergely Andrea
Széll Cecília

Január 23. szerda 19.00**Művészetek Háza***Fülszöveg*Vendég: Hamar Zsolt karmester,
Massimo Quarta hegedűművész**Január 24. csütörtök 11.00****ZenePark***Még 1 esély!*

Franck: d-moll szimfónia

Vez.: Hamar Zsolt

Január 24. csütörtök 19.30**PTE Aula**

Satie: Gymnopédies, no.1., no.3.

Brahms: D-dúr hegedűverseny op.77

Franck: d-moll szimfónia

Vez.: Hamar Zsolt

Km.: Massimo Quarta – hegedű

Január 26. szombat, 18.00**ANK Művelődési Ház***Segítség, komolyzene!*

Franck: d-moll szimfónia

Vez.: Hamar Zsolt

Km.: László Csaba színművész

Január 27. vasárnap 19.30**Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem,
Budapest**

Satie: Gymnopédies, no.1., no.3.

Brahms: D-dúr hegedűverseny op.77

Franck: d-moll szimfónia

Vez.: Hamar Zsolt

Km.: Massimo Quarta – hegedű

**SZEGEDI SZIMFONIKUS
ZENEKAR****December 11. kedd 19,30****Színház***Fricsay-bérllet / 2.*

Mozart:

D-dúr („Prágai”) szimfónia, K. 504

R. Strauss: Hősi élet, op. 40

Vez.: Kesselyák Gergely

December 14. péntek 19**Színház***Városi Kodály-émlékest*

The Musicmakers

Psalmus Hungaricus

Km.: Wandler Attila, a Vaszy Viktor Kórus

Vez.: Gyüdi Sándor

December 18. kedd 19,30**Színház***Vaszy-bérllet / 3.*

A Bach-család műveiből

Vez. és szólista: Spányi Miklós

Január 8–10. kedd-csütörtök délelőtt**Belvárosi mozi***7 középiskolás bérleti hgv.*

Schubert:

VIII. („Befejezetlen”) szimfónia, h-moll

Vez.: Gyüdi Sándor

Január 14., 15. hétfő, kedd**Csongrád megye***4 ifjúsági hangverseny*

Szegedi Kamarazenekar

Hangversenymester: Kosztándi István

Január 20. vasárnap 11.00 –**Színház***Matiné-bérllet / 1.*

Híres szimfóniák

Schubert:

VIII. („Befejezetlen”) szimfónia, h-moll

Vez.: Gyüdi Sándor

Január 22. kedd 19.30 – Színház*Fricsay-bérllet / 3.*

Beethoven: V. zongoraverseny, Esz-dúr, op. 73

Brahms: III. szimfónia, F-dúr, op. 90

szólista: Antonio di Cristofano

Vez.: Kocsár Balázs

**SAVARIA SZIMFONIKUS
ZENEKAR****Január 18., 19.30****Bartók Terem Szombathely, Rákóczi u. 3.***Lira-bérllet 1.*

Verdi: Rigoletto (koncertszerű előadás)

Km.: Rigoletto – Perencz Béla

Gilda – Huszár Barbara

Herceg – Fekete Attila

Maddalena – Kovács Annamária

Sparafucile – Cser Péter

Vez.: Alpaslan Ertüingalp

Január 31.**Bartók Terem Szombathely,
Rákóczi u. 3.**

Haydn: V. Szimfónia

R. Strauss: Don Juan, szimfonikus költemény

R. Strauss: Zenekari dalok

R. Strauss: Rózsalovag – szvit

Km.: Molnár András – tenor

Vez.: Alpaslan Ertüingalp

**ZUGLÓI FILHARMÓNIA
SZENT ISTVÁN KIRÁLY
SZIMFONIKUS ZENEKAR****December 16. vasárnap**A. Honegger: Karácsonyi oratórium
km:

Hunyadi János Általános Iskola Nagykórusa

(karigazgató: Igaliné Büttner Hedvig)

Kodály. Székelyfonó

Háziasszony: Wiedemann Bernadett

Kérője: Massányi Viktor

Fiatal legény: Kovácsházi István

Szomszéd asszony: Sánta Jolán

Fiatal leány: Haris Nadin

Nagyorrú bolha: Derecskei Zsolt

Magyar Táncművészeti Főiskola növendékei

koreográfus: Brieber János

rendező: Horváth Zoltán

Vez.: Záborszky Kálmán

Január 26. szombat*Magyar Szimfonikus Körkép*

Brahms-Schoenberg:

g-moll zongoranégyes nagyzenekarra

Dubrovay:

Ütőverseny – Dzhandha Vitalij

J. Strauss: Keringők, polkák

Vez.: Kovács János

Próbajátékot hirdet a Miskolci Nemzeti Színház Zenekara**KONCERTMESTERI****állásra.**

A próbajáték ideje: 2007. december 4. 13.30.

Jelentkezési határidő: november 30.

A próbajáték anyaga:

egy hegedűverseny saroktétel kadenciával,

egy J. S. Bach Szólószonáta, vagy Partita tétel,

valamint lapról olvasás J. Strauss: Denevér, G. Puccini: Bohémélet,

Tosca, G. Verdi: Traviata című műveiből.

Jelentkezni írásban, vagy személyesen szakmai önéletrajzzal lehet
a Miskolci Nemzeti Színház Titkárságán (3525 Miskolc, Déryné u. 1.)

Előlről kezdhetjük...

Az iskolákban folyó jelenlegi ének-zene oktatás kapcsán újra eszünkbe jutnak Kodály Zoltán szavai. Egyik nyilatkozatából idézünk.. A harmadik rész nem fért a rejtvénybe, ezt külön megadjuk.

VÍZSZINTES: 1. A Kodály-idézet első része. 2. Salgótarján melletti község lakója. 3. Hősi, hő-sies, olaszul (nőnemű változata az egyik Beethoven-szimfónia melléneve). 4. A Kodály-idézet ötödik része – osztrák karmester (Karl, 1894–1981). 5. Tiltószó – a Setesdal fennsíkon fekvő norvég város (BYKLE/) lakója – feleség, tréfás szóval. 6. Autonóm terület Kínában, a fővárosa Lhasza. 7. Fényudvar, színes fénygyűrfű a Nap körül – háromjegyű betűnk – léggömb, a gyerekek szavával. 8. A szerelmi költészet műzsája – Euripidész drámája, Cherubini operája. 9. Előtagként a nyirokkal való kapcsolatra utal – ... Máni; Bella István gyermekverseinek állandó szereplője – ófrancia. 10. Amado; brazil író. 11. Kor, korszak, olaszul – gyömöszöl, tájszóval – azonos római számok. 12. Hozzáfog, nekilát – bariton szerep (a „bamba”) Leoncavallo Bajazzók című operájában.

FÜGGŐLEGES: 1. A Kodály-idézet negyedik része. 2. Csodás történet – kar és folyóág, németül – a -tól rag párja. 3. Agrártudományi Egyetem, rövid – a Kodály-idézet második része (a harmadik rész: A MAGYAR KÖZÖNY). 4. Sárga, Bécsben! – római császár, Néró halála után, 69-ben uralkodott – angolna, angolul. 5. Belga hegedűművész (Eugéne, 1858–1931) – a tárgyhoz tartozik! – a lengyel zloty, rövid. 6. Agroimpex Városi Kirendeltség; rövid – fekvőhely. 7. Zenedarab! – jég és fagy, németül – a ...; fele részben. 8. Az erbium vegyjele – Intéző Bizottság, rövid – csíkozott. 9. Olimpiai csúcsszerv – éppen annyi, amennyi kell – alul. 10. Rabszolgálya a Turandot című Puccini-operában. 11. ... Guevara; a kubai forradalom vitatott alakja – a magasba – Leon névváltozata. 12. ... Guevara; a kubai forradalom vitatott alakja – a magasba – Leon névváltozata. 13. A Kodály-idézet hatodik, befejező része.

Zábó Gyula

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, valamint a Fővárosi Közgazdálkodási és Kulturális Ügyosztály támogatásával.

nka
Nemzeti Kulturális Alap
ALAPÍTÓTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com
Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS
1021 Budapest, Tároगतó út 26.
Telefon/fax: 200-7330
e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu
Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR
Duna Palota és Kiadó Kulturális Kht.
Próbatérem: 1124 Budapest, Németvölgyi út 41.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Bérletvásárlás, jegyrendelés:
Bokor Erzsébet 06/20 937-1399
www.dunaszimfonikusok.hu
E-mail: info@dunaszimfonikusok.hu

Budaörfői Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.
Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
1221 Budapest, Ady Endre út 25.
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
Művészeti titkárság: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: info@bdz.hu
www.bdz.hu

Danubia Szimfonikus Zenekar
1066 Budapest, Jókai u. 2. l. em. 6.
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel.: (+36-1) 373-0228 • Tel./fax: (+36-1) 269-1178
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: dfz@dfz.hu
www.dfz.hu

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232
E-mail: filhgyor@t-online.hu
www.gyorfilharmonikusok.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.
1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 • Fax: 411-6699
E-mail: G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
1800 Budapest, Bródy S. u. 5-7.
Tel.: 328-8326 • Fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar
1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Tel.: 215-5770 • Fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu • http://www.telekomzenekar.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: bco.office@mavintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábrián u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695 • Fax: (46) 351-497
E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs
7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114 • Fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korsó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-segeded.hu • www.symph-segeded.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

Zuglói Filharmonia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar
1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;
E-mail: zugloifilharmonia@szenstivanzene.sulinet.hu
http://www.szenstivanzene.hu

**MINDEN, AMI
A FÚJÁSHOZ
KELL!**

**MAGYARORSZÁG LEGNAGYOBB
KIPRÓBÁLHATÓ,
ÍGY ÖSSZEHASONLÍTHATÓ
FÚVÓSHANGSZER
VÁLASZTÉKÁVAL VÁRJUK
MUZSIKUS BARÁTAINKAT.**

A világ vezető márkáinak széles skáláját kínáljuk.

Hangszerjavító műhelyeinkben aranykoszorús mesterek több mint 30 éves gyakorlatával irányított munka folyik

- a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, eredeti, gyári alkatrészek felhasználásával
- így a garancia magától értetődik.

FON TRADE MUSIC

**RITMUS- ÉS ÜTŐHANGSZEREK
TELJES TÁRHÁZA**

AZ ORFF- HANGSZEREKTŐL A JAZZ- ÉS ROCK SZERELÉSEKEN ÁT A SZIMFONIKUS HANGSZEREKIG.

Adams, Premier, Ludwig, Paiste, Studio 49, Hardcase

FON TRADE MUSIC

**ÚJDONSÁG A FON-TRADE MUSIC-NÁL !
MOST BEVEZETŐ ÁRON
VONÓS HANGSZEREK ÉS TARTOZÉKAIK**

TANULÓ HEGEDŰ SZETTEK,
HAGYOMÁNYOS ÉS KARBON
ISKOLAI VONÓK MELLETT MESTER VONÓK,
VALAMINT PROFESSZIONÁLIS TOKOK

FON TRADE MUSIC

**FON
TRADE MUSIC**

1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 210 2790, 06 30 488 6622
fontrade.music@chello.hu
Nyitva: munkanapokon
9:00 - 17:30 -ig.

www.fontrademusic.hu